

ศาสนพิธี
และ
เบญจศีล เบญจธรรม

อนุสรณ์
ในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ
พระวชิรธรรมนิเทศก์
(สุทธี วิมโล ป.ธ.๕)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม
วันอังคาร ที่ ๒๗ เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๙

ศาสนพิธี และ เบญจศีล เบญจธรรม พระพรหมวชิรโรดม (สุทัศน์ ป.ธ.๙, PH.D.)

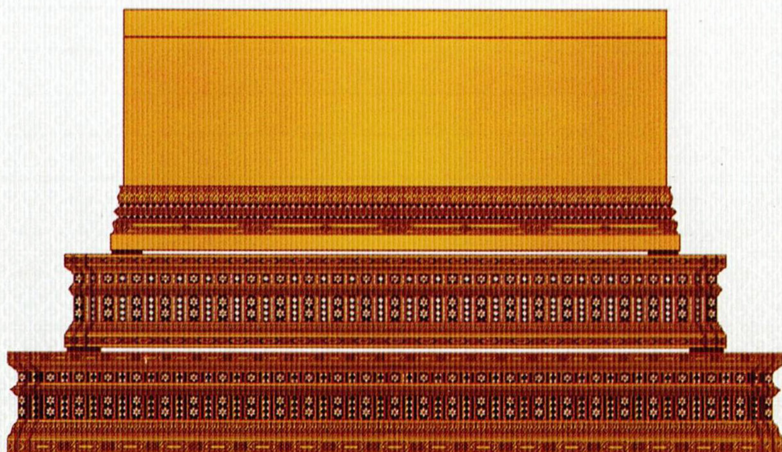
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรด พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ในการพระราชทานเพลิงศพ พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโมลีโลกยาราม ณ เมรุวัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๙.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานปิ่นโตภัตตาหาร และบังสุกุล

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพขึ้นรถวอประเทียบจากอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม ไปยังเมรุวัดอรุณราชวราราม หยุดรถเชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตร ทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง

วันพุธ ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามหาบ ในการเก็บอัฐิ

หมายรับสั่งที่...๙๒๐.................... **สำนักพระราชวัง**

๑๕ มกราคม ๒๕๖๙

พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) อายุ ๘๖ พรรษา ๖๖ อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม มรณภาพเนื่องจากติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ ณ โรงพยาบาลสงฆ์ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันเสาร์ ที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๑๙.๐๗ น.

วันพุธ ที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๑๗.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานหีบทองทึบประกอบศพ และทรงรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง

หมายรับสั่งที่..๙๒๑............... **สำนักพระราชวัง**

๑๕ มกราคม ๒๕๖๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พลอากาศตรี สุพิชัย สุนทรบุระ เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี และของเจ้าคุณพระสินีนาฏ พิลาสกัลยาณี ไปวางที่หน้าหีบศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) ณ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วันพุธ ที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๑๗.๓๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)
เลขาธิการพระราชวัง

หมายรับสั่งที่....๙๒๒............. **สำนักพระราชวัง**

๑๕ มกราคม ๒๕๖๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพ พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ณ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานปิ่นโตภัตตาหาร และบังสุกุล

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง

หมายรับสั่งที่.....๙๒๓............ **สำนักพระราชวัง**

๑๕ มกราคม ๒๕๖๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเพลิงศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ณ เมรุวัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)

เลขาธิการพระราชวัง

หมายรับสั่งที่...๙๒๔............. **สำนักพระราชวัง**

๑๕ มกราคม ๒๕๖๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ณ เมรุวัดอรุณราชวราราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๙.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานปิ่นโตภัตตาหาร และบังสุกุล

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพขึ้นรถวอประเทียบจากอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดโมลีโลกยาราม ไปยังเมรุวัดอรุณราชวราราม หยุดรถเชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง

วันพุธ ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามหาบในการเก็บอัฐิ

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

หน้าที่	กองพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) เพื่อทราบ

พลอากาศเอก

(สถิตย์พงษ์ สุขวิมล)
เลขาธิการพระราชวัง

พระมหากรุณาธิคุณ

พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) อายุ ๘๖ พรรษา ๖๖ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดโมลีโลกยาราม มรณภาพเนื่องจากติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ ณ โรงพยาบาลสงฆ์ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันเสาร์ ที่ ๑๐ เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๙ เวลา ๑๙.๐๗ น.

เมื่อความทราบถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำหลวงสรงศพ หีบทองทึบประกอบศพ เมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๑๗.๐๐ น. และทรงรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน

ทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พลอากาศตรี สุพิชัย สุนทรบุระ เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี และของเจ้าคุณพระสินีนาถ พิลาสกัลยาณี ไปวางที่หน้าหีบศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) ในวันเดียวกันอีกด้วย

เมื่อถึงวาระที่จะบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายตามประเพณีนิยม ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ เมื่อวันเสาร์ ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้ว พระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานปิ่นโตภัตตาหาร และบังสุกุล

ครั้นถึงอวสานกาลแห่งการบำเพ็ญกุศลศพ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ในการพระราชทานเพลิงศพพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) กำหนดดังนี้

วันอังคาร ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๙.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ อาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

วัดโมลีโลกยาราม พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานปิ่นโตภัตตาหาร และบังสุกุล

เวลา ๑๓.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพขึ้นรถวอประเทียบจากอาคารโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดโมลีโลกยาราม ไปยังเมรุวัดอรุณราชวราราม หยุดรถเชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง

วันพุธ ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๙ เวลา ๐๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามหาบ ในการเก็บอัฐิ

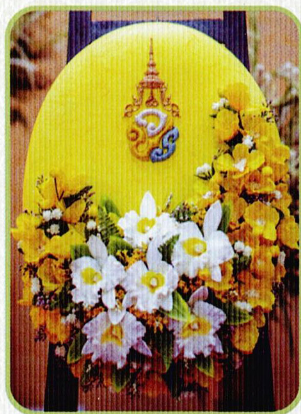
เกียรติยศพิเศษ ที่ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานแด่พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม ในคราวนี้นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่คณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม และตระกูลอุทธา ตลอดจนบรรดาศิษยานุศิษย์วิสสาสิกชนเป็นล้นพ้น

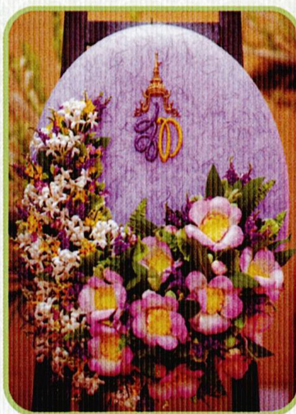
หากพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม สามารถหยั่งทราบได้ด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง จะพึงมีจิตโสมนัสปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง และน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติอันสูงสุดในครั้งนี้

คณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร ลูกหลานตระกูลอุทธา และคณะศิษยานุศิษย์ของพระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ และขอเทิดทูลพระมหากรุณาธิคุณนี้ไว้เป็นสรรพสิริมงคลตลอดกาลนาน

ขอถวายพระพร

คณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร

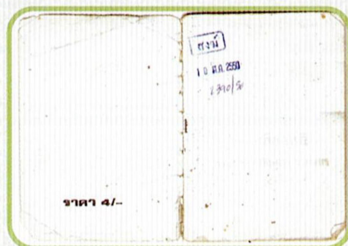

พวงมาลาพระราชทาน

๓-๑๐๑๖-๐๐๑๓๕-๐๐-๙

๒

ที่ ๖๙๕ /๒๕๓๕

(ลงลายมือชื่อ) [illegible] วิมโล

สังกัดนิกาย มหานิกาย

๓

สถานะเดิม

ชื่อ สุทธี นามสกุล [illegible]

วิทยฐานะ ป.๔ อาชีพ ทำนา

บิดา นาย[illegible] มารดา นาง[illegible]

สัณฐาน สันทัด สีเนื้อ ดำแดง

ตำหนิ นิ้วชี้ข้างซ้าย

เกิดวัน ๓ ฯ ๑๑ ค่ำ ปี เถาะ

วันที่ ๑๔ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๒

ตำบล [illegible] อำเภอ [illegible]

จังหวัด อุบลราชธานี

๔

บรรพชา

ชื่อ [illegible] ฉายา [illegible]

พระอุปัชฌาย์ [illegible]

บรรพชาเมื่ออายุ ปี ณ วันที่

เดือน พ.ศ.

วัด

ตำบล อำเภอ

จังหวัด

ให้ ณ วันที่ เดือน พ.ศ.

(ลงลายมือชื่อ)

พระอุปัชฌาย์

๕

อุปสมบท

ชื่อ พระสุทธี ฉายา [illegible]

พระอุปัชฌาย์ [illegible]

พระกรรมวาจาจารย์ [illegible]

พระอนุสาวนาจารย์ [illegible]

อุปสมบทเมื่ออายุ ๒๐ ปี ณ วันที่ ๑๐

เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ เวลา น.

วัด [illegible]

ตำบล [illegible] อำเภอ [illegible]

จังหวัด อุบลราชธานี

ให้ ณ วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

(ลงลายมือชื่อ) [illegible]

พระอุปัชฌาย์

๖

สังกัดวัด

วัด [illegible]

ตำบล [illegible]

อำเภอ [illegible]

จังหวัด [illegible]

ณ วันที่ [illegible] เดือน [illegible] พ.ศ. [illegible]

(ลงลายมือชื่อ) [illegible]

เจ้าอาวาส

รับรองตามนี้ถูกต้อง

(ลงลายมือชื่อ) [illegible]

ตำแหน่ง [illegible]

ประทับตราประจำตำแหน่ง

วันที่ ๒๑ เดือน [illegible] พ.ศ. [illegible]

๗

ย้ายสังกัดวัด

ไปอยู่วัด……

ตำบล……

อำเภอ……

จังหวัด……

เหตุที่ย้าย……

ย้ายวันที่……เดือน……พ.ศ.……

(ลงลายมือชื่อ)……

เจ้าอาวาส

รับรองตามนี้

(ลงลายมือชื่อ)……

ตำแหน่ง……

ประทับตราประจำตำแหน่ง

วันที่……เดือน……พ.ศ.……

๒๐

รับเข้าสังกัดวัด

มาอยู่วัด……

ตำบล……

อำเภอ……

จังหวัด……

วันที่……เดือน……พ.ศ.……

(ลงลายมือชื่อ)……

เจ้าอาวาส

รับรองตามนี้

(ลงลายมือชื่อ)……

ตำแหน่ง……

ประทับตราประจำตำแหน่ง

วันที่……เดือน……พ.ศ.……

บันทึก

การเปลี่ยนแปลงชื่อและนามสกุล

ได้รับพระราชทาน สมณศักดิ์

เป็นพระครูสัญญาบัตร ที่

พระครู[illegible]

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

[illegible]

ประวัติโดยสังเขป

พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล ป.ธ.๕)

อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดโมลีโลกยาราม

๑. ชาติภูมิ

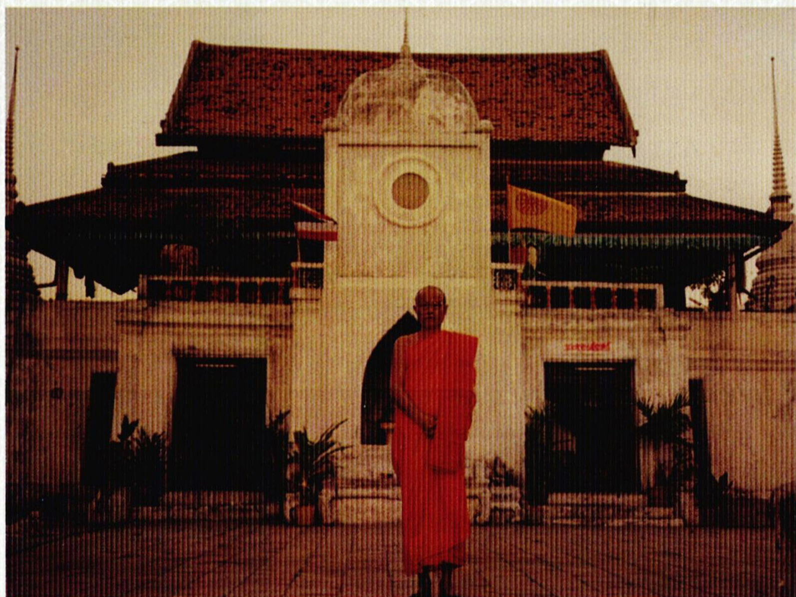
พระวชิรธรรมนิเทศก์ มีนามเดิมว่า **สุทธี** นามสกุล **อุทธา** ฉายา **วิมโล** เกิดเมื่อวันอังคาร ที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒ ตรงกับวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีเถาะ ณ บ้านพนา ตำบลพนา อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบัน จังหวัดอำนาจเจริญ) **นามบิดา** นายทา อุทธา **นามมารดา** นางจันทา อุทธา

ท่านเป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวนพี่น้องร่วมบิดามารดา ทั้งสิ้น ๖ คน ได้แก่

๑. นายจำปา อุทธา (ถึงแก่กรรม)
๒. นางสุกร ชัยรักษ์ (อุทธา) อายุ ๙๒ ปี
๓. นางนรี บุตรแก้ว (ถึงแก่กรรม)
๔. พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล อุทธา) (ผู้มรณภาพ)
๕. นายบุญสี อุทธา (ถึงแก่กรรม)
๖. นายประถม อุทธา (ถึงแก่กรรม)

๒. การศึกษาในวัยเยาว์ พ.ศ. ๒๔๘๘–๒๔๙๖ (โดยประมาณ)

สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ จาก โรงเรียนพนานิคม ปัจจุบันคือ โรงเรียนอนุบาลพนา (อุดมวิทยากร)

ภายหลังสำเร็จการศึกษาได้ช่วยเหลือครอบครัวประกอบสัมมาอาชีพต่าง ๆ ในวัยหนุ่มเป็นคนขยันขันแข็ง ช่วยแบ่งเบาภาระของบิดามารดาและพี่น้อง มีศรัทธาในพระรัตนตรัยมาตั้งแต่เด็ก มีอัธยาศัยน้อมไปในการบรรพชา เข้าวัดฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอกับบิดามารดา

๓. การบรรพชาอุปสมบท

ท่านบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ขณะอายุ ๒๐ ปี เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ณ พัทธสีมาวัดพระเหลาเทพนิมิต ตำบลพนา อำเภอพนา จังหวัดอุบลราชธานี

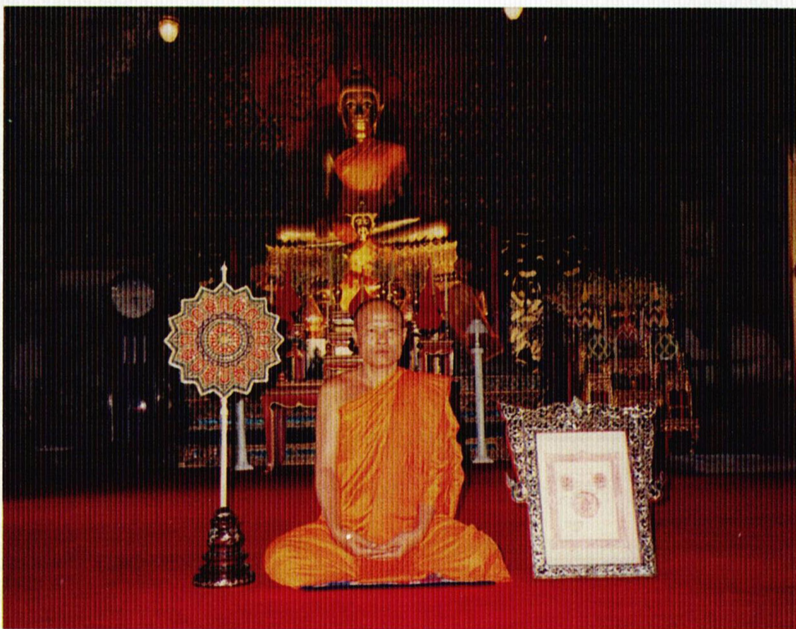
พระอุปัชฌาย์ พระครูตรีรัฐมุนี (ส่วน ชโย) วัดพระเหลาเทพนิมิต อดีตเจ้าคณะอำเภอพนา

พระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดพรม พฺรหฺมสุสโร วัดพระเหลาเทพนิมิต

พระอนุสาวสนาจารย์ พระดี สุจิณฺโณ (ภายหลังได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ "พระครูสุนทรชัยคุณ" อดีตเจ้าคณะอำเภอพนา อดีตเจ้าอาวาสวัดไชยาติการาม)

๔. วิทยฐานะ

พ.ศ.๒๕๐๗ สอบได้นักธรรมชั้นโท วัดพระเหลาเทพนิมิต สำนักเรียนคณะจังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ.๒๕๑๓ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) วัดโมลีโลกยาราม สำนักเรียนวัดมหาธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.๒๕๒๐ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค (ป.ธ.๔) วัดโมลีโลกยาราม สำนักเรียนวัดมหาธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.๒๕๒๑ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ.๕) วัดโมลีโลกยาราม สำนักเรียนวัดมหาธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

๕. งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดโมลีโลกยาราม

พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับแต่งตั้งเป็น เจ้าคณะหมายเลข ๖ วัดโมลีโลกยาราม

๖. สมณศักดิ์

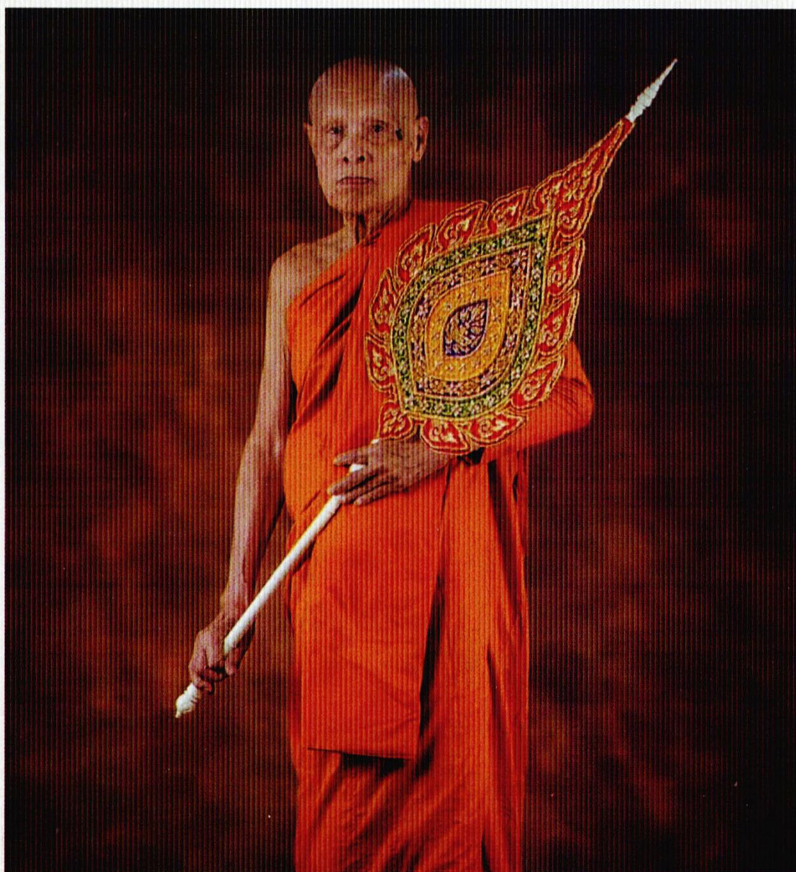
พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระฐานานุกรมในพระรัตนมุนี (โสม ปญฺญาวุฑฺโฒ) อดีตเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร ที่ **"พระปลัด"**

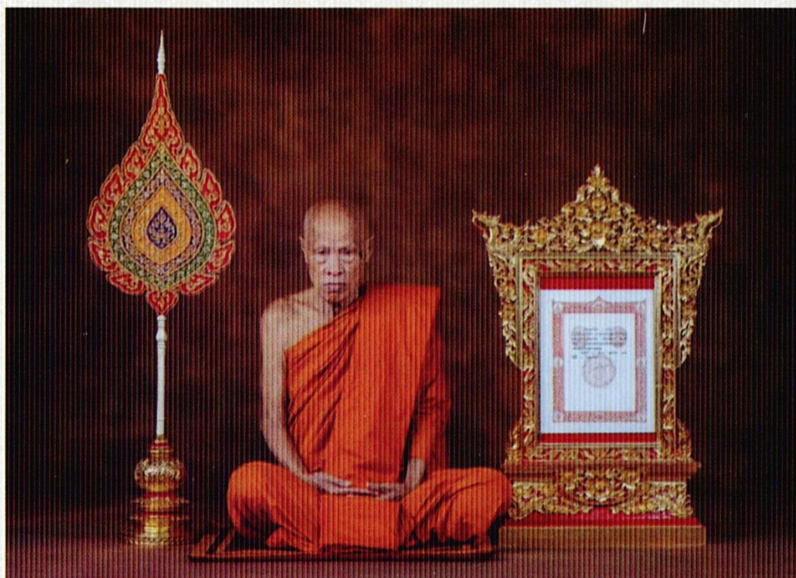
พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก (ผจล.ชอ.) ในราชทินนามที่ **"พระครูธรรมนิเทศก์"**

พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้รับประทานเลื่อนชั้นพระสังฆาธิการ เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ (ผจล.ชพ.) ในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๕๖๗ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญเปรียญ (สป.) ในราชทินนามที่ **“พระวชิรธรรมนิเทศก์”**

๗. อุปนิสัยและคุณูปการ

ตลอดระยะเวลากว่า ๖๖ พรรษาในสมณเพศ พระวชิรธรรมนิเทศก์ เป็นพระมหาเถระผู้สุขุม สงบเสงี่ยม ยึดมั่นในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ประพฤติสมถะ เรียบง่าย ไม่ยึดตนเป็นใหญ่ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณร และเป็นกำลังสำคัญในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

เมื่อมาอยู่สังกัดวัดโมลีโลกยารามในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ หรือเมื่อ ๖๓ ปีล่วงแล้ว ท่านได้เป็นกำลังสำคัญช่วยเหลืองานคณะสงฆ์เขตบางกอกใหญ่ คณะสงฆ์กรุงเทพมหานคร และช่วยเหลือภาระงานเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยารามทั้ง ๒ รูป คือ ยุคพระรัตนมุนี (โสม ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ.๗) เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๑ และยุคพระพรหมกวี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ ป.ธ.๘) เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๒

ในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ **ด้านการปกครอง** ในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาส ดูแลด้านปกครองพระภิกษุสามเณร ทำให้คณะสงฆ์ดำรงมั่นในพระธรรมวินัย **ด้านการศาสนศึกษา** ท่านเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สร้างพระมหาเปรียญและสามเณรเปรียญในวัดโมลีโลกยารามจำนวนมาก **ด้านการสาธารณูปการ** ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสทั้งสองยุคให้ก่อสร้างและปฏิสังขรณ์เสนาสนะสงฆ์หลายแห่ง **ด้านงานศึกษาสงเคราะห์** ได้มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาทุกปีตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นมา **ด้านการสาธารณสงเคราะห์** ท่านได้สงเคราะห์ประชาชนและหน่วยราชการตามโอกาสอันสมควร

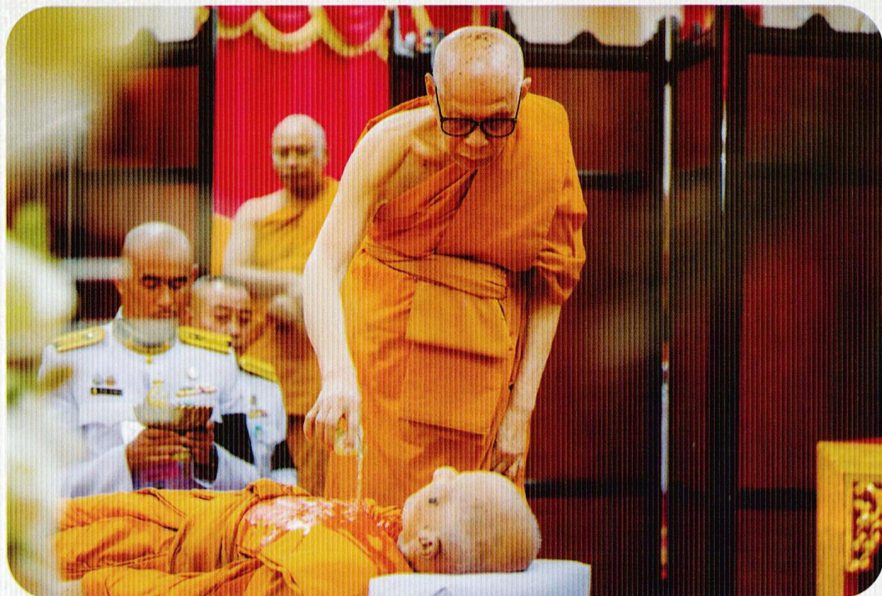
พระวชิรธรรมนิเทศก์เป็นพระเถระรัตตัญญู มีอายุพรรษากาลมากที่สุดของพระอาราม มีความเชี่ยวชาญในประดับตกแต่งสถานที่ เป็นผู้นำพระสงฆ์สามเณรทำวัตรสวดมนต์เช้า - เย็นทุกวัน เป็นพระมหาเถระผู้ทรงพระปาฏิโมกข์ตราบจนวาระสุดท้ายของชีวิต

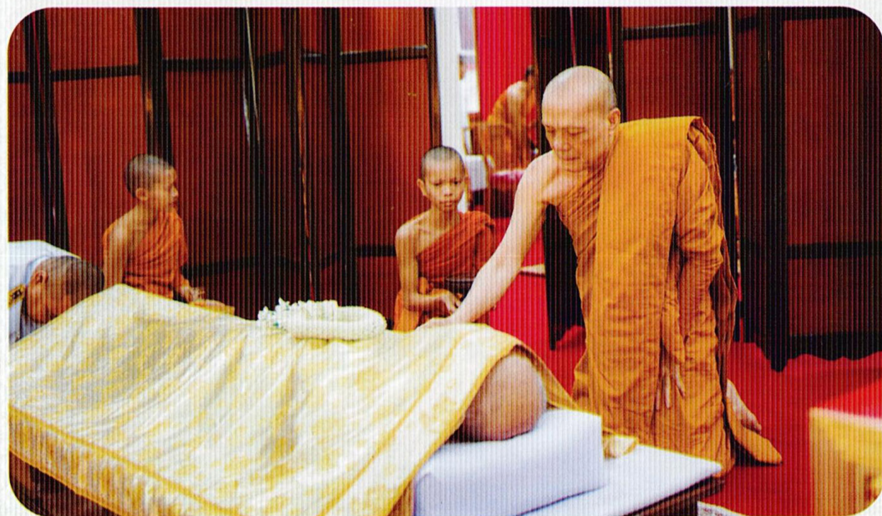
๘. การมรณภาพ

พระวชิรธรรมนิเทศก์มรณภาพ ณ โรงพยาบาลสงฆ์ แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร เนื่องจากติดเชื้อทางเดินปัสสาวะและชราภาพ เมื่อวันเสาร์ ที่ ๑๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๙ เวลา ๑๙.๐๗ นาฬิกา สิริอายุ ๘๖ ปี พรรษา ๖๖ คณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาวัดโมลีโลกยาราม ขอถวายอาลัยมา ณ โอกาสนี้.

พิธีพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ
พระวชิรธรรมนิเทศน์ (สุทธี วิมโล) ๑๔ ม.ค.๖๙

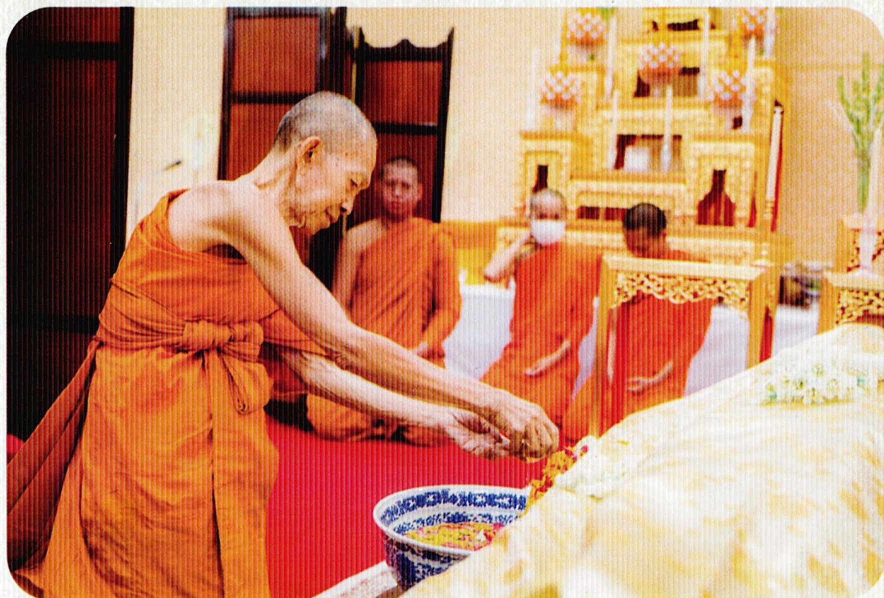

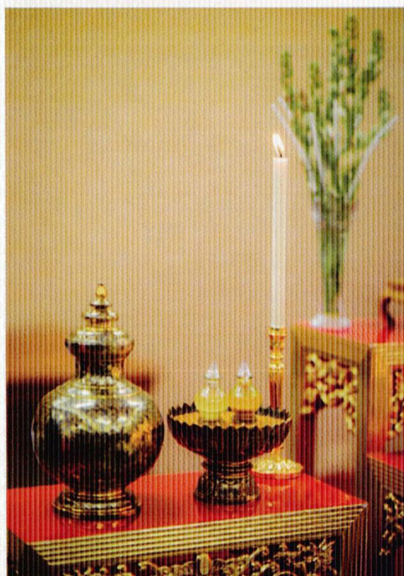

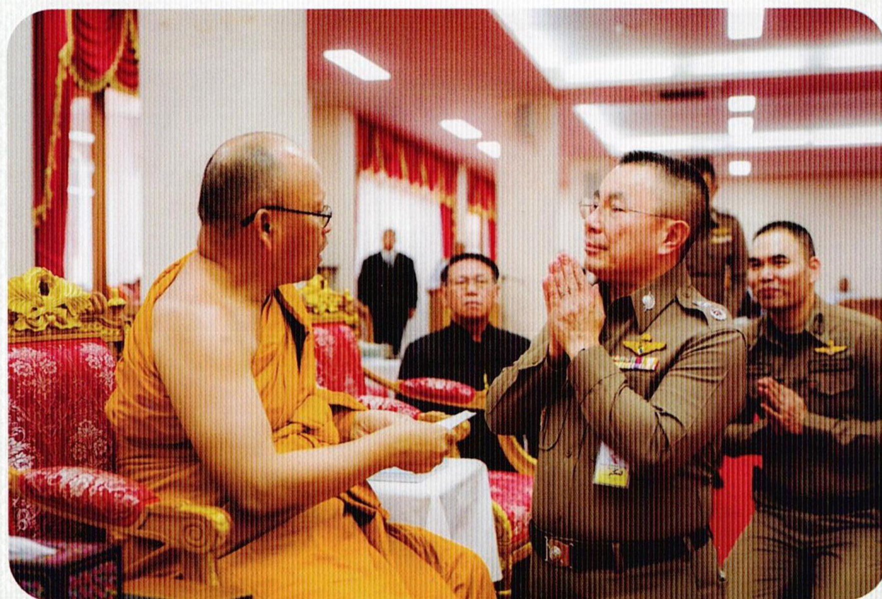

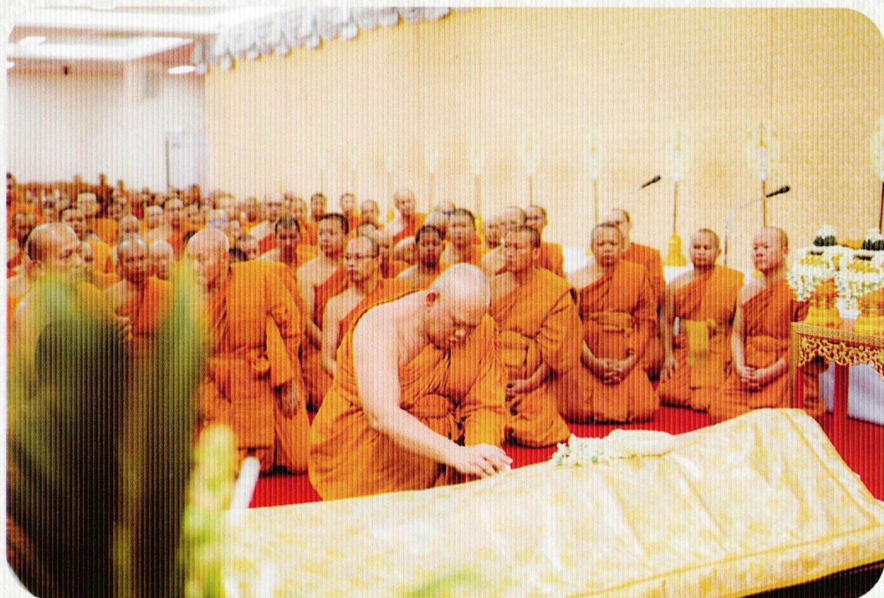
น้ำหลวงสรงศพ

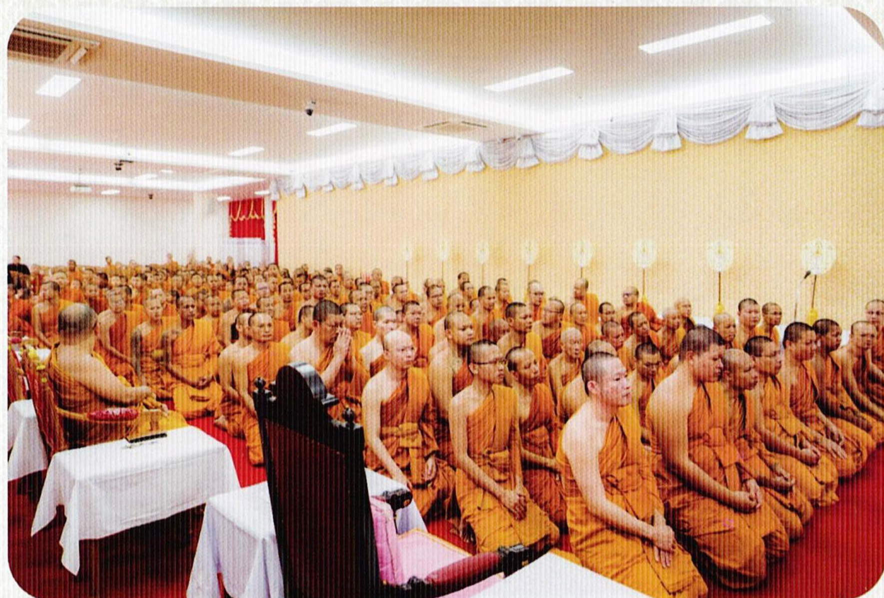

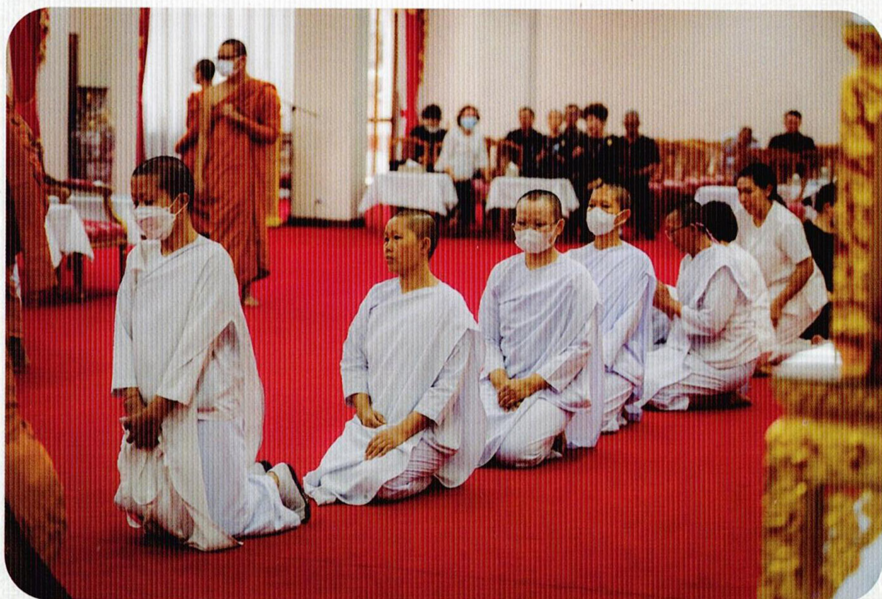

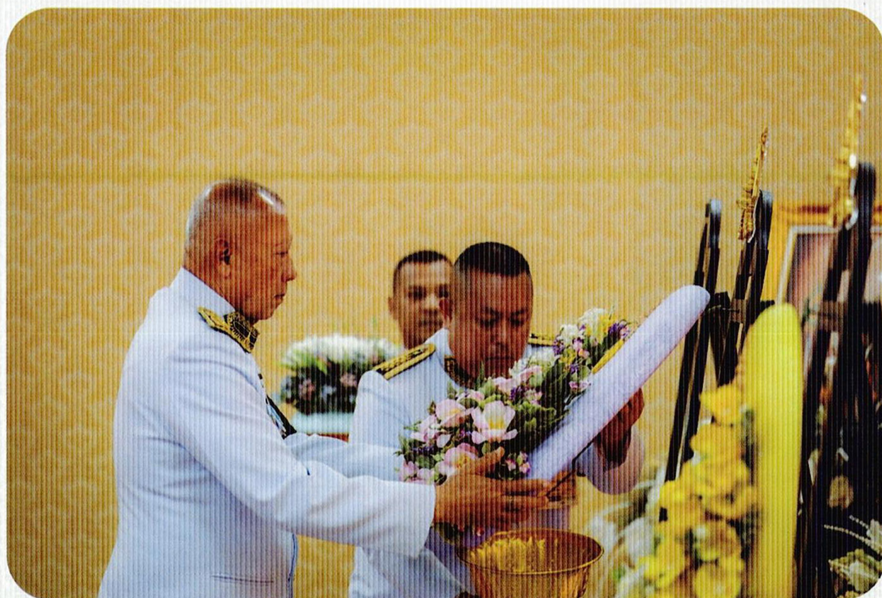

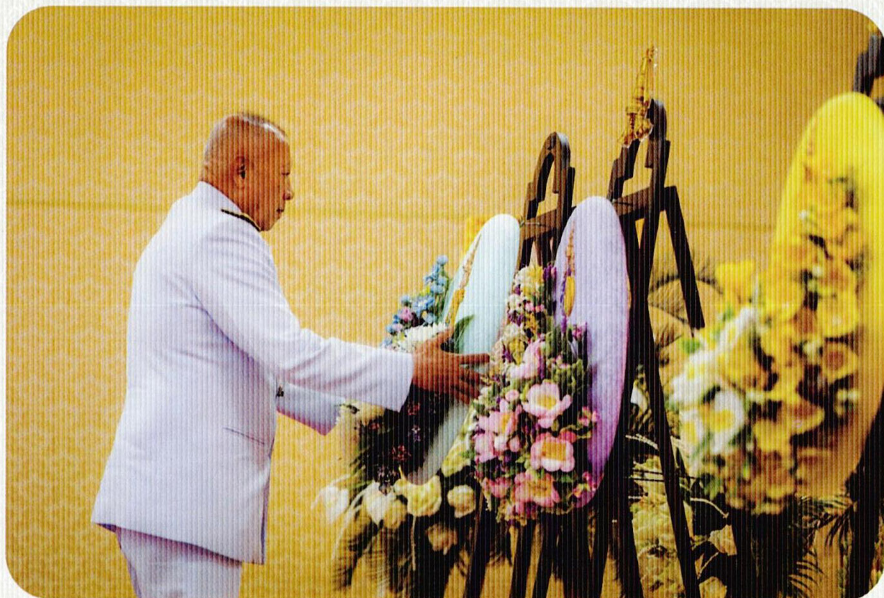

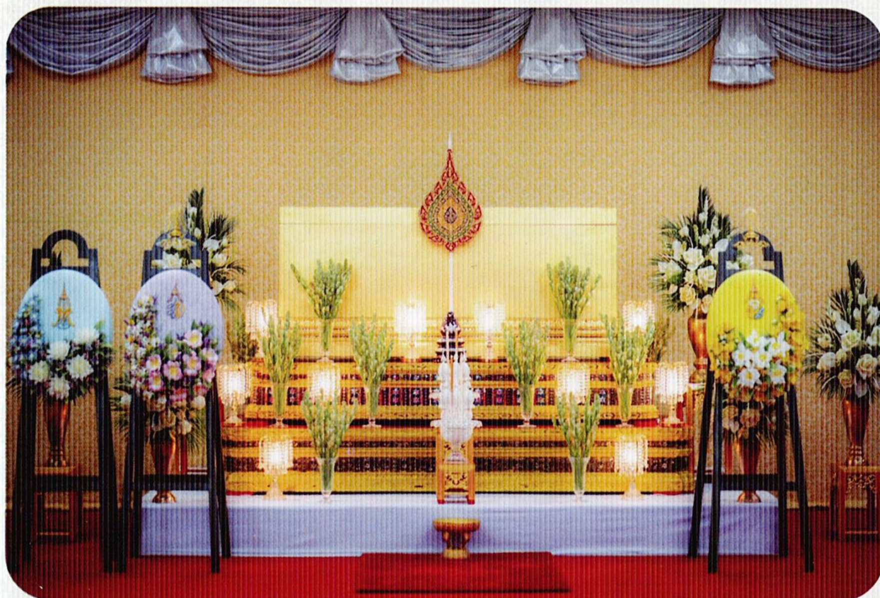

พิธีสวดพระอภิธรรมศพ
พระวชิรธรรมนิเทศน์ (สุทธี วิมโล)

วิมลมหาเถรานุสรณ์

น เตน เถโร โหติ เยนสฺส ปลิตํ สิโร
ปริปกฺโก วโย ตสฺส โมฆชิณฺโณติ วุจฺจติ.
ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ อหึสา สญฺญโม ทโม
ส เว วนฺตมโล ธีโร โส เถโรติ ปวุจฺจติ.

บุคคลไม่ชื่อว่าเป็นเถระ เพราะมีผมหงอกบนศีรษะ ผู้มีวัยแก่รอบแล้วนั้น เราเรียกว่า 'แก่เปล่า', (ส่วน) ผู้ใดมีสัจจะ ธรรมะ อหิงสา สัญญมะ และทมะ, ผู้นั้น มีมลทินอันคายแล้ว ผู้มีปัญญา, เรากล่าวว่า 'เป็นเถระ'. (ขุ.ธ.)

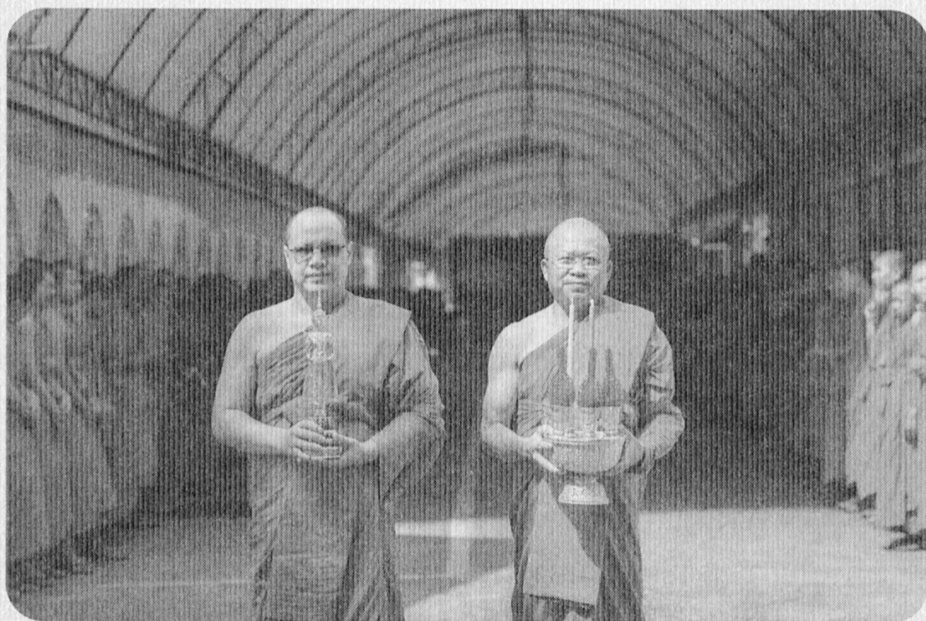
พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล ป.ธ.๕) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร ผู้รัตตัญญู เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีสีลาจารวัตรงดงาม ดำรงมั่นอยู่ในเถรนาถกรณธรรม สมบูรณ์ด้วยพรหมวิหารธรรมและสังคหวัตถุธรรม มีวัตรปฏิบัติปฏิปทาน่าเลื่อมใส เป็นพระมหาเถระ ผู้ควรเคารพรักของศิษยานุศิษย์ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทั้งได้บำเพ็ญกรณียกิจอันเป็นอัตตปฏิบัติ ปรหิตปฏิบัติ เกื้อกูลแก่พระอารามมาจนตลอดชีวิต

การถึงแก่มรณภาพของท่านเจ้าคุณพระวชิรธรรมนิเทศก์จึงเป็นการสูญเสียพระมหาเถระ ผู้เป็นปูชนียบุคคล เป็นเสาหลักแห่งพระอาราม เป็นเหตุนำมาซึ่งความอาลัยแก่คณะสงฆ์และคณะศิษย์ หากแต่ผลงานและคุณความดีที่ท่านได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต

จะยังคงประทับอยู่ในใจของคณะสงฆ์และคณะศิษย์สิ้นกาลนาน

ขอกุศลบุญบารมีที่ท่านเจ้าคุณพระวชิรธรรมนิเทศก์ได้บำเพ็ญปฏิบัติมาตลอดขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ จงเป็นพาหโนบายมรรควิถีนำดวงวิญญาณของท่านเจ้าคุณพระวชิรธรรมนิเทศก์ ได้ลุถึงประโยชน์ที่ประสงค์ จงทุกประการ เทอญ.

คณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม

ถวายอาลัย
พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล)

กราบอาลัยพระวชิรธรรมนิเทศก์หรือ หลวงน้า /หลวงตา/ หลวงปู่ของญาติๆหลานๆในช่วงที่ท่านมีชีวิตอยู่ท่านเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นผู้ชี้ทางสว่างทางปัญญา เป็นศูนย์กลางของความรัก ความสามัคคีของเครือญาติด้วยดีตลอดมา ในทางธรรมท่านส่งเสริมให้ลูกศิษย์ที่ใฝ่เรียน ได้เรียนจนประสบผลสำเร็จกันทุกคน

ในการละสังขารของท่าน ญาติๆหลานๆขอถวายความเคารพ ความอาลัยเป็นอย่างยิ่ง ขอน้อมส่งดวงวิญญาณของหลวงตาสู่แดนนิพพานด้วยเทอญ

สิ้นแล้วร่มโพธิ์แก้วของลูกหลาน
อกร้าวรานร่ำไห้อาลัยหา
ขอน้อมส่งดวงวิญญาณของหลวงตา
สู่ฟากฟ้าทิพย์พิมานนิพพานเทอญ

ญาติๆ ลูกหลานพนา
๑๙/๑/๖๙

ศาสนพิธี

และ

เบญจศีล เบญจธรรม

พระพรหมวชิโรดม

(สุทัศน์ ป.ธ.๙ Ph.D)

ศาสนพิธี และเบญจศีล เบญจธรรม

อนุสรณ์ในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ

พระวชิรธรรมนิเทศก์ (สุทธี วิมโล ป.ธ.๕)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยาราม

วันอังคาร ที่ ๒๗ เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๙

ปีที่พิมพ์: มกราคม ๒๕๖๙
จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : **นิติธรรมการพิมพ์**

๗๖/๒๕๑-๓ หมู่ ๑๕ ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ๑๑๑๔๐
โทร./แฟกซ์ ๐ ๒๔๐๓ ๔๕๖๗-๘, ๐ ๒๔๔๙ ๒๕๒๕,
มือถือ ๐๘ ๑๓๐๙ ๕๒๑๕
e-mail : niti2512@gmail.com

สารบัญ

ศาสนพิธี

เบญจศีล เบญจธรรม

ศาสนพิธี

มนุษย์เรา ควรมีดี ที่ห้าอย่าง
เป็นแนวทาง บ่งชัด วัดศักดิ์ศรี
หนึ่งเป็นลูก พ่อแม่ ก็ลูกดี
สองเป็นศิษย์ดี ครูชื่น รื่นกมล
สามเป็นเพื่อน ที่ดี มีใจรัก
เชิญชวนชัก นำทางดี มีสุขสม
สี่พลเมืองดี ของชาติ ราชนิยม
ห้าดีสม สาวกดี นี่เจริญ
เมื่อมีดี ครบถ้วน ทั้งห้าอย่าง
นั่นแหละทาง เป็นมนุษย์ พิสุทธิ์ล้ม
สันติภาพ จะเกิดขึ้น คืนสังคม
หมั่นอบรม ฝึกฝนตน เป็นคนดี

พระพรหมวชิโรดม (สุทัศน์)

ศาสนพิธี

บทนำ

พิธี คือ แบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่พึงปฏิบัติในทางพระศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา เรียกว่า **ศาสนพิธี**

พิธีกรรมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นหลังศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอุบายพิธีในการสร้างศรัทธาแก่ศาสนิกชนผู้นับถือ และให้ทำความดีตามหลักศาสนานั้นให้ยิ่งขึ้นไป ส่งผลให้เกิดความดีงามแก่ผู้ปฏิบัติและความสุขของชาวโลก ในพระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ระเบียบศาสนพิธี อันเป็นแบบอย่างหรือแบบแผนที่ดีงาม ย่อมเป็นผู้ฉลาดในพิธีกรรมต่างๆ ที่จะพึงปฏิบัติในทางพระศาสนา และเป็นผู้สามารถประกอบพิธีนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่นิยมกัน เป็นเหตุนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธบริษัททั่วไป นอกจากนี้ยังได้ชื่อว่า เป็นผู้สืบอายุพระศาสนาโดยปริยาย ศาสนพิธีเหล่านี้เนื่องมาจากหลักการของพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า **"โอวาทปาฏิโมกข์"** นั่นเอง โอวาทปาฏิโมกข์นั้น มีหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. *สอนไม่ให้ทำความชั่วทั้งปวง*

๒. *สอนให้ทำความดีให้ถึงพร้อม*

๓. *สอนให้ทำจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว*

การทำตามหลักการเหล่านี้ พุทธบริษัทจะลดละเลิกความชั่วทุกอย่าง พยายามสร้างความดีงามทั้งทางกายวาจาใจ และพยายามชำระจิตใจของตนให้สะอาดผ่องใส ไม่ขุ่นมัวด้วยกิเลส การทำความดีที่เรียกว่า **"ทำบุญ"** ในพระพุทธศาสนาได้วางหลักการทำบุญโดยย่อไว้ ๓ ลักษณะ เรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ** หลักแห่งการบำเพ็ญบุญ คือ

(๑) **ทานมัย** บุญเกิดจากการบริจาคสิ่งของของตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

(๒) **สีลมัย** บุญเกิดจากการรักษาศีล คือ สำรวมกายวาจาให้สงบเรียบร้อย ไม่ล่วงละเมิดข้อบัญญัติ

(๓) **ภาวนามัย** บุญเกิดจากการอบรมจิตใจให้ผ่องใสทางกุศล

บุญกิริยาวัตถุทั้ง ๓ นี้เป็นต้นเหตุให้เกิดศาสนพิธีต่างๆ เพราะในกาลต่อมา พุทธบริษัทนิยมทำบุญปรารภเหตุต่างๆ ทั้งดีและไม่ดี ก็เข้าในหลักการทำบุญทั้ง ๓ นี้ คือ เริ่มต้นด้วยการสมาทานศีล เพื่อปรับปรุงกายวาจาให้เรียบร้อยก่อน ต่อจากนั้น จึงเจริญภาวนา โดยการฟังพระสวดมนต์หรือเทศน์ ให้จิตใจผ่องใส และสุดท้ายก็บริจาคทาน ถวายสิ่งของแก่พระสงฆ์สามเณร พิธีกรรมเหล่านี้แล กลายมาเป็นหลักศาสนพิธี ในที่สุด

ประเภทของศาสนพิธี จำแนกได้ ๔ หมวด คือ

(๑) หมวดกุศลพิธี ว่าด้วยพิธีบำเพ็ญกุศล

(๒) หมวดบุญพิธี ว่าด้วยพิธีทำบุญ

(๓) หมวดทานพิธี ว่าด้วยพิธีถวายทาน

(๔) หมวดปกิณณกะ ว่าด้วยพิธีเบ็ดเตล็ด

หมวดที่ ๑
กุศลพิธี

กุศลพิธี คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความฉลาดยิ่งๆ ขึ้น จนสามารถตัดความชั่วออกจากจิตสันดานได้โดยลำดับ จำแนกได้ ๓ พิธี คือ

ก. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ข. พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ค. พิธีรักษาอุโบสถ

ก. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ได้แก่ การประกาศตนว่าเป็นผู้ยอมรับนับถือพระพุทธเจ้าเป็นของตน หรือเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตและเป็นการแสดงตนให้ปรากฏว่ายอมรับนับถือพระพุทธศาสนาประจำชีวิตของตนนั่นเอง มีวิธีการ คือ (๑) ทูลขอบวชต่อพระพุทธเจ้า (๒) ขอบวชต่อพระสาวก (๓) ถ้าอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ขอบวชเป็นสามเณร (๔) คฤหัสถ์ผู้ไม่ต้องการบวช เปล่งวาจาถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง **ถ้าอายุเกิน ๑๕ ปี เรียกว่า อุบาสก (ชาย) อุบาสิกา (หญิง) ถ้าอายุ ๑๒-๑๕ ปี เรียกว่า พุทธมามกะ (ชาย) พุทธมามิกา (หญิง)**

การแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือการปฏิญาณตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนานั้น คนหนึ่งจะปฏิญาณหลายครั้งตามความศรัทธาเลื่อมใสก็ได้ ในประเทศไทย มีประเพณีนิยมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ๔ คราว ดังนี้

(๑) เมื่อบุตรหลานมีอายุพ้นเขตทารก รู้เดียงสาแล้ว อายุระหว่าง ๑๒-๑๕ ปี เพื่อให้เด็กได้สืบทอดความเป็นชาวพุทธตามวงศ์ตระกูล

(๒) เมื่อจะส่งบุตรหลานที่เป็นชาวพุทธอยู่แล้วไปอยู่ในถิ่นที่ไม่ใช่ดินแดนของพระพุทธศาสนานานแรมปี เพื่อการศึกษาหรือประโยชน์อื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กระลึกอยู่เสมอว่า ตนเป็นพุทธศาสนิกชน

(๓) เมื่อเด็กเข้าศึกษาในโรงเรียนที่สอนวิชาทั้งสามัญศึกษาและวิสามัญศึกษา เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญในการที่ตนเป็นชาวพุทธร่วมกัน

(๔) เมื่อบุคคลที่นับถือศาสนาอื่นเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ต้องแสดงตนเพื่อประกาศให้ผู้อื่นทราบว่าตนนับถือพระพุทธศาสนาแล้ว

ระเบียบพิธี

๑. **ขั้นมอบตัว** ผู้จะแสดงตนเป็นพุทธมามกะต้องมอบตัวต่อพระอาจารย์ที่ตนนับถือ โดยถือพานดอกไม้ธูปเทียนเข้าประเคนพระอาจารย์ แล้วกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ **(การกราบโดยให้อวัยวะทั้ง ๕ คือ เข่าสอง มือสอง และหน้าผากหนึ่ง จรดพื้น)** แล้วฟังข้อแนะนำ และนัดหมายของพระอาจารย์ จากนั้น ก็เผดียงสงฆ์ (นิมนต์พระสงฆ์) ต่อพระอาจารย์ตามจำนวนที่ต้องการ ไม่ควรน้อยกว่า ๓ รูป รวมเป็น ๔ ทั้งพระอาจารย์ เมื่อเสร็จแล้วให้กราบลาพระอาจารย์ ๓ ครั้ง

๒. **ขั้นเตรียมการ**

ฝ่ายสงฆ์ ซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่ ต้องจัดสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อย ตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดอาสนะ (เฉพาะพระอาจารย์ผู้เป็นประธานควรจัดข้างหน้ารูปเดียว ส่วนพระสงฆ์อยู่ข้างหลังประธาน) การแสดงตนเป็นพุทธมามกะนี้ ประกอบพิธีในวัดจะเหมาะสมที่สุด คือ พระอุโบสถ หากไม่สะดวก ควรจัดในวิหาร หรือศาลาการเปรียญ หอประชุม เป็นต้น

ฝ่ายแสดงตน เตรียมผ้าขาวสำหรับนุ่งผืนหนึ่ง ชายควรนุ่งโจงกระเบน หญิงควรนุ่งจีบแบบผ้าถุง หรือจะตัดเย็บเป็นกระโปรงก็ได้ มีสไบเฉียงพาดอีกผืนหนึ่ง หากเป็นนักเรียนหรือข้าราชการ ให้แต่งเครื่องแบบของตนให้เรียบร้อย เว้นแต่รองเท้าต้องถอดในเวลาเข้าพิธี และเตรียมเครื่องสักการะถวายพระอาจารย์ในพิธีเฉพาะตนๆ ด้วย คือ ดอกไม้ธูปเทียนใส่พาน ๑ ที่ กับดอกไม้ธูปเทียนสำหรับจุดบูชาพระในพิธี ๑ ที่ นอกนั้นจะมีไทยธรรมถวายพระสงฆ์ตามสมควร

๓. **ขั้นพิธีการ**

(๑) ผู้แสดงตนนุ่งขาว ห่มขาว หรือแต่งเครื่องแบบของตนให้เรียบร้อย นั่งรอเวลาในที่จัดไว้

(๒) พระอาจารย์และพระสงฆ์เข้าสู่บริเวณพิธี กราบพระประธานแล้ว นั่งประจำอาสนะ

(๓) ผู้แสดงตนคุกเข่าหน้าโต๊ะหมู่บูชา จุดธูปเทียนและวางดอกไม้บูชาพระรัตนตรัย (ถ้าแสดงตนเป็นหมู่ ให้หัวหน้าเป็นตัวแทน) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย (หัวหน้าจะว่านำก็ได้) ว่า

อิมินา สักกาเรนะ พุทธัง ปูเชมิ

ข้าพเจ้าขอบูชาพระพุทธเจ้าด้วยเครื่องสักการะนี้

(กราบ)

อิมินา สักกาเรนะ ธัมมัง ปูเชมิ

ข้าพเจ้าขอบูชาพระธรรมด้วยเครื่องสักการะนี้

(กราบ)

อิมินา สักกาเรนะ สังฆัง ปูเชมิ

ข้าพเจ้าขอบูชาพระสงฆ์ด้วยเครื่องสักการะนี้

(กราบ)

จบแล้ว หันหน้ามาสู่ที่ประชุมสงฆ์ตรงหน้าพระอาจารย์และพระสงฆ์ หัวหน้าเป็นตัวแทนถวายพานเครื่องสักการะแก่พระอาจารย์ กราบพระสงฆ์ ๓ ครั้งพร้อมกัน แล้วเปล่งวาจาปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะต่อหน้าพระสงฆ์ทั้งคำบาลี และคำแปล ดังนี้

คำนมัสการ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

(๓ หน)

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง พระองค์นั้น *(๓ หน)*

คำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ

<u>เอสาหัง</u> ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง <u>คัจฉามิ</u>, ธัมมัญจะ สังฆัญจะ, <u>พุทธะมามะโกติ มัง</u> สังโฆ ธาเรตุ.

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญข้าพเจ้าขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น แม้ปรินิพพานไปนานแล้ว ทั้งพระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะที่ระลึกนับถือ ขอพระสงฆ์จงจำข้าพเจ้าไว้ว่า เป็นพุทธมามกะ ผู้รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน คือ ผู้นับถือพระพุทธเจ้า

หมายเหตุ ถ้าปฏิญาณพร้อมกันหลายคนทั้งชายหญิง ให้เปลี่ยนคำปฏิญาณ ดังนี้

เอสาหัง ชายเปลี่ยนเป็น **เอเต มะยัง** หญิงเปลี่ยนเป็น **เอตา มะยัง**

คัจฉามิ เปลี่ยนเป็น **คัจฉามะ** (ทั้งชายหญิง)

พุทธะมามะโกติ เปลี่ยนเป็น **พุทธะมามะกาติ** (ทั้งชายหญิง) และเปลี่ยนเป็น **พุทธะมามะกาติ** (หญิงคนเดียวหรือหลายคน)

มัง เปลี่ยนเป็น **โน** (ทั้งชายหญิง)

(๔) เมื่อปฏิญาณตนจบแล้วพระอาจารย์พึงให้โอวาทแก่ผู้แสดงตนให้รู้คุณค่าและหลักธรรมของพระพุทธศาสนาตามสมควร

(๕) เมื่อฟังโอวาทจบแล้ว ผู้ปฏิญาณตนรับว่า "สาธุ" แล้วคุกเข่าประนมมือ น้อมตัวลงเล็กน้อยกล่าวคำอาราธนาศีล ๕ และสมาทานศีล ๕ พร้อมกันตามลำดับ (คำอาราธนาศีล ๕ และคำสมาทานศีล ๕ นักเรียนพึงหาความรู้เพิ่มเติม)

(๖) เมื่อสมาทานศีลจบแล้ว ผู้ปฏิญาณพึงกราบ ๓ ครั้ง ถ้ามีเครื่องไทยธรรมก็พึงนำมาถวายพระสงฆ์เสร็จแล้วก็เตรียมกรวดน้ำ

(๗) พระสงฆ์อนุโมทนา ขณะประธานสงฆ์ว่า **"ยถา วาริวะหา..."** ให้ผู้ปฏิญาณตนกรวดน้ำพอพระสงฆ์รับพร้อมกันว่า **"สัพพีติโยวิวัชชันตุ..."** พึงนั่งรับพรไปจนจบแล้วคุกเข่ากราบพระสงฆ์ ๓ ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี

ข. พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธนิยมประกอบพิธีบูชาพระรัตนตรัยเป็นพิเศษ แต่เดิมกำหนดไว้ ๓ วัน คือ วันวิสาขบูชา วันอัฏฐมีบูชา และวันมาฆบูชา ภายหลังเพิ่มอีก ๑ วัน คือ วันอาสาฬหบูชา รวมเป็น ๔ วัน มีความสำคัญดังนี้

(๑) **วันมาฆบูชา** ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ (วันเพ็ญเดือน ๓) เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ อันเป็นหลักการหรือหัวใจของพระพุทธศาสนา วันนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **วันจาตุรงคสันนิบาต** คือ วันประชุมพร้อมด้วยองค์ ๔ คือ พระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ๑ พระสงฆ์เหล่านั้น ล้วนเป็นพระอรหันต์ขีณาสพ ๑ พระสงฆ์เหล่านั้นล้วนเป็นเอหิภิกขุ พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ ๑ พระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์เต็มดวง ๑ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **"วันพระธรรม"** เพราะเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศโอวาทปาฏิโมกข์ อันเป็นหลักการสำคัญหรือเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา

(๒) **วันวิสาขบูชา** ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ (วันเพ็ญเดือน ๖) เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน เรียกกันว่า "**วันพระพุทธเจ้า**" เพราะเป็นวันที่พระพุทธเจ้าประสูติพระรูปกายเป็น เจ้าชายสิทธัตถะ และบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณเกิดด้วยธรรมกาย

(๓) **วันอัฏฐมีบูชา** ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ เป็นวันคล้ายวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ณ มกุฏพันธนเจดีย์ อันตั้งอยู่ทิศตะวันออกแห่งเมืองกุสินารา เป็นวันที่ชาวพุทธพึงระลึกถึงพระคุณของพระบรมศาสดาอีกวันหนึ่ง

(๔) **วันอาสาฬหบูชา** ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (วันเพ็ญเดือน ๘) ก่อนวันเข้าปุริมพรรษา ๑ วัน เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา คือ **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** โปรดปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เป็นเหตุให้ท่านพระโกณฑัญญะได้ธรรมจักษุ (ดวงตาเห็นธรรม) เป็นพระอริยสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา ทำให้พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ วันนี้ เรียกกันว่า "**วันพระสงฆ์**" เพราะถือเป็นวันเกิดขึ้นแห่งพระสงฆ์

การบูชาพิเศษในวันสำคัญทั้งสี่นี้ นอกจากการประชุมทำวัตรสวดมนต์ ฟังเทศน์ และทำบุญตักบาตรตามปกติแล้ว ยังมีการเวียนเทียน คือ การที่พุทธบริษัทถือดอกไม้ธูปเทียนจุดประนมมือ เดินเวียนขวา (ประทักษิณ) รอบปูชนียวัตถุในวัด เช่น พระปฏิมา หรือปูชนียสถาน เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร เป็นต้น ๓ รอบ โดยส่งใจระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยในขณะเดินเวียน คือ

รอบที่ ๑ ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ด้วยบทสรรเสริญพระพุทธคุณ ว่า **อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง** เป็นต้น

รอบที่ ๒ ระลึกถึงคุณของพระธรรม ด้วยบทสรรเสริญพระธรรมคุณ ว่า **สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม** เป็นต้น

รอบที่ ๓ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ ด้วยบทสรรเสริญ
พระสังฆคุณ ว่า **สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต
สาวะกะสังโฆ** เป็นต้น

เสร็จแล้วนำดอกไม้ธูปเทียนนั้นไปปักบูชาปูชนียวัตถุหรือปูชนียสถานที่เวียนนั้น เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงด้วยเครื่องสักการะ

ค. **พิธีรักษาอุโบสถ**

อุโบสถเป็นชื่อของกุศลกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของคฤหัสถ์ **แปลว่า การเข้าจำ** เป็นอุบายขัดเกลากิเลสอย่างหยาบให้เบาบาง และเป็นทางแห่งความสงบระงับ อันเป็นความสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนผู้เป็นคฤหัสถ์พึงหาโอกาสรักษาอุโบสถศีล คือ การรักษาศีล ๘ ตามควร

อุโบสถของคฤหัสถ์ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. **ปกติอุโบสถ** คือ อุโบสถที่รักษากันตามปกติเฉพาะวันหนึ่งคืนหนึ่ง อย่างที่อุบาสกอุบาสิการักษากันอย่างปัจจุบันนี้ คือ วันธัมมัสสวนะ (วันพระ) ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ทั้ง ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ

๒. **ปฏิชาครอุโบสถ** คือ อุโบสถที่รักษาพิเศษกว่าปกติ คือ รักษาคราวละ ๓ วัน จัดเป็นวันรับ ๑ วัน วันรักษา ๑ วัน วันส่ง ๑ วัน เช่น รักษาอุโบสถในวัน ๘ ค่ำ ต้องรับและรักษามาตั้งแต่วัน ๗ ค่ำจนถึงสิ้นสุดวัน ๙ ค่ำ คือได้อรุณวันใหม่ของวัน ๑๐ ค่ำ

การรักษาอุโบสถศีลนี้ โดยเนื้อแท้ก็คือ การรักษาศีล ๘ อย่างเคร่งครัด เป็นเอกัชฌสมาทานตลอดเวลาที่ตนสมาทานรักษานั้น มิให้ขาดแม้สิกขาบทเดียว

หมวดที่ ๒
บุญพิธี

บุญพิธี เป็นพิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวของพุทธศาสนิกชน เป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของคนไทยทั่วไป ปรารภเหตุที่ดี เช่น การฉลองเนื่องในโอกาสต่างๆ บ้าง ปรารภเหตุที่ไม่สู้ดี ปรารภงานเกี่ยวกับคนตายบ้าง เรื่องเหล่านี้เป็นประเพณีนิยมทำบุญทางพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญเลี้ยงพระและตักบาตร เป็นต้น ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดความสุขความสบายใจ และเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัว จำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) **ทำบุญงานมงคล** การทำบุญเลี้ยงพระโดยปรารภเหตุที่ดีงามเพื่อความสุขความเจริญแก่จิตใจ เป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต หรือแม้แต่การเริ่มชีวิตใหม่เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามปรารถนา เช่น ทำบุญงานมงคลสมรส บุญงานขึ้นบ้านใหม่ ฉลองพระใหม่ เป็นต้น

(๒) **ทำบุญงานอวมงคล** ได้แก่ การทำบุญเลี้ยงพระ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขโดยปรารภเหตุที่ไม่สู้ดี เช่น ทำบุญครบรอบวันตาย เป็นต้น เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่ผู้ล่วงลับ และเพื่อให้เกิดสิริมงคล มิ่งขวัญแก่ผู้ที่ยังอยู่ นิยมทำ ๒ อย่าง คือ **ทำบุญหน้าศพ** ที่เรียกว่า ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน หรือทำบุญหน้าวันปลงศพ ๑ **ทำบุญอัฐิ** หรือทำบุญปรารภการตายของบรรพบุรุษหรือผู้ใดผู้หนึ่งในวันคล้ายวันตายของผู้ล่วงลับนั้น ๑

การทำบุญทั้งสองประเภทนี้ นิยมอาราธนา (นิมนต์) พระสงฆ์มาสวดมนต์ ถวายภัตตาหาร และถวายไทยธรรม เรียกกันว่า **ทำบุญเลี้ยงพระ**

การทำบุญ ๒ ประเภท มีผู้เกี่ยวข้อง ๒ ฝ่าย คือ **ฝ่ายทายกทายิกา** ผู้ทำบุญ เรียกว่า "เจ้าภาพ" เป็นฝ่ายให้ และ **ฝ่ายปฏิคาหก** ผู้รับทาน และประกอบพิธีกรรมตามความประสงค์ของเจ้าภาพ คือ พระภิกษุสงฆ์ การทำบุญทั้งสองนั้น มีระเบียบปฏิบัติโดยย่อ ดังนี้

❁ ระเบียบพิธีงานทำบุญมงคล ❁

ฝ่ายเจ้าภาพ

๑. *อาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์** (นิยมพระจำนวนคี่ โดยกำหนดจำนวนพระสงฆ์ข้างน้อยเป็นเกณฑ์ เช่น ไม่ต่ำกว่า ๕ รูป ๗ รูป หรือ ๙ รูป เพราะถือว่ามีพระพุทธเจ้า (พระพุทธรูป) เป็นประมุขอยู่แล้ว เว้นแต่งานมงคลสมรสนิยมนิมนต์พระจำนวนคู่ โดยมุ่งหมายให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวนิมนต์พระมาจำนวนเท่ากัน เมื่อรวมกันแล้วก็จะเป็นพระจำนวนคู่ นอกจากนั้น งานพิธีหลวงปัจจุบันก็นิยมนิมนต์พระจำนวนคู่ เช่น ๑๐ รูป เป็นต้น

๒. *ตกแต่งสถานที่ให้แลดูสะอาดเรียบร้อย เตรียมปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ และเตรียมที่ตั้งพระพุทธรูป พร้อมเครื่องบูชา*

เรื่องการปูลาดอาสนะสงฆ์นั้นนิยมทำ ๒ วิธี คือ ยกพื้นอาสนะสงฆ์ให้สูงขึ้น โดยใช้เตียงหรือม้าต่อกันแล้วใช้ผ้าขาวปูลาด จะมีผ้านิสีทนะ (ผ้าปูนั่งของพระ) ปูอีกชั้นหนึ่งหรือไม่ก็ได้ (นิยมทำในสถานที่โล่งแจ้ง ฝ่ายเจ้าภาพนั่งเก้าอี้) และปูลาดอาสนะบนพื้นธรรมดา จะใช้เสื่อ พรม หรือผ้าที่เหมาะสมก็ได้ แต่อย่าให้ที่นั่งของพระสงฆ์กับที่นั่งของคฤหัสถ์ฝ่ายเจ้าภาพเป็นอันเดียวกัน ต้องปูลาดแยกกัน หากไม่สามารถแยกกันได้ เช่น ปูพรมหรือเสื่อเต็มบริเวณ ควรปูเสื่อหรือผ้านิสีทนะทับอีกชั้นหนึ่งจึงจะเหมาะสม

---

* คำว่า *"เจริญพระพุทธมนต์"* ใช้ในงานมงคลทั่วไป เช่น งานมงคลสมรสเป็นต้น ส่วนคำว่า *"สวดพระพุทธมนต์"* ใช้ในงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญอุทิศผู้ตาย เป็นสำคัญ

ส่วนที่ตั้งพระพุทธรูปและเครื่องบูชา เรียกกันว่า **"โต๊ะบูชาหรือโต๊ะหมู่บูชา"** นิยมใช้ ๓ หมู่ คือ หมู่ ๕ หมู่ ๗ และหมู่ ๙ ถ้าหาโต๊ะหมู่ไม่ได้ จะใช้โต๊ะหรือตั้งที่สมควรก็ได้ แต่ต้องใช้ผ้าขาวปูเสียก่อน ถ้าไม่มีผ้าขาวจำเป็นต้องใช้ผ้าสี ต้องเป็นผ้าสะอาด เป็นผ้าใหม่ ห้ามใช้ผ้าถุงหรือผ้าที่นุ่งแล้วเด็ดขาด จากนั้น ก็อัญเชิญพระพุทธรูปมาตั้งบนที่บูชาด้วยอาการเคารพเลื่อมใส

๓. *วงด้ายสายสิญจน์ (๙ เส้น) ตั้งภาชนะน้ำพระพุทธมนต์ และเตรียมเครื่องรับรองพระสงฆ์*

การวงด้ายสายสิญจน์ มีกำหนดว่า ถ้าเป็นบ้านมีรั้วรอบให้วงรอบรั้ว ถ้าไม่มีรั้วรอบหรือมีแต่กว้างเกินไป ให้วงเฉพาะสถานที่ประกอบพิธีกรรม การวงด้ายสายสิญจน์ต้องวงให้สูง อย่าให้ใครข้ามได้ เพราะจะถือว่าไม่เคารพ สายสิญจน์ที่วงรอบบริเวณแล้วจะต้องนำมาวงรอบฐานพระประธานที่โต๊ะหมู่บูชา เมื่อวงด้ายมาถึงฐานพระพุทธรูปแล้ว (ให้วนรอบไปทางขวา) แล้วให้วนมาที่ภาชนะน้ำมนต์ วางกลุ่มด้ายไว้บนพานเพื่อที่จะให้พระสงฆ์ได้คลี่ออกถือในเวลาเจริญพระพุทธมนต์

การตั้งภาชนะสำหรับทำน้ำพระพุทธมนต์ ถ้าไม่มีครอบน้ำมนต์จะใช้บาตรพระหรือขันน้ำพานรองก็ได้ (ต้องไม่เป็นขันเงินขันทอง เพราะเป็นวัตถุอนามาส พระสงฆ์จับต้องไม่ได้) และเทียนน้ำมนต์อีก ๑ เล่ม นิยมเทียนขี้ผึ้งแท้หนัก ๑ บาทเป็นอย่างต่ำ

สำหรับเครื่องรับรองพระสงฆ์ ควรเตรียมตามควรแก่ฐานะเจ้าภาพ เช่น หมากพลู น้ำเย็น กระโถน (บุหรี่ ถ้าไม่มีได้จะดี) เครื่องรับรองเหล่านี้ให้วางไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์แต่ละรูป โดยวางกระโถนไว้ด้านในสุด เพราะไม่ต้องประเคน ถัดมาจะเป็นภาชนะน้ำเย็นและภาชนะหมากพลู

๕. *เมื่อพระสงฆ์มาถึงนิยมล้างเท้าและเช็ดด้วย เมื่อท่านนั่งประจำอาสนะก็ประเคนเครื่องรับรองที่เตรียมไว้*

๖. *ประกอบพิธีกรรม* เมื่อถึงเวลา เจ้าภาพพึงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยด้วยตนเอง แล้วกราบเบญจางคประดิษฐ์ ๓ หน แล้วอาราธนาศีล สมาทานศีล และอาราธนาพระปริตรตามลำดับ การกล่าวคำอาราธนานั้น มรรคนายกวัด* หรือเจ้าภาพจะนำก็ได้ แล้วนั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เมื่อพระสวดถึงบท **อะเสวะนา จะ พาลานัง** เป็นต้นไป เจ้าภาพพึงจุดเทียนน้ำมนต์แล้วยกประเคนประธานสงฆ์ ถ้าเป็นงานสวดมนต์ฉันเพลวันเดียว เมื่อพระสงฆ์สวดบทถวายพรพระ (บทพาหุง) ให้เจ้าภาพเตรียมตักบาตร (ถ้ามี) จากนั้นให้เตรียมภัตตาหารให้พร้อม พอพระสงฆ์สวดจบก็ยกประเคนได้ ถ้าเป็นงานเจริญพระพุทธมนต์เย็นและเลี้ยงพระในวันรุ่งขึ้น เมื่อพระสงฆ์สวดจบแล้ว ถวายน้ำร้อนหรือเครื่องดื่มอันสมควรแก่สมณบริโภค

๗. *ถวายภัตตาหาร และถวายไทยธรรม* ก่อนถวายภัตตาหารมีประเพณีโบราณ คือ การถวายข้าวพระพุทธ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าภาพพึงปูผ้าขาวบนโต๊ะหรือพื้นรองสำรับ แล้ววางสำรับคาวหวาน และน้ำ จุดธูป ๓ ดอกปักลงในกระถางธูปหน้าโต๊ะหมู่บูชา คุกเข่าประนมมือหน้าที่ตั้งข้าวพระพุทธและโต๊ะหมู่บูชา (บางแห่งเจ้าภาพจะยกสำรับขึ้น) แล้วตั้งนะโม ๓ จบ กล่าวคำบูชาข้าวพระพุทธว่า

"อิมัง สูปะพยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โอทะนัง อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ"

---

* มรรคนายก แปลว่า ผู้นำทาง เป็นผู้แนะ ได้แก่ ผู้นำในการจัดแจงเรื่องทางบุญทางกุศล และเป็นหัวหน้านำชุมชนฝ่ายคฤหัสถ์ในศาสนพิธีประจำวัดต่างๆ มักเรียกติดปากว่า ทายกวัดบ้าง มรรคทายกบ้าง

เมื่อพระสงฆ์ฉันเสร็จและอนุโมทนา กลับวัดแล้ว พึงลาข้าวพระพุทธ มีธรรมเนียมว่า ผู้ลาพึงเข้าไปนั่งคุกเข่าหน้าสำรับที่หน้าโต๊ะหมู่บูชานั้น กราบ ๓ หนก่อนแล้ว ประนมมือกล่าวคำว่า

"เสสัง มังคะลา ยาจามิ" (บางแห่งว่า **เสสัง มังคะลัง ยาจามิ**)

ฝ่ายพระสงฆ์

๑. นิยมสวดเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน ธัมมจักร มหาสมัย ตามสมควรแก่งานของเจ้าภาพ

๒. ใช้พัดหรือตาลปัตร ในเวลาให้ศีล (ประธานสงฆ์) เวลาขัดสัคเค หรือขัดตำนาน (รูปที่ ๓)

๓. เวลาอนุโมทนา (ให้พร) ท้ายพิธี นิยมใช้พัดทุกรูป หรือเวลาบังสุกุลอัฐิ (โดยมากเป็นงานอวมงคล) (ถ้ามี)

ระเบียบพิธีงานอวมงคล

ฝ่ายเจ้าภาพ

๑. อาราธนาพระสงฆ์มาสวดพระพุทธมนต์ นิยมจำนวน ๘ รูป หรือ ๑๐ รูป หรือมากกว่าแล้วแต่กรณี

๒. ไม่ตั้งภาชนะน้ำสำหรับทำน้ำมนต์ และไม่มีการวงด้ายสายสิญจน์

๓. เตรียมสายโยง (ในงานมงคล เรียกว่า ด้ายสายสิญจน์) หรือภูษาโยง (แผ่นผ้า) ต่อจากศพ ไว้เพื่อใช้บังสุกุล

ฝ่ายสงฆ์

๑. ทำบุญ ๗ วัน สวดอนัตตลักขณสูตร

๒. ทำบุญ ๕๐ วัน สวดอาทิตตปริยายสูตร

๓. ทำบุญ ๑๐๐ วัน หรือทำบุญหน้าวันปลงศพสวดธรรมนิยามสูตร

๔. ทำบุญงานศพอื่นๆ แล้วแต่เจ้าภาพประสงค์ หรือหัวหน้านำสวด แต่ไม่นิยมสวดเจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มหาสมัยสูตร

หมวดที่ ๓
ทานพิธี

ทานพิธี คือพิธีถวายทานต่างๆ ทานวัตถุ คือ วัตถุที่ควรถวายแก่พระสงฆ์ มี ๑๐ อย่าง คือ

(๑) ภัตตาหาร
(๒) น้ำ รวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณบริโภค
(๓) ผ้าเครื่องนุ่งห่ม
(๔) ยานพาหนะ รวมทั้งปัจจัยค่ายานพาหนะ
(๕) มาลัยและดอกไม้เครื่องบูชาชนิดต่างๆ
(๖) ของหอม หมายถึง ธูปเทียนบูชาพระ
(๗) เครื่องลูบไล้ หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาด เช่น สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น
(๘) เครื่องที่นอนอันควรแก่สมณบริโภค เช่น ที่นอน หมอน มุ้ง เป็นต้น
(๙) ที่อยู่อาศัย มี กุฎี เสนาสนะ และเครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เตียง ตั่ง ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น
(๑๐) เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง ตะเกียง น้ำมันตะเกียง และไฟฟ้า เป็นต้น

การถวายทานมี ๒ อย่าง คือ

(๑) ***ปาฏิบุคลิกทาน*** ถวายเจาะจงแก่พระภิกษุสามเณรรูปนั้นรูปนี้

(๒) ***สังฆทาน*** ถวายไม่เจาะจงแก่ภิกษุสามเณรรูปใดรูปหนึ่ง มอบเป็นของกลางให้สงฆ์จัดเฉลี่ยกันใช้สอยเอง

เวลาถวายทานมี ๒ เวลา คือ

(๑) ***กาลทาน*** ถวายในกาลที่ควรถวายสิ่งนั้นๆ หรือถวายจำกัดเวลา เช่น กฐิน จะถวายช่วงเวลา ๑ เดือนหลังจากออกพรรษาแล้ว อาหาร (ของเคี้ยวของฉัน) ถวายได้เฉพาะเวลาเช้าถึงเพล เป็นต้น

(๒) ***วิกาลทาน*** ถวายไม่จำกัดเวลา เช่น ยารักษาโรค เป็นต้น

ลำดับขั้นตอนการถวายทาน

(๑) มีจิตศรัทธาจะถวายทาน

(๒) เตรียมทานวัตถุที่จะถวาย

(๓) อาราธนาพระสงฆ์สามเณรโดยบอกจำนวนพระสงฆ์สามเณรให้ชัดเจนตามกำลังศรัทธาและนัดแนะสถานที่ที่จะถวาย

(๔) เมื่อเริ่มพิธี พึงนำของที่จะถวายมาวางตรงหน้าพระสงฆ์สามเณร แล้วเริ่มพิธี มีลำดับดังนี้

- จุดธูป เทียน บูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชา
- กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
- อาราธนาศีล และสมาทานศีล ๕
- ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วกล่ายคำถวายทาน (จะมีมรรคนายกนำก็ได้)

(๕) ขณะที่มรรคนายกหรือเจ้าภาพกล่าวคำถวายทานนั้น พระสงฆ์สามเณรผู้รับทาน พึงประนมมือเป็นอาการแสดงถึงการรับทานโดยเคารพ ผู้ถวายกล่าวจบแล้ว พระสงฆ์สามเณรจะรับด้วยคำว่า "สาธุ" จากนั้นเจ้าภาพพึงช่วยกันประเคนทานวัตถุแก่พระสงฆ์สามเณรด้วยอาการที่เคารพ

(๖) ประธานสงฆ์อนุโมทนาด้วยบท **ยถา วาริวหา ปูรา** ... (เจ้าภาพกรวดน้ำ) เมื่อพระสงฆ์ทุกรูปรับ **สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** ... (เจ้าภาพพึงประนมมือรับพรไปจนจบ) แล้วกราบ ๓ หน เป็นอันเสร็จพิธีถวายทาน

❁ คำถวายสังฆทาน ❁

อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ ฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งของที่เป็นบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหาร กับทั้งของที่เป็นบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ ฯ

หมวดที่ ๔
ปกิณณกะ

พิธีกรรมเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติในการประกอบพิธีต่างๆ ท่านจำแนกไว้ ๕ เรื่อง คือ

๑. **วิธีแสดงความเคารพพระ** พระที่ควรเคารพมี ๒ ประเภท คือ พระพุทธรูปหรือปูชนียวัตถุ มีพระสถูปเจดีย์ เป็นต้น ๑ พระภิกษุสามเณรผู้ทรงเพศอุดมกว่าตน ๑ มีวิธีแสดงความเคารพ ๓ วิธี ดังนี้

ก. *อัญชลี ประนมมือ* คือ กระพุ่มมือทั้งสองประนม ให้ฝ่ามือทั้งสองประกบกัน ให้นิ้วทุกนิ้วแนบชิดตรงกัน ไม่เหลื่อมกันหรือกางให้ห่างจากกัน ตั้งกระพุ่มมือที่ประนมอยู่ระหว่างอก ให้ตั้งตรงขึ้นข้างบน มีลักษณะคล้ายดอกบัวตูม ศอกทั้งสองแนบชิดชายโครง ใช้แสดงความเคารพเวลาสวดมนต์ไหว้พระ ฟังพระสวดมนต์ รับศีล ฟังเทศน์ และเวลาสนทนากับพระสงฆ์ ปฏิบัติอย่างดียวกันทั้งชายและหญิง

ข. *วันทาหรือนมัสการ การไหว้* คือ การยกมือที่ประชุมขึ้นพร้อมกับก้มศีรษะลงเล็กน้อย ให้มือประนมจรดหน้าผาก นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างคิ้ว ใช้แสดงความเคารพพระสงฆ์ขณะที่ท่านนั่งเก้าอี้หรือยืนอยู่ มิใช่นั่งราบกับพื้น ปฏิบัติเหมือนกันทั้งชายและหญิง

ค. *อภิวาท การกราบ* ได้แก่ กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ คือ กราบลงให้อวัยวะทั้ง ๕ ส่วนจรดพื้น คือ หน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ตลอดถึงข้อศอก ๒ เข่า ๒ การกราบอย่างนี้มีวิธีการ คือ พึงนั่งคุกเข่า ประนมมือไหว้แล้วหมอบกราบลง ทอดฝ่ามือทั้งสองลงที่พื้น แหวกช่องระหว่างฝ่ามือทั้งสองที่วางราบนั้นให้ห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากลงระหว่างได้ จึงก้ม

หน้าผากลงตรงช่องที่แหวกนั้นให้จรดพื้น เป็นอันว่า มือทั้งสอง เข่าทั้งสอง และหน้าผากจรดพื้น เรียกว่า **เบญจางคประดิษฐ์**

ผู้ชาย พึงคุกเข่าตั้งฝ่าเท้าชันใช้นิ้วเท้าเท่านั้นพับยันพื้น แล้วนั่งทับลงบนส้นเท้าทั้งคู่ที่ชันขึ้น ผายเข่าทั้งสองออกเล็กน้อยให้ได้ฉาก เป็นรูปสามเหลี่ยม ประนมมือ การนั่งอย่างนี้ เรียกว่า **"นั่งท่าพรหม หรือท่าเทพพนม หรือท่าเทพบุตร"** เวลากราบก็ยกมือไหว้ แล้วก้มตัวลงปล่อยมือให้ทอดกับพื้น ให้ศอกต่อเข่าตรงกันทั้งสองข้าง แล้วก้มลงกราบให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างฝ่ามือทั้งสอง ดังวิธีที่กล่าวข้างต้น

ผู้หญิง พึงนั่งคุกเข่าราบ ไม่ตั้งฝ่าเท้าชันแบบผู้ชาย ให้เหยียดฝ่าเท้าราบไปด้านหลัง ให้ปลายเท้าทั้งสองทับกันเล็กน้อย แล้วนั่งทับลงบนฝ่าเท้าทั้งสองนั้นให้ราบกับพื้น ให้เข่าทั้งสองชิดกัน ประนมมือ การนั่งอย่างนี้ เรียกว่า **"นั่งท่าเทพธิดา"** เวลากราบก็พึงประนมมือไหว้ แล้วก้มตัวลงปล่อยมือให้ทอดกับพื้น ให้ศอกทั้งสองขนาบเข่า (ให้แนบลำตัว ไม่ใช่ต่อเข่าเหมือนผู้ชาย) แล้วก้มลงกราบให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างฝ่ามือทั้งสอง ระวังอย่าให้ก้นยกขึ้นเป็นอันขาดจึงจะงาม

๒. **วิธีประเคนของพระ** การประเคนของพระ คือ การถวายของให้พระสงฆ์รับถึงมือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "อังคาส" ถ้าผู้หญิงประเคนต้องวางของบนผ้ารับประเคน (ผ้ากราบ) หรือภาชนะที่ท่านถืออยู่ ของที่ประเคนนั้น จะต้องไม่เป็นของหนักหรือใหญ่โตเกินไป คนเดียวสามารถยกได้ ต้องไม่ใช่วัตถุอนามาส (ของที่พระสงฆ์ไม่ควรจับต้อง เช่น เงิน ทองคำ เป็นต้น) และถ้าเป็นอาหาร ของเคี้ยวของฉันต้องประเคนให้ถูกเวลา ไม่ประเคนในเวลาวิกาล (ตั้งแต่เที่ยงแล้วจนถึงรุ่งเช้าของวันใหม่) ผู้ประเคนของพระ พึงเข้าไปใกล้พระประมาณ ๑ ศอกคืบ จะนั่งหรือยืน แล้วแต่สถานที่ จับของที่จะประเคนด้วยมือทั้งสองหรือมือเดียว (ดูที่ขนาดของ) ยกขึ้นแล้วน้อมถวาย เสร็จแล้วไหว้หรือกราบแล้วแต่กรณี กิริยาอาการของผู้ถวายต้องแสดงออก

ด้วยความเคารพ มิใช่เสือกไสให้หรือทิ้งให้โดยไม่เคารพ หากเป็นของที่ใหญ่ไม่สามารถยกคนเดียวได้ ให้ใช้สายสิญจน์วงรอบสิ่งของที่จะถวายนั้น แล้วนำสายสิญจน์ไปถวายพระสงฆ์ หากเป็นของที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น ที่ดิน กุฎี ศาลา เป็นต้น ให้เจ้าภาพใช้วิธีหลั่งน้ำทักษิโณทกลงบนฝ่ามือของพระสงฆ์แทน

สรุปได้ว่า การประเคนนั้นมีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ *ของที่จะประเคนไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป พอคนปานกลางคนเดียวยกได้ ๑ ผู้ประเคนเข้ามาอยู่ในหัตถบาส (แปลว่า บ่วงมือ ห่างประมาณ ๑ ศอกคืบ) ๑ เขาน้อมของนั้นเข้ามาให้ ๑ น้อมให้ด้วยกาย ด้วยของเนื่องด้วยกายหรือโยนให้ก็ได้ ๑ ภิกษุรับด้วยกายก็ได้ ของเนื่องด้วยกายก็ได้ ๑*

๓. **วิธีทำหนังสืออาราธนาและทำใบปวารณาถวายจตุปัจจัย** การอาราธนาหรือการนิมนต์พระสงฆ์ไปประกอบพิธีกรรม ต้องทำให้เป็นกิจลักษณะ บางแห่งอาราธนาด้วยวาจาเหมือนสมัยโบราณ แต่ถ้าทำให้เป็นทางการ นิยมทำ**หนังสืออาราธนาหรือที่เรียกว่า “ฎีกานิมนต์พระ”** ในฎีกานั้น ทายกต้องแจ้งกำหนดงานและรายการให้พระสงฆ์ทราบ คือ ต้องระบุจำนวนพระสงฆ์ ระบุงาน ระบุสถานที่ ระบุวัน เดือน ปี เวลาทำพิธีกรรม ตลอดถึงการเดินไป-กลับด้วย *ตัวอย่าง*

“ขออาราธนาพระคุณเจ้า (พร้อมพระสงฆ์ในวัดนี้อีก..........รูป) เจริญพระพุทธมนต์ (หรือสวดพระพุทธมนต์หรือแสดงพระธรรมเทศนาแล้วแต่กรณี) ในงาน..ที่บ้านเลขที่............ ตำบล........................อำเภอ.........................จังหวัด........................ กำหนดวันที่............เดือน....................พ.ศ..............เวลา..............น.”

(หากจะอาราธนาให้รับบิณฑบาตเช้าหรือเพลให้บอกด้วย ถ้าต้องการตักบาตรหรือปิ่นโตก็ต้องบอกไว้ในฎีกาด้วย)

การถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์นั้น นิยมถวายจตุปัจจัยเป็นพิเศษ นอกจากไทยธรรม ในการถวายจตุปัจจัยนี้ นิยมทำใบปวารณาถวาย เพื่อให้พระสงฆ์ได้รับค่าจตุปัจจัยโดยชอบด้วยพระวินัย มีตัวอย่าง ดังนี้

"ขอถวายจตุปัจจัย อันควรแก่สมณบริโภค แด่พระคุณเจ้าเป็นมูลค่า..................บาท..................สตางค์ หากพระคุณเจ้าต้องประสงค์สิ่งใด อันควรแก่สมณบริโภคแล้ว ขอได้โปรดเรียกร้องจากกัปปิยการกผู้ปฏิบัติของพระคุณเจ้า เทอญ."

๔. **วิธีอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม** การอาราธนา คือ การเชื้อเชิญพระสงฆ์ให้ทำพิธีกรรมต่างๆ เช่น ให้ศีล ให้เจริญพระพุทธมนต์ (สวดพระปริตร) ให้แสดงธรรม เป็นต้น เป็นธรรมเนียมมีมาแต่ดั้งเดิม มีวิธีการอาราธนา ดังนี้

ถ้าพระสงฆ์นั่งบนอาสนะสงฆ์ยกสูง เจ้าภาพและแขกนั่งเก้าอี้ ผู้อาราธนาพึงเข้าไปยืนระหว่างเจ้าภาพและแถวพระสงฆ์ตรงรูปที่ ๓ หรือที่ ๔ ห่างพระสงฆ์พอสมควร หันหน้าไปทางโต๊ะหมู่บูชา ประนมมือไหว้พระพุทธรูปก่อนแล้ว กล่าวคำอาราธนาตามแบบที่ต้องการ ถ้าพระสงฆ์นั่งบนอาสนะต่ำ เจ้าภาพและแขกนั่งกับพื้น ผู้อาราธนาพึงคุกเข่าต่อหน้าแถวพระสงฆ์ตรงหัวหน้า กราบพระพุทธรูปที่โต๊ะหมู่บูชา ๓ ครั้ง ก่อนแล้วประนมมือตั้งตัวตรง กล่าวคำอาราธนาตามแบบที่ต้องการ มีหลักการใช้ดังนี้

(๑) **อาราธนาศีล** ใช้ในหลายพิธีกรรม เช่น พิธีถวายทานต่างๆ พิธีเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระพุทธมนต์ พิธีเลี้ยงพระ พิธีเทศน์ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ เป็นต้น

❁ คำอาราธนาศีล ๕ ❁

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

(๒) **อาราธนาพระปริตร** ใช้ในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ต่อจากการรับศีล ดังนี้

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง ฯ

(๓) **อาราธนาธรรม** ใช้ในพิธีแสดงพระธรรมเทศนา ต่อจากรับศีล ดังนี้

พรัหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา
เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง ฯ

หมายเหตุ ถ้ามีพิธีเทศน์ต่อจากสวดมนต์ ตอนสวดมนต์ไม่ต้องอาราธนาศีล ให้เริ่มต้นด้วยการอาราธนาพระปริตร แล้วอาราธนาศีลตอนพระขึ้นเทศน์ (รับศีลแล้วอาราธนาธรรมต่อ) ในพิธีสวดศพ เช่น สวดแจง สวดพระอภิธรรม เป็นต้น ถ้าไม่มีพิธีอื่นนำหน้า ให้อาราธนาศีลก่อนแล้วค่อยทำพิธีอื่นต่อ

๕. **วิธีกรวดน้ำ** กรวดน้ำ คือ การตั้งใจอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษหรือมิตรสหายผู้ล่วงลับไปแล้ว เพื่อให้เขามีความสุขในสัมปรายภพ พร้อมกับหลั่งรินน้ำเป็นเครื่องหมาย และเป็นเครื่องรวมกระแสจิตที่ตั้งใจอุทิศนั้นให้แน่วแน่ มีวิธีการ คือ ให้เตรียมภาชนะที่สะอาด เช่น ขวดน้ำ แก้วน้ำ หรือขันอย่างใดอย่างหนึ่ง ใส่น้ำสะอาด และมีภาชนะรับน้ำเวลากรวดด้วย พอประธานสงฆ์เริ่มสวดบทอนุโมทนาวิธีว่า **ยถา วาริวหา ปูรา...** ก็เริ่มกรวดน้ำตั้งใจอุทิศส่วนบุญกุศล ใช้มือขวาจับภาชนะน้ำริน มือซ้ายประคอง ค่อยรินน้ำลงบนภาชนะรองน้ำ อย่าใช้นิ้วมือรองน้ำ ถ้ากรวดลงบนดินต้องเลือกดินที่สะอาด แล้วว่าบทกรวดน้ำอุทิศในใจไปจนจบ พอพระสงฆ์ทั้งหมดเริ่มสวดว่า **สพฺพีติโย วิวชฺชนตุ...** ก็รินน้ำกรวดให้หมดแล้ว ประนมมือตั้งใจรับพรต่อไป

คำกรวดน้ำมีอยู่ ๓ แบบ คือ แบบสั้น แบบย่อ และแบบยาว พุทธศาสนิกชนปัจจุบันนิยมว่า แบบสั้น ตามแบบคำอุทิศของพระเจ้าพิมพิสาร ดังนี้

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย (ว่า ๓ จบ)

"ขอบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้าเถิด ขอญาติทั้งหลาย จงเป็นสุข ๆ เถิด"

หมายเหตุ :- ถ้าว่าคำกรวดน้ำพร้อมกันตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ให้เปลี่ยน **เม** เป็น **โน**

จบศาสนพิธีย่อ

เบญจศีล เบญจธรรม

* เบญจศีล คือ **ศีลห้า** ปราชญ์ว่าไว้
หนึ่ง ไม่ฆ่าปาณา ให้อาสัญ
สองไม่ลัก ทรัพย์เขา ฉ้อเอาพลัน
ข้อสาม นั้น ไม่วิปริต ผิดทางกาม
ข้อสี่ ไม่พูดเท็จ หลอกลวงเขา
ห้า น้ำเมา ไม่ดื่ม ให้คนหยาม
หากผู้ใด เคร่งครัด ปฏิบัติตาม
เรียกขานนาม ชาวพุทธได้ ไม่อายใคร

* เบญจธรรม คือ**ธรรมห้า** คู่ศีลห้า
หนึ่ง เมตตา กรุณา จิตปราศรัย
สอง สัมมาอาชีพ สุจริตใจ
สาม นั้นไซร้ สำรวมอยู่ คู่ครองตน
สี่ ซื่อสัตย์ จริงใจไม่ทุจริต
ห้า กอปรความคิด รอบคอบ ชอบเหตุผล
ปลูกสติ สัมปชัญญะ ไม่ลืมตน
สร้องบุคคล เช่นนี้ว่า ***"กัลยาณ์ชน"***

* **เบญจศีล เบญจธรรม** นำชีวิต
สร้างแนวคิด สันติสุข ทุกแห่งหน
ขอเชิญชวน พุทธศาสนิกชน
ทั่วทุกคน ปฏิบัติ เคร่งครัด เอย.

***

พระพรหมวชิโรดม (สุทัศน์)

เบญจศีล เบญจธรรม

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่คนเดียวตามลำพังได้ จำต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ เสมอ อย่างน้อยที่สุดก็มีพ่อแม่ ญาติพี่น้อง รวมไปถึงมิตรสหายและเพื่อนร่วมสังคม ดังนั้น จำต้องมีหลักปฏิบัติต่อกันเพื่อสร้างสันติภาพ (peace) คือภาวะที่เกิดความสงบร่มเย็นในสังคม และภราดรภาพ (fraternity) คือภาวะแห่งสังคมเอื้ออาทร สมานฉันท์ดุจพี่น้องในสังคม

สังคมไทยปัจจุบันตกอยู่ในภาวะขาดเสถียรภาพทางศีลธรรมอย่างหนัก สังเกตได้จากข่าวทางสื่อต่างๆ เช่น มีการทะเลาะเบาะแว้ง การเข่นฆ่าก่ออาชญากรรม ปล้นจี้ ข่มขืน การเสพสุรายาเสพติด การสร้างความแตกแยกของคนบางกลุ่มเพื่อมุ่งผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตัวเองรวมทั้งการทุจริตคดโกงฉ้อราษฎร์บังหลวงของผู้มีอำนาจบารมีบางคนในโครงการต่างๆ จนถูกสังคมตราหน้าว่า เป็นพวกโคตรโกง โดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายแบบศรีธนญชัยพ้นความผิดได้ บางครั้ง การกระทำนั้นถูกมองว่าผิดกฎหมายชัดเจน แต่ก็ไม่สามารถเอาผิดได้ เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบางคนตกอยู่ในอำนาจอคติ ๔ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง คือ เกิดความลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน เช่น เป็นเพื่อนสนิท วงศาคณาญาติ เกิดความ

ลำเอียงเพราะเกลียดกัน ไม่อยากให้ได้ดีเสมอตน เกิดความลำเอียง เพราะไม่รู้ข้อเท็จจริง เป็นคนงมงายไร้เหตุผล ขาดวิจารณญาณในการตัดสินใจ และลำเอียงเพราะกลัว เช่น ผู้นั้นมีอำนาจวาสนาบารมีให้คุณ ให้โทษต่อตนเอง ทั้งทางหน้าที่การงานหรือทางสังคมธุรกิจ หรือแม้อำนาจเงินตรา เป็นต้น พวกนี้ถือเป็นพวกทรยศหักหลังต่อแผ่นดินเกิดของตนเอง

ปรากฏการณ์ทางสังคมเหล่านี้มิใช่เฉพาะเพิ่งเกิดขึ้นในสังคมพุทธเช่นประเทศไทยเรา แต่ได้เกิดขึ้นมานานจนทำลายระบบวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ในวงราชการบางหน่วยเกิดช่องว่างให้คนชั่วทำมาหากินเอาเปรียบชาวบ้านคนยากจน เกิดระบบเส้นสาย เจ้านาย-ลูกน้อง มีระบบเก็บส่วยอย่างเป็นล่ำเป็นสัน หรือการกินตามน้ำ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ เราไม่สามารถจะปฏิเสธได้เลย เพราะมีให้เห็นกันเกลื่อนจนกลายเป็นความเคยชิน ส่งผลให้เสียระบบ ก่อให้เกิดความขี้เกียจ หรือทำงานแบบเช้าชามเย็นชามเป็นลูกโซ่ ข้าพเจ้าไม่อยากเรียกขานว่า เป็นวัฒนธรรมของกลุ่มคนเหล่านี้หรอก เพราะวัฒนธรรมนั้นเป็นหลักปฏิบัติสำหรับคนที่เจริญ มีการศึกษาดี มีความประพฤติดีงาม โดยมีฐานปฏิบัติอยู่ที่หลักธรรมของศาสนาตามที่ตนนับถือเท่านั้น

เบญจศีลเบญจธรรม ถือเป็นยาขนานวิเศษที่สามารถเยียวปรากฏการณ์อันเลวร้ายของสังคมให้สงบลงได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยนักวิชาการหรือนักสังคมสงเคราะห์ เพราะศีลเป็นระบบจัดคนให้มีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตและการอยู่รวมกันในสังคม เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ ตั้งอยู่ในกายสุจริตและวจีสุจริต และมีธรรมะคอยประคองการปฏิบัติให้มั่นคง ทั้งนี้ เพื่อความสมานฉันท์ของคนในสังคมไทยเราเอง มิใช่ต้องให้คนบ้านอื่นเมืองอื่น มาชี้นำจูงจมูกเรา ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจักได้นำเอาเนื้อหาสาระของเบญจศีลเบญจธรรมมาให้แสดงให้สาธุชนทั้งหลายได้รับทราบโดยทั่วกัน

เบญจศีลเบญจธรรม เป็นวิชาที่จะมุ่งสอนธรรมปฏิบัตินักเรียนให้เป็นผู้มีรูปงดงาม มีน้ำใจดี อันจะนำมาซึ่งความเป็นที่นิยมนับถือของคนทั่วไป มนุษย์จะประพฤติความชั่วทางกายและวาจาได้ ก็เกิดขึ้น เพราะใจบัญชา แต่ใจนั้นมักผันแปรไม่แน่นอนมั่นคง แต่การจะประพฤติดีนั้นต้องตั้งใจดีมั่นคง ดังนั้น นักปราชญ์จึงได้กำหนดวางแบบแผนแห่งความประพฤติไว้เป็นหลักฐาน สำหรับควบคุมกายวาจาให้เป็นปกติ เรียบร้อยเสียก่อน เรียกว่า **"ศีล"** ศีลนั้นเป็นบรรทัดฐานให้คนประพฤติความดีให้คงที่ การประพฤติความดี หากไม่ได้ถืออะไรเป็นหลัก ใจย่อมไม่มั่นคง อาจเอนเอียงเข้าหาความชั่วใฝ่ต่ำได้ เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทแล้ว การประพฤติคุณธรรมอย่างอื่น ก็มักจะยั่งยืนไม่ผันแปร ข้อนี้แลเป็นประโยชน์แห่งการบัญญัติศีล

เบญจศีลและเบญจธรรม เป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นส่วนเบื้องต้น เพราะทรงเห็นว่า ธรรมดาบุคคลและสัตว์ เมื่ออยู่เป็นหมวดหมู่กันแล้ว ต่างคอยจะเบียดเบียนกันและกัน ย่อมเป็นเหตุนำความทุกข์มาให้ ในที่สุดก็ควบคุมกันไม่อยู่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรมเป็นคุณธรรมที่จะทำอัธยาศัยหรือจรรยามารยาทของผู้ประพฤติปฏิบัติให้เรียบร้อยน่าดูน่าชม เป็นที่รักใคร่ของผู้ได้พบเห็น ทำให้มนุษย์มีความเมตตาเอ็นดูกัน ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายกัน หมู่คณะย่อมได้รับความร่มเย็นเป็นสุข

เหตุแห่งความเบียดเบียนกันในโลกนั้น แยกเป็นทางกายทวารและวจีทวาร **ทางกายทวารมี ๓ ประการ** คือ การเบียดเบียนชีวิตร่างกาย การเบียดเบียนทรัพย์สมบัติ และการเบียดเบียนประเวณี คือ การทำเชื้อสายของผู้อื่นให้ผิดลำดับสับสน **ทางวจีทวาร** คือ ความประพฤติเสียด้วยวาจา ทำให้ผู้อื่นเสียประโยชน์ มีมุสาวาท กล่าวคำเท็จเป็นที่ตั้ง คนเราจะประพฤติดังนั้นเกิดขึ้นเพราะความประมาท ซึ่งมีมูลเหตุสำคัญ

คือ การดื่มน้ำเมาและยาเสพติดอื่นๆ เพราะเมื่อเสพแล้วจะเป็นเหตุ ทำให้ความคิดวิปริตไปทันที ดังนั้น บัณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น จึงทรงบัญญัติศีล ๕ ประการ คือ

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต

๒. เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการเป็นโจร

๓. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๔. เว้นจากการกล่าวเท็จ

๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

องค์แห่งศีลอย่างหนึ่งๆ เรียกว่า สิกขาบท ศีล ๕ สิกขาบทนี้รวมเรียกว่า **เบญจศีล** เป็นหลักปฏิบัติที่มีมาแต่เดิม เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติ ก็ทรงอนุมัติตามหลักปฏิบัตินั้น พร้อมทรงแสดงหลักธรรม อุดหนุนศีลแต่ละข้อให้มั่นคงอีกด้วย เป็นข้อบัญญัติที่ถูกต้องตามคลองธรรม เป็นประโยชน์แก่หมู่มนุษย์ จึงชื่อว่าเป็นบัญญัติอันชอบธรรม เป็นคำสอนมีอยู่ในศาสนานี้ เบญจศีลนี้มีเบญจกัลยาณธรรมเป็นของคู่กัน

คำว่า **"ธรรม"** คือ สภาพที่ทรงสัตว์โลกไว้ ไม่ให้ตกไปสู่ที่ชั่ว เบญจกัลยาณธรรม จึงหมายถึง หลักปฏิบัติที่ทรงสัตว์โลกไว้มิให้ตกไปสู่ที่ชั่ว เป็นความประพฤติที่ดีงาม ๕ ประการ บุคคลผู้ตั้งอยู่ในกัลยาณธรรมนี้ เป็นคนมีความประพฤติดีงาม เป็นที่นิยมยกย่องนับถือของคนทั่วไป เรียกว่า **"กัลยาณชน"** เบญจกัลยาณธรรมทั้ง ๕ นี้ เป็นเครื่องอุดหนุนศีลให้ผ่องใสยิ่งขึ้น ดังนี้

๑. *เมตตากรุณา* ความรักหวังให้ผู้อื่นมีสุข และความสงสาร หวังเปลื้องทุกข์ของผู้อื่น อุดหนุนสิกขาบทที่ ๑

๒. *สัมมาอาชีวะ* เลี้ยงชีวิตชอบ อุดหนุนสิกขาบทที่ ๒

๓. *กามสัญญมะ* หรือกามสังวร ความสำรวมในกาม อุดหนุนสิกขาบทที่ ๓

๔. *วจีสัจจะ* มีวาจาสัตย์ อุดหนุนสิกขาบทที่ ๔

๕. *สติ* ความระลึกได้ก่อนทำพูดคิด อุดหนุนสิกขาบทที่ ๕

ศีลในพระพุทธศาสนา

ประเภทของศีล	ผู้ปฏิบัติ	เรียกว่า
ศีล ๕	กัลยาณชนทั่วไป	เบญจศีล, นิจศีล, ปกติศีล หรือ มนุษยธรรม
ศีล ๘	แม่ชี และอุบาสกอุบาสิกา ผู้รักษาศีลอุโบสถ หรือ ผู้เคร่งครัดรักษาศีลทั่วไป	คหัฏฐศีล, อุโบสถศีล, อัฏฐศีล
ศีล ๑๐	สามเณร, สามเณรี (บัดนี้สามเณรีไม่มีแล้ว)	ทศศีล
ศีล ๒๒๗	พระภิกษุ	ภิกขุศีล, ภิกขุปาฏิโมกข์
ศีล ๓๑๑	พระภิกษุณี (บัดนี้ภิกษุณีฝ่ายเถรวาทไม่มีแล้ว)	ภิกขุนีศีล, ภิกขุนีปาฏิโมกข์

หมวดที่ ๑
วิรัติ ๓ ประการ

วิรัติ แปลว่า ***เจตนาเครื่องงดเว้น*** คือ งดเว้นจากองค์และวัตถุนั้น ผู้ไม่มีวิรัติ ไม่ชื่อว่า เป็นผู้มีศีลเลย เพราะวิรัติได้ชื่อว่าเป็นตัวศีล ส่วนสิกขาบทเป็นเพียงข้อห้ามแผนกหนึ่ง ซึ่งเป็นอาการของศีลเท่านั้น วิรัติจึงถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการรักษาศีล ดังนั้น บุคคลผู้งดเว้นจากสิกขาบททั้ง ๕ ประการด้วยวิรัติ จึงได้ชื่อว่า ผู้มีศีล คือมีกายวาจา เป็นปกติเรียบร้อยสะอาดปราศจากโทษ วิรัติมี ๓ ประการ ดังนี้

๑. ***สัมปัตตวิรัติ*** **แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นจากวัตถุอันมาถึงเข้า** ได้แก่ การงดเว้นจากวัตถุที่จะพึงล่วงได้ อันมาถึงเฉพาะหน้า ผู้ไม่ได้ตั้งสัตย์ปฏิญญาว่าตนจะละเว้นจากสิกขาบทข้อนั้นๆ เป็นแต่วัตถุที่ถึงเข้า แต่ไม่ทำด้วยอำนาจความละอายแก่ใจ (หิริ) และความเกรงกลัวต่อความชั่วนั้น (โอตตัปปะ) เห็นถึงประโยชน์ในการรักษาศีลจึงไม่ประพฤติ

พึงเห็นตัวอย่างในศีล ๕ คือ เมื่อเกิดการต่อสู้ มีโอกาสจะฆ่าเขาหรือทำร้ายร่างกายเขาได้แต่ไม่ฆ่า ไม่ทำร้ายร่างกาย มีช่องจะทุจริตคดโกงได้แต่ก็ไม่ทำ มีโอกาสล่วงประเวณีกับสตรีหรือบุรุษอื่นได้ เพราะบุตรธิดาสามีหรือภรรยาเขาให้ท่า แต่ไม่ละเมิด มีโอกาสโกหกให้ตนพ้นจากความผิดได้ แต่ไม่ทำ หรือมีโอกาสดื่มน้ำเมาได้ เช่น ในงานเลี้ยงต่างๆ หรือถูกบังคับให้ดื่ม แต่ไม่ดื่ม เหตุการณ์เช่นนี้ เกิดขึ้นเพราะกลัวความชั่วหรือโทษของบาปทุจริตที่จะเกิดขึ้นโดยระลึกถึงศีลเป็นสำคัญ ทำให้เขาไม่กระทำกรรมต่อวัตถุนั้น **วิรัติชนิดนี้ จัดเป็นส่วนโลกิยะ** เป็นไปในขณะต่างๆ ตามเจตนา

ของบุคคลนั้น จัดเป็นวิรัติของสามัญชน ส่วนบุคคลผู้ไม่มีโอกาสจะทำ เช่น จะไปลักของเขาแต่ไม่สบโอกาส จะฆ่าเขาหรือทำร้ายแต่ไม่ได้โอกาส เป็นต้น ไม่จัดเป็นสัมปัตตวิรัติ

๒. *สมาทานวิรัติ* แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นด้วยการถือสมาทาน การสมาทาน ได้แก่ กิริยาที่รับข้อปฏิบัติมาประพฤติด้วย การถือเพศ หรือด้วยการลั่นวาจาปฏิญญาต่อหน้าผู้อื่น หรือด้วยการตั้งสัตยาธิษฐานเฉพาะตน การสมาทานนี้ไม่มีที่สุดหรือมีที่สุดเพียงชั่วกาล จัดเป็นวิรัติของผู้ถือศีล เช่น พระภิกษุ สามเณร คฤหัสถ์ผู้ถือบวช บุคคลผู้ถือวิรัติชนิดนี้ย่อมเว้นจากวัตถุอันถึงเข้า โดยเห็นว่า ไม่สมควรจะทำและเว้นด้วยการสมาทาน คือ ถือการไม่ล่วงสิกขาบทนั้นเป็นพรต **วิรัติข้อนี้จัดเป็นส่วนโลกิยะ**

๓. *สมุจเฉทวิรัติ* แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นด้วยการตัดขาด ได้แก่ ความละเว้นของพระอริยเจ้า ผู้มีปกติไม่ประพฤติข้อห้ามเหล่านั้นตั้งแต่ท่านได้เป็นพระอริยเจ้า **วิรัตินี้จัดว่าเป็นโลกุตตระ**

สัมปัตตวิรัติและสมาทานวิรัติ เหมาะแก่บุคคลผู้เว้นตามภูมิของตน ส่วนสมุจเฉทวิรัติเป็นวิรัติของพระอริยเจ้า

เบญจศีล เป็นวินัยในพระพุทธศาสนา เป็นข้อปฏิบัติทั่วไปสำหรับบรรพชิตและคฤหัสถ์ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงแท้ ย่อมรักษายิ่งบ้าง หย่อนบ้างตามภูมิของเขา

หมวดที่ ๒
เบญจศีล ศีล ๕ และ เบญจธรรม ธรรม ๕

ความหมายและความสำคัญ

เบญจ (บาลีว่า ปัญจ) **แปลว่า ห้า ศีล แปลว่า ปกติ** คือ ความปกติเรียบร้อยแห่งกายวาจา แปลรวมว่า ปกติห้าอย่าง เป็นหลักปฏิบัติสำหรับขจัดความชั่วทางกายและวาจา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "มนุษยธรรม" แปลว่า ธรรมสำหรับมนุษย์ (ผู้มีจิตใจสูง) หรือเป็นธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดเป็นมนุษย์ เพราะผู้จะเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องเป็นผู้รักษาศีล ๕ อย่างบริบูรณ์มาก่อน ผู้ล่วงละเมิดศีล ๕ จึงชื่อว่า ทำลายมนุษยธรรม เป็นผู้วิปริตผิดปกติไป

ความเป็นปกติของคน คือ ความเรียบร้อยสวยงาม คนที่มีกายวาจาไม่เรียบร้อย เป็นคนที่ผิดปกติในสังคม คือ ตามปกติไม่ว่าคนหรือสัตว์ต่างรักสุขเกลียดทุกข์ รักชีวิตของตนทั้งนั้น ไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายร่างกายหรือเบียดเบียนกันโดยวิธีการต่างๆ คนที่ฆ่ามนุษย์หรือสัตว์อื่นให้ตาย หรือทรมานด้วยวิธีการต่างๆ จึงชื่อว่า ผิดปกติของคนทั่วไปที่จะพึงทำ **(ศีลข้อ ๑)**

ตามปกติมนุษย์จะต้องไม่ขโมยทรัพย์สินสมบัติของกันและกัน เพราะทุกคนย่อมหวงแหนทรัพย์สินของตน ไม่ปล่อยให้ใครมาเบียดเบียนเอาด้วยวิธีการต่างๆ หรือแม้ทรัพย์สินของแผ่นดิน เจ้าของแผ่นดินก็หวงแหน ไม่อยากให้ใครมาเบียดบังเอาด้วยวิธีฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือทุจริตคดโกง ที่เรียกว่า คอร์รัปชัน (Corruption) ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตคดโกงโดยตรง หรืออาศัยอำนาจบารมีข่มขี่เบียดบังเอา และแม้กระทั่ง

คอร์รัปชันเชิงนโยบาย อันเป็นการส่อทุจริต คนที่มักลักขโมย ฉ้อโกงทรัพย์ผู้อื่น ชื่อว่า ผิดปกติของมนุษย์ที่จะพึงปฏิบัติ **(ศีลข้อ ๒)**

ตามปกติมนุษย์จะต้องไม่ล่วงละเมิดประเวณี (มีเพศสัมพันธ์) กับบุคคลที่มีผู้ปกครองดูแล เพราะบุตรธิดา สามี หรือภรรยา ย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไป ไม่ประสงค์จะให้ใครมารังแกข่มเหงน้ำใจ คนทำเช่นนี้ จึงเป็นคนผิดปกติ **(ศีลข้อ ๓)**

ปกติไม่มีใครต้องการคำโกหกหลอกลวง ต้องการแต่ความจริงใจต่อกันทั้งนั้น ต้องการคำพูดที่ไม่หักรานประโยชน์ คำพูดที่ไม่หักหาญน้ำใจ ชอบแต่คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานซึ่งออกมาจากความจริงใจ ไม่หยาบคาย ต้องการคำพูดที่มีประโยชน์ไม่เหลวไหลไร้สาระ ไม่ต้องการคำพูดเสียดสียุยงให้แตกแยกกัน กลุ่มคนที่ขาดวาจาสัตย์ จะอยู่กันด้วยความหวาดระแวง ไม่ใช่วิสัยของมนุษย์จะพึงปฏิบัติ ผู้ที่มักพูดเท็จ เป็นไปไม่ได้ที่จะไม่ทำความชั่วอย่างอื่น คนพูดโกหกจึงผิดปกติของมนุษย์ **(ศีลข้อที่ ๔)**

ปกติคนจะต้องรักษากาย วาจา ใจ ให้สงบเรียบร้อย บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ร่างกายตน ไม่ต้องการให้ตนลำบากด้วยทุกขเวทนาต่างๆ เสริมสร้างพลังสติปัญญาให้ว่องไว คนที่ดื่มสุราเมรัยและเสพยาเสพติดอื่นๆ จะทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ ทำอะไรโดยไม่รู้สึกตัว ตั้งอยู่ในฐานะผู้ประมาทมัวเมา สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ผู้ทำเช่นนี้ ชื่อว่าผิดปกติของมนุษย์ผู้มีจิตใจสูงจะทำกัน **(ศีลข้อ ๕)**

ส่วน **กัลยาณธรรม แปลว่า *ธรรมอันงาม* หรือ *ธรรมอันทำบุคคลให้เป็นผู้งดงาม*** เป็นข้อปฏิบัติพิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ส่งเสริมสนับสนุนให้การประพฤติศีลมั่นคง กัลยาณธรรมเหล่านี้มีทุกสิกขาบทของเบญจศีลดังกล่าวข้างต้น คือ สิกขาบทที่ ๑ ได้แก่ เมตตากับกรุณา สิกขาบทที่ ๒ ได้แก่ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตชอบ สิกขาบทที่ ๓ ได้แก่ กามสัญญมะ หรือกามสังวร ความสำรวมในกาม สิกขาบทที่ ๔ ได้แก่ ความมีสัตย์ และสิกขาบทที่ ๕ ได้แก่ ความมีสติรอบคอบ

ศีลและกัลยาณธรรมเป็นคู่กัน อาศัยซึ่งกันและกัน จะเลือกปฏิบัติแต่อย่างเดียวไม่ได้ เพราะศีลที่ไม่มีกัลยาณธรรมเป็นเครื่องควบคุม ก็จะไม่ตั้งมั่นได้นาน เหตุว่าศีลเป็นการระวังเฉพาะกายและวาจาที่เป็นภายนอกเท่านั้น ไม่สนิทแน่นแฟ้นเหมือนความงดเว้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ดังนั้น กัลยาณธรรมจึงเป็นเครื่องผดุงศีลให้ตั้งมั่น แต่ถ้ารักษากัลยาณธรรมเพียงอย่างเดียว ก็คงเป็นไปไม่ได้เหมือนกัน เปรียบเหมือนบ้านที่ไม่ได้ล้อมรั้ว โจรย่อมเข้าได้ง่าย ศีลจึงเป็นเหมือนรั้วคอยป้องกันภัยจากภายนอก เมื่อภัยจากภายนอกถูกป้องกันไว้แข็งแรง ภายในก็มีกำลังแก่กล้าขึ้นได้เร็ว ดังนั้น ศีลจึงเป็นเครื่องผดุงกัลยาณธรรมให้เจริญ คนทุศีล (คนไม่รักษาศีล) ย่อมไม่สามารถจะบำเพ็ญกัลยาณธรรมให้บริบูรณ์ได้ เพราะศีลเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เป็นมูลรากของกัลยาณธรรม กัลยาณธรรมเป็นข้อปฏิบัติพิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าศีล เป็นเครื่องอุดหนุนศีลให้ผ่องใสดียิ่งขึ้นไปในองค์ศีลนั้นๆ เมื่อไม่มีศีลแล้ว กัลยาณธรรมก็เกิดขึ้นไม่ได้

ศีลมีความปกติแห่งกายวาจาเป็นลักษณะ มีหน้าที่กำจัดความชั่วที่จะพึงก้าวล่วงทางกายวาจา ย่อมสำเร็จได้ด้วยเจตนาเครื่องงดเว้น (วิรัติ) ส่วนกัลยาณธรรม มีความเป็นสภาพทรงผู้ประพฤติมิให้ตกไปในที่ชั่ว มีลักษณะทำอัธยาศัยของบุคคลผู้ประพฤติให้ประณีตขึ้นกว่าพื้นเพเดิม มีหน้าที่กำจัดความชั่วที่จะพึงเกิดขึ้นทางใจ ย่อมสำเร็จได้ด้วยการทำตาม **บุคคลผู้ตั้งอยู่ในกัลยาณธรรม ได้ชื่อว่า กัลยาณชน คือ คนที่มีความประพฤติดีงาม** เป็นที่นิยมนับถือและเป็นเยี่ยงอย่างของคนทั้งปวง

สรุปได้ว่า **ศีล หมายถึง การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยดีงามเป็นปกติ** เป็นเครื่องป้องกันความชั่วที่จะพึงเกิดขึ้นทางกายวาจา สำเร็จแก่บุคคลด้วยการไม่ประพฤติล่วงละเมิดสิกขาบทที่ทรงห้ามไว้ เปรียบเหมือนการแต่งตัว เพราะทำจิตของผู้ปฏิบัติให้งดงามขึ้นด้วยธรรม ศีลเป็นอุปกรณ์สนับสนุนกัลยาณธรรมให้ปราศจากเวรภัยข้าศึก ส่วนกัลยาณธรรม เป็น

อุปกรณ์สนับสนุนศีลให้บริสุทธิ์และให้ถาวรมั่นคง การประพฤติล่วงศีล เรียกว่า **เวร** เพราะเป็นการก่อความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะเป็นบาปกรรมที่จะติดตามล้างผลาญผู้กระทำได้ ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป

สิกขาบทที่ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี

ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า **เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วงไป หรือเว้นจากการฆ่าสัตว์** คำว่า สัตว์ หมายถึง มนุษย์และดิรัจฉานที่ยังมีชีวิตอยู่ นับตั้งแต่เริ่มมีลมหายใจในครรภ์มารดาจนกระทั่งสิ้นชีวิต สิกขาบทนี้บัญญัติขึ้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกจำพวก เพราะเมตตาจิตเป็นความดี มีทั่วไป ทั้งในหมู่มนุษย์และสัตว์ดิรัจฉาน แต่แตกต่างกันตรงที่เมตตาของสัตว์ดิรัจฉานเกิดขึ้นด้วยสัญชาตญาณ ส่วนมนุษย์เกิดขึ้นด้วยสามัญสำนึก และสามารถพัฒนาให้เจริญได้สูงสุด

เมตตาจิตของสัตว์ดิรัจฉาน ย่อมเป็นไปในวงแคบกว่าของมนุษย์ สัตว์จำพวกหนึ่งก็แสดงความรักใคร่ในพวกของมันโดยส่วนมาก ไม่ทั่วไปแก่สัตว์จำพวกอื่น มักจะเป็นไปเฉพาะแต่ความรักในลูกของมัน เป็นการเลี้ยงรักษาลูกสืบเผ่าพันธุ์ ที่จะมีไปถึงตัวอื่นด้วยนั้นก็น้อยนัก ส่วนของมนุษย์เป็นไปกว้างกว่าของสัตว์ดิรัจฉาน ได้ทั้งในพวกมนุษย์เองและพวกสัตว์ดิรัจฉาน ผู้ใดเห็นแก่สุขของตนฝ่ายเดียวไม่แลเลียวถึงสุขผู้อื่นบ้าง ปราศจากเมตตาจิต คิดตัดความสุขของเขาเสีย ผู้นั้น ชื่อว่า ประพฤติผิดจากทางธรรม จัดว่าเป็นบาปแห่งสิกขาบทนี้ เมื่อเพ่งเมตตาจิตเป็นใหญ่ **ในสิกขาบทข้อนี้มีข้อห้าม ๓ อย่าง คือ การฆ่า ๑ การทำร้ายร่างกาย ๑ การทรกรรม ๑**

๑. การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย จำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ ฆ่ามนุษย์ ๑ ฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน ๑

๑.๑ *การฆ่ามนุษย์* มีโทษหนักโดยวัตถุ ในทางพระศาสนาปรับโทษพระภิกษุผู้ฆ่ามนุษย์ให้ตายถึงขั้นปาราชิก ขาดจากความเป็นพระ จัดเป็นโทษสูงสุด ในฝ่ายบ้านเมือง ปรับโทษผู้กระทำผิดฐานฆ่าคนตายนี้ ถึงขั้นประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต การฆ่ามนุษย์ จำแนกโดยเจตนาแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ **การฆ่าโดยจงใจ (สจิตตกะ)** หมายถึง การฆ่าที่ผู้กระทำการมีเจตนาที่จะฆ่าเขาในขณะที่ใจไม่งุ่นง่าน แต่เพราะตกอยู่ในฐานแห่งความโลภ เช่น ปล้นฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย เป็นต้น ๑ ตกอยู่ในฐานแห่งความพยาบาท ลอบสังหารคนที่ผูกเวรกัน ๑ เพราะมีสาเหตุอื่น นอกจากนี้แล้วพยายามใช้เครื่องมือหรืออุบายทำให้เขาตาย ๑ **การฆ่าโดยไม่จงใจ (อจิตตกะ)** หมายถึง การฆ่าที่ผู้กระทำการไม่ได้เจตนา แต่มีเหตุบังเอิญทำให้เขาตาย ๑ เพราะบันดาลโทสะแก่กัน ๑ เพราะประสงค์จะป้องกันตัว ๑ เพราะไม่ได้แกล้ง เช่น การตีสั่งสอนเพื่อให้หลาบจำ แต่ตีถูกที่สำคัญ ทำให้ผู้ถูกตีเสียชีวิต ๑ การฆ่าโดยไม่จงใจย่อมมีโทษเบากว่าการฆ่าโดยจงใจ

ประโยค ๒ อย่าง การฆ่ามนุษย์ย่อมสำเร็จด้วยประโยค ๒ อย่าง คือ **สาหัตถิกประโยค ฆ่าเอง ๑ อาณัตติกประโยค ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ๑** ด้วยอาการ คือ ใช้เครื่องมือหรืออุบาย ทั้งผู้ทำเอง ทั้งผู้ใช้ให้ทำ ทั้งผู้รับใช้ มีโทษฐานฆ่ามนุษย์ ศีลขาด

โทษของการฆ่ามนุษย์ การฆ่ามนุษย์ กล่าวโดยความเป็นกรรม จำแนกโทษหนักได้ ๓ ประการ คือ

ก. *โดยวัตถุ คือ คุณลักษณะของมนุษย์ผู้ถูกฆ่า* มีโทษหนัก คือ ฆ่ามนุษย์ผู้ไม่มีความผิด หรือผู้ไม่ได้ประทุษร้ายตนเองและผู้อื่น เพราะเว้นจากเหตุจำเป็นให้ฆ่า (ฆ่าโดยไม่มีเหตุอันควร) ๑ ฆ่ามนุษย์ผู้ทำอุปการะแก่ผู้อื่น เช่น พ่อแม่ ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ เพราะนอกจากจะผลาญชีวิตเขาแล้ว ยังตัดประโยชน์สุขของผู้อื่นด้วย (เฉพาะฆ่าพ่อแม่บังเกิดเกล้าเป็นอนันตริยกรรม) ๑ ฆ่ามนุษย์ผู้มีคุณความดี เพราะนอกจากจะผลาญชีวิตเขา

เปล่าแล้ว ยังเป็นการทำลายล้างคุณความดีที่จะเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นประพฤติตามเสียด้วย (ฆ่าพระอรหันต์ผู้มีความดีสูงสุดเป็นอนันตริยกรรม) ๑

ข. *โดยเจตนา คือ ความตั้งใจที่จะฆ่า* มีโทษหนัก คือ ฆ่ามนุษย์โดยไม่มีสาเหตุ เช่น ผู้นั้นไม่มีโทษถึงขั้นประหารชีวิตตามกฎหมาย หรือไม่ได้ทำร้ายตนเอง ๑ ฆ่ามนุษย์เพราะกำลังกิเลสกล้า เช่น รับจ้างฆ่าคนอื่น (โลภะ) ๑ ฆ่ามนุษย์ เพราะมีความพยาบาทอย่างแรงกล้า มุ่งล้างผลาญเขาให้ถึงความพินาศ (โทสะ) ๑

ค. *โดยประโยค คือ ลักษณะการกระทำ* ได้แก่ การฆ่ามนุษย์โดยลำบาก เช่น ทุบตีให้บอบช้ำจนตาย มีโทษหนักเพราะผู้ถูกฆ่าได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส

การฆ่าตัวเองให้ตาย เรียกว่า อัตวินิบาตกรรม เป็นข้อห้ามทั้งฝ่ายศาสนาและฝ่ายโลก ผู้ฆ่าตัวเองให้ตายจัดเป็นผู้สิ้นคิด ย่อมเป็นที่ดูหมิ่นของคนทั้งปวง ทำให้เกิดความอับอายขายหน้าแก่วงศ์ตระกูล ตลอดถึงญาติมิตรของตน แม้การฆ่าตัวตายจะไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นโดยตรง แต่พ่อแม่หรือญาติมิตรย่อมเศร้าโศกเสียใจ เป็นการเบียดเบียนเขาโดยอ้อม และเป็นการตัดทอนคุณงามความดีของตนเอง จัดว่ามีโทษมาก

๑.๒ *การฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน มีโทษเบาลงโดยวัตถุ* ในทางพระศาสนาปรับโทษพระภิกษุผู้กระทำฆ่าสัตว์มีชีวิตให้ตายเพียงอาบัติปาจิตตีย์ (เป็นอาบัติที่ประกาศโทษแล้วตั้งใจสำรวมต่อไปก็พ้นได้) จัดเป็นโทษเบา ในฝ่ายบ้านเมือง มีจำกัดโทษเฉพาะแต่สัตว์บางเหล่าที่หวงห้าม

โทษของการฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน การฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน เมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม ย่อมจำกัดโทษหนัก ๓ ประการ คือ

ก. *โดยวัตถุ* มีโทษหนัก คือ ฆ่าสัตว์ที่มีเจ้าของหวงแหน เพราะนอกจากฆ่าสัตว์แล้ว ยังเป็นการประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของผู้อื่นอีกด้วย ๑ สัตว์ที่มีอุปการคุณ เช่น สัตว์พาหนะ เพราะเป็นเหตุตัดความสุขและอุบาย

การเลี้ยงชีพของผู้อื่น ๑ ฆ่าสัตว์ใหญ่อันจะใช้ประโยชน์ได้มาก เพราะเป็นเหตุตัดประโยชน์ของผู้อื่น ๑ ฆ่าสัตว์ ที่เป็นของตัวเอง เพราะเป็นเหตุทำให้เกิดความหายนะแก่ตนเอง ๑ ฆ่าสัตว์อันหาเจ้าของไม่ได้ สัตว์ที่ไม่มีโทษ ๑

ข. *โดยเจตนา* มีโทษหนัก คือ ฆ่าสัตว์โดยไม่มีสาเหตุอันควร ๑ ฆ่าสัตว์ด้วยกำลังกิเลสกล้า ๑ ฆ่าสัตว์เพราะลุอำนาจแก่โทสะ ๑

ค. *โดยประโยค* มีโทษหนัก คือ การฆ่าสัตว์ให้ได้รับความลำบาก หรือน่าสมเพช เช่น วางยาเบื่อสัตว์ให้ตายแบบทุรนทุราย หรือทุบตีสัตว์จนตาย เป็นต้น

๒. ***การทำร้ายร่างกาย*** เป็นการกระทำแก่มนุษย์ให้เขาได้รับความเจ็บปวดลำบาก แต่ไม่ถึงตาย ผู้ถูกกระทำย่อมได้รับความทุกข์นั้น คือ ทำให้พิการ เช่นทำให้ตาบอด ขาหัก เป็นต้น ทำให้เสียโฉมและทำให้บาดเจ็บลำบาก ในฝ่ายพระศาสนา ปรับโทษภิกษุผู้กระทำเป็นอาบัติ ถุลลัจจัยบ้าง อาบัติทุกกฏบ้าง ตามลักษณะการทำ เพราะถือเป็นบุรพประโยคของการฆ่า ฝ่ายบ้านเมืองปรับโทษตามศักดิ์ของเครื่องมือที่ใช้กระทำ เมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม ย่อมจำแนกโทษเป็น ๓ ประการ คือ

ก. *โดยวัตถุ* มีนัยเหมือนการฆ่ามนุษย์

ข. *โดยเจตนา* ถ้าทำต้องการจะฆ่ามีโทษ ถ้าทำด้วยหมายจะเบียดเบียน ก็มีโทษลดหลั่นลงมา

ค. *โดยประโยค* ถ้าทำให้พิการมีโทษมาก ทำให้เสียโฉม และทำให้ลำบาก มีโทษลดหลั่นตามลำดับ เพราะความพิการย่อมทำให้เสียอวัยวะ การเสียโฉม ย่อมทำให้เสียรูปเสียความงาม การทำร้ายร่างกายให้บาดเจ็บ ได้รับความลำบาก ย่อมเสียความสำราญ จัดเป็นอนุโลมปาณาติบาต

๓. ***การทรกรรม*** คือ การประพฤติเหี้ยมโหดแก่สัตว์โดยไม่มีความปรานี มี ๕ ลักษณะ คือ

๓.๑ **ใช้การ** ได้แก่ การใช้งานสัตว์อย่างไม่มีความเมตตาปรานี เช่น เฆี่ยนตี ใช้งานเกินกำลังของสัตว์ ปล่อยให้สัตว์อดอยากจนซูบผอม

ขณะที่ใช้งานนั้นก็ไม่มีเมตตาจิตต่อสัตว์ เช่น ใช้ควายไถนาตั้งแต่เช้ายันค่ำ ขณะใช้ก็เฆี่ยนตีด้วยแรงโลภะ คืออยากทำงานให้ได้มาก หรือแรงโทสะ คือโมโหจัด เมื่อมันไม่เชื่อฟังตน เป็นต้น

๓.๒ **กักขัง** ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ด้วยการกักขัง ให้ได้รับความอดอยาก หรือผูกรัดสัตว์ไว้จนไม่สามารถผลัดเปลี่ยนอิริยาบถได้ เช่น เลี้ยงนกไว้ในกรงแคบๆ ให้อาหารบ้าง ไม่ให้บ้าง จนทำให้ซูบผอม หรือพิการไปเป็นต้น

๓.๓ **นำไป** ได้แก่ การผูกมัดสัตว์แล้วนำไปโดยผิดอิริยาบถของสัตว์ ทำให้สัตว์ได้รับความลำบากทรมาน จนดูน่าสมเพชยิ่งนัก เช่น ผูกมัดเป็ด ไก่ หมูเอาหัวห้อยลง หรือกักขังปลาไว้ยัดเยียดกันจนตาย เป็นต้น

๓.๔ **เล่นสนุก** ได้แก่ การนำสัตว์มาเล่นเพื่อความสนุกสนานแบบไม่มีความปรานี เช่น เด็ดปีกเด็ดขาตั๊กแตนให้ขาด เอาประทัดผูกหางสุนัขแล้วจุดไฟ เป็นต้น

๓.๕ **ผจญสัตว์** ได้แก่ การนำสัตว์มาเพื่อใช้ในการแข่งขันพนันกันเพื่อความสนุกสนาน เช่น การชนวัว ชนไก่ กัดปลา กัดจิ้งหรีด เป็นต้น

การทรกรรมจัดเป็นวิหิงสา ความเบียดเบียน กล่าวโดยกรรม มีโทษหนักเป็นชั้นโดยวัตถุ เจตนา และประโยคจึงเปรียบเทียบโดยนัยเดียวกับการฆ่าสัตว์ **การทรกรรมนี้ จัดเป็นอนุโลมปาณาติบาต**

ปาณาติบาตมีองค์ ๕ ศีลข้อที่ ๑ ปาณาติบาต มีองค์ ๕ ประการ เป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่ขาด ดังนี้

(๑) **ปาโณ**	สัตว์ที่จะฆ่านั้นเป็นสัตว์มีชีวิต
(๒) **ปาณสญฺญิตา**	ผู้ที่จะฆ่าสัตว์นั้น รู้อยู่ว่าสัตว์มีชีวิต
(๓) **วธกจิตฺตํ**	มีจิตที่คิดจะฆ่าสัตว์นั้น
(๔) **ปโยโค**	ทำความพยายามเพื่อฆ่าสัตว์นั้น
(๕) **เตน มรณํ**	สัตว์นั้นตายเพราะความพยายามนั้น

ถ้าบุคคลทำครบองค์ ๕ ประการนี้ จึงชื่อว่า ขาดจากศีล ถ้าไม่ครบ ขาดองค์ใดองค์หนึ่ง ศีลก็ไม่ขาด แต่ศีลก็ด่างพร้อยลง

อนุโลมปาณาติบาต หมายถึง อาการที่ทำให้มนุษย์หรือสัตว์ได้รับความเจ็บปวดทรมานลำบากที่สุด จนกระทั่งทำให้อวัยวะพิการ แต่ไม่ถึงตาย เช่น การทำร้ายร่างกาย การทรกรรม การทำเช่นนี้เป็นเครื่องเบียดเบียนกันและกันส่วนหนึ่ง ซึ่งยังจัดเป็นปาณาติบาตไม่ได้ เพราะไม่ครบองค์ประกอบของปาณาติบาตทั้ง ๕ ข้างต้น จัดได้เพียงเป็นส่วนหนึ่งแห่งปาณาติบาต เป็นเหตุให้ศีลด่างพร้อย จึงไม่ควรประพฤติ เพราะไม่ว่าคนหรือสัตว์ไม่อยากตาย อยากอยู่เป็นสุขสบายทุกเมื่อ จงสำรวมใจไว้ อย่าล่วงสิกขาบทนี้ อย่าประมาทวางตนเป็นคนหัวไม้ อย่าเข่นฆ่าเขา อย่าทำร้ายเขา อย่าประพฤติเหี้ยมโหดต่อสัตว์ จงปลูกเมตตาจิต ปรารถนาความสุขแก่ผู้อื่นและสัตว์อื่น ปรารถนาความไม่มีภัย ความไม่มีเวรแก่มนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานทั่วหน้ากัน

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๑ เมตตากรุณา

เมตตา แปลว่า ***ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข*** เมื่อตนได้ความสุขสำราญแล้วก็อยากให้ผู้อื่นได้บ้าง เมตตาจึงเป็นเหตุให้สัตว์คิดเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การแสดงความเมตตาเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนควรกระทำ เพราะเมื่อตนเกิดมาแต่แรกจนเติบใหญ่ ก็ต้องอาศัยความเมตตาของท่านผู้อื่น เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ มิตรสหาย เป็นต้น จึงทำให้มีชีวิตยืนยาวมาได้ เมื่อตนเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ถึงเวลาที่จำต้องแสดงความเมตตาแก่ผู้อื่นบ้างก็ควรทำ โลกตั้งอยู่ได้ด้วยความเมตตานี้เอง

บุคคลใด เมื่อควรแสดงเมตตาจิตต่อผู้อื่น และตนก็สามารถที่จะแสดงได้ ไม่มีเหตุขัดข้อง แต่กลับไม่แสดง เช่น มีลูกแล้วไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูเขา หรือพบคนขัดสนตกยากไม่มีอาหารจะบริโภคและตนก็สามารถจะหาอาหารให้เขาได้ไม่เดือดร้อน แต่กลับเพิกเฉยไม่สนใจเอื้อเฟื้อเขาผู้นั้นได้ชื่อ

ว่า **"คนใจจืด"** เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว มีหนี้ของโลกติดตัวอยู่ เพราะได้รับอุปการะของโลกมาก่อนแล้ว เมื่อถึงเวลาเข้าบ้างกลับไม่ตอบแทน

เมตตาสามารถจำแนกได้ ๒ ประเภท คือ *เมตตาที่เป็นมาตามกำเนิด* เช่น การที่มารดาบิดามีเมตตาในบุตรและเลี้ยงดูรักษา จัดเป็นคุณธรรมดามีทั่วไปตลอดถึงสัตว์ดิรัจฉาน และ *เมตตาในผู้ที่ตนมิได้ เกี่ยวข้องแต่ควรปรานี* จัดเป็นคุณอันพิเศษที่จะพึงอบรมขึ้นได้ในสันดานของมนุษย์

การแผ่เมตตามี ๒ ลักษณะ คือ *โอทิสสผรณาเมตตา* เมตตาที่แผ่ไปในสัตว์อื่นโดยเจาะจง เช่น ในบุคคลนั้น ในสัตว์ชนิดนั้น เป็นต้น ๑ *อโนทิสสผรณาเมตตา* เมตตาที่แผ่ไปในสัตว์อื่นโดยไม่เจาะจง แผ่ไปในสัตว์บุคคลไม่มีจำกัดจำนวนและปริมาณ ๑ อโนทิสสผรณาเมตตา มีอานิสงส์มากกว่าโอทิสสผรณาเมตตา เพราะเป็นการแผ่แก่มนุษย์ทุกคน ไม่ว่ามิตรหรือศัตรู และแก่สัตว์ทุกจำพวก ทั้งที่ตนรัก และเกลียดชัง

เมตตามีอานิสงส์ ๑๑ ประการ คือ หลับเป็นสุข ๑ ตื่นก็เป็นสุข ๑ ไม่ฝันร้าย ๑ เป็นที่รักของพวกมนุษย์ ๑ เป็นที่รักของพวกอมนุษย์ ๑ เทวดารักษา ๑ ไฟ ยาพิษและศาสตราไม่ทำอันตรายได้ ๑ จิตเป็นสมาธิเร็ว ๑ หน้าตาผ่องใสเบิกบาน ๑ ไม่หลงตายคือก่อนตายมีสติ ๑ เมื่อยังไม่ตรัสรู้ย่อมเข้าถึงพรหมโลก ๑

กรุณา แปลว่า *ความสงสารปรารถนาจะให้ผู้อื่นปราศจากทุกข์* เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นตนก็พลอยหวั่นใจไปด้วย กรุณาเป็นเหตุให้มนุษย์และสัตว์คิดช่วยเหลือกัน เปลื้องทุกข์ภัยของกันและกัน การแสดงความกรุณานี้ เป็นคุณธรรมที่มนุษย์ทุกคนควรกระทำ เมื่อเป็นเด็ก เราเคยได้รับความกรุณาจากผู้อื่นมาแล้วและยังหวังความกรุณาต่อไปอีก เมื่อถึงเวลาที่จะต้องแสดงความกรุณาแก่ผู้อื่นเช่นนั้นบ้างก็ควรทำ

บุคคลใด เมื่อสามารถจะช่วยผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ยาก แต่ไม่แสดงความกรุณา เช่น พบเห็นคนเรือล่มที่น่ากลัวจะเป็นอันตรายถึงชีวิตตน

ช่วยได้แต่ไม่ช่วย หรือพบคนเจ็บไข้ตามทาง ไม่มีคนอุปถัมภ์ ตนผ่านไปพบเข้าก็ไม่สงสารและไม่ขวนขวายช่วยเหลือ เป็นต้น ผู้นั้นได้ชื่อว่า **"คนใจดำ"** มีแต่เอาเปรียบโลก หวังแต่เพียงว่า ผู้อื่นจะให้อะไรเราบ้าง ไม่เคยคิดว่าเราจะช่วยผู้อื่นได้อย่างไร การช่วยชีวิตคนและสัตว์ดิรัจฉาน เป็นพื้นฐานสำคัญแห่งการแสดงความกรุณา การแสดงความกรุณาแก่ผู้ควรได้รับเมื่อยามต้องการ เป็นกิจที่มนุษย์ไม่ควรละเลย ผู้กระทำเช่นนี้ ย่อมมีอัธยาศัยอันชุ่มชื่นด้วยเมตตากรุณา

การแสดงเมตตากรุณาแก่กันและกัน เป็นคุณธรรมอันงามก็จริง แต่ผู้ปฏิบัติควรเป็นคนฉลาดในการปฏิบัติให้ถูกกับกาลเวลา สถานที่และบุคคล ประโยชน์ที่ปรารถนาจึงจะสำเร็จสมบูรณ์ ถ้าความสามารถไม่พอจะแสดงเมตตากรุณาต้องรู้จักผ่อนผัน เช่น เห็นคนตกน้ำ ตนว่ายน้ำไม่เป็นผลีผลามโดดน้ำไปช่วยด้วยความกรุณา เช่นนี้ก็จักเป็นอันตรายเป็นการไม่ฉลาดและเป็นอันตรายต่อตนเองด้วย แทนที่จะโยนห่วงหรือเรียกผู้ที่สามารถช่วยได้ให้ช่วยเหลือ หรือเห็นตำรวจจับโจรผู้ร้าย สงสารคิดจะช่วยให้พ้นจากความผิด จึงแย่งชิงตัวประกัน ใช้หลักทรัพย์ประกันตัวเขาออกมาหรือทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่งให้เขาหลุดพ้นจากคดี ทั้งที่รู้ว่าเขาทำผิดจริง เมื่อเขาหลุดแล้วก็จะไปเบียดเบียนคนอื่นอีก อย่างนี้เป็นกิจไม่สมควรกระทำควรตั้งอยู่ในอุเบกขา วางเฉยโดยถือเสียว่า เป็นกรรมเป็นของเขาเอง

การแสดงความเมตตากรุณา ย่อมอำนวยประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรม ในทางโลก ย่อมเป็นเหตุสำคัญให้มนุษย์มีความรักใคร่ เคารพนับถือกันและกัน เป็นเหตุให้ไม่มีความเบียดเบียนกัน ในทางธรรมเมตตาเป็นเหตุให้กำจัดพยาบาท (การปองร้ายผู้อื่น) กรุณาเป็นเหตุให้กำจัดวิหิงสา (การเบียดเบียนผู้อื่น)

การแสดงความเมตตากรุณา เมื่อบุคคลประกอบให้ถูกที่ ถูกเวลา และถูกบุคคลแล้ว ย่อมอำนวยผลอันดีแก่ผู้ปฏิบัติและผู้ได้รับ ทำความปฏิบัติของผู้มีศีลให้งามขึ้น ส่งเสริมสนับสนุนให้ปฏิบัติศีลข้อที่ ๑ ได้อย่างดี

สิกขาบทที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี

อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า **เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย** คำว่า สิ่งของในที่นี้มี ๒ ประเภท ได้แก่ สิ่งของที่มีชีวิต มีวิญญาณครอง ที่เรียกว่า สวิญญาณกทรัพย์ เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์พาหนะ และมนุษย์ และสิ่งของที่ไม่มีชีวิต ไม่มีวิญญาณครอง ที่เรียกว่า อวิญญาณกทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เป็นต้น จำแนกอีกอย่างหนึ่ง ก็มี ๒ ประเภท คือ สังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เช่น สัตว์ต่างๆ และมนุษย์ ๑ อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น บ้านเรือน เงินทอง ที่ดิน เป็นต้น

สิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ มีลักษณะ ๓ ประการ คือ

(๑) สิ่งของที่มีเจ้าของหวงแหน เจ้าของมิได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด

(๒) สิ่งของที่มิใช่ของใคร แต่มีผู้รักษาหวงแหนไว้ เช่น สิ่งของที่เขาอุทิศบูชาปูชนียวัตถุในศาสนานั้นๆ

(๓) สิ่งของที่เป็นของส่วนรวม ที่ไม่ควรแบ่งกัน ได้แก่ ของสงฆ์หรือของมหาชนในสโมสรสถานนั้นๆ

ศีลข้อนี้ บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันการทำลายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ให้ประกอบการงานที่ชอบธรรม ไม่ผิดศีลธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เว้นจากเบียดเบียนกันและกัน การประพฤติผิดเช่นนี้ ได้ชื่อว่า ประพฤติผิดธรรม เป็นบาปแห่งสิกขาบทนี้ เมื่อเพ่งความประพฤติอันชอบธรรมในทรัพย์สมบัติของผู้อื่นเป็นใหญ่

ข้อห้ามด้วยสิกขาบทนี้ มี ๓ ประการ คือ **โจรกรรม ประพฤติเป็นโจร ๑ ความเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม อันเป็นอุบายกระตุ้นให้ทำโจรกรรม ๑ กิริยาเป็นฉายาโจรกรรม การประพฤติเคลือบแฝงเป็นอาการแห่งโจร ๑**

๑. *โจรกรรม* หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการเป็นโจร จำแนกได้ ๑๔ ประเภท คือ

(๑) *ลัก* ได้แก่ กิริยาที่ขโมยทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ที่เขาไม่ได้ให้ มีวิธีการ ดังนี้

ก. *ขโมย* ถือเอาสิ่งของในเวลาที่เงียบไม่ให้เจ้าของรู้

ข. *ย่องเบา* แอบเข้าไปในบ้านเรือนในเวลาปลอดคน หยิบฉวยเอาสิ่งของ

ค. *ตัดช่อง* หยิบฉวยเอาสิ่งของด้วยวิธีการงัดแงะหรือเจาะหน้าต่างหรือประตูที่ปิดอยู่แล้ว ถอดกลอนเปิดเข้าไปเอา

(๒) *ฉก* ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของในเวลาที่เจ้าของเผลอ มี ๒ ลักษณะ คือ

ก. *วิ่งราว* เข้าไปแย่งเอาสิ่งของเวลาเจ้าของเผลอแล้ววิ่งหนี

ข. *ตีชิง* ตีเจ้าของทรัพย์ให้เจ็บเสียก่อนแล้วถือเอาสิ่งของไป

(๓) *กรรโชก* ได้แก่ กิริยาที่แสดงอำนาจข่มขู่ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งให้เจ้าของทรัพย์ตกใจกลัวแล้วยอมให้สิ่งของแก่ตน หรือใช้อาชญาเร่งรัดเอา เช่นขู่ว่า ถ้าไม่ให้จะฆ่าเสีย เป็นต้น เรียกว่า ขู่หรือจี้ ก็ได้

(๔) *ปล้น* ได้แก่ กิริยาที่ยกพวกไปถือเอาสิ่งของของผู้อื่นด้วยอำนาจศาสตราวุธ บางครั้งก็ฆ่าหรือทำร้ายเจ้าทรัพย์บ้าง ไม่ได้ทำบ้าง

(๕) *ตู่* ได้แก่ กิริยาที่อ้างกรรมสิทธิ์ยืนยันถือเอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน เช่น ฟ้องร้องเอาที่ดินของผู้อื่นว่าเป็นของตัวเอง เป็นต้น

(๖) *ฉ้อ* ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่น อันตกอยู่ในมือตน เช่น รับฝากสิ่งของผู้อื่นไว้ แต่โกงเอาโดยอ้างว่าเป็นของตน หรืออาศัยที่ดินท่านอยู่ ภายหลังกลับว่าเป็นของตัว เป็นต้น

(๗) *หลอก* ได้แก่ กิริยาพูดปด เพื่อถือเอาสิ่งของของผู้อื่น

(๘) *ลวง* ได้แก่ กิริยาถือเอาสิ่งของของผู้อื่นด้วยแสดงของอย่างใดอย่างหนึ่งให้เข้าใจผิด เช่น ใช้ตาชั่งโกงน้ำหนัก เป็นต้น

(๙) *ปลอม* ได้แก่ กิริยาที่ทำของปลอมให้คนอื่นเห็นเป็นของแท้ แล้วแลกเปลี่ยนเอาสิ่งของที่ดีของเขาไป เช่น ใช้ธนบัตรปลอมซื้อของ หรือขายของปลอม เป็นต้น

(๑๐) *ตระบัด* ได้แก่ กิริยาที่ยืมสิ่งของผู้อื่นไป แล้วยึดถือเอาเสียไม่ส่งคืน เช่น ยืมเงินแล้วไม่ให้คืน หรือแม้แต่การลักลอบนำสินค้าหนีภาษีผ่านด่านภาษีศุลกากรไปก็เรียกว่า ตระบัดภาษี

(๑๑) *เบียดบัง* ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาเศษ เช่น การที่ข้าราชการบางคนเบียดบังเอาเงินภาษีของประชาชนไปใช้ส่วนตัว หรือการที่นักการเมืองบางคนเบียดบังเอาที่ดินสาธารณะไปเป็นของตัวเอง เป็นต้น

(๑๒) *สับเปลี่ยน* ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของของตนที่เลวไปเปลี่ยนไว้แทน แล้วเอาสิ่งของของผู้อื่นที่ดีกว่ากลับมา เช่น ตนจับสลากได้ของน้อยแต่สับเปลี่ยนสลากผู้อื่นที่มีของที่ดีกว่า เป็นต้น

(๑๓) *ลักลอบ* ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาสิ่งของต้องห้ามซ่อนเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่เสียภาษี หรือลักลอบทำสิ่งของต้องห้าม เช่น ลักลอบปลูกฝิ่น กลั่นสุราเถื่อน เป็นต้น หรือประพฤติละเมิดกฎหมายว่าด้วยภาษีอากรของแผ่นดิน (ประมวลกฎหมายรัษฎากร) ที่เรียกว่า สินค้าเถื่อน เช่นทำการค้าขายหรือเปิดสถานบริการหลบเลี่ยงภาษี เป็นต้น

(๑๔) *ยักยอก* ได้แก่ กิริยายักยอกทรัพย์ของตนที่จะต้องถูกยึดเอาไปไว้ที่อื่น หรือสิ่งของของผู้อื่นที่ตนรักษาอยู่ ก็มีความคิดอยากจะถือเอาไว้เป็นของตน จึงนำสิ่งของนั้นไปเก็บไว้ในที่อื่น

การประพฤติเป็นโจร หมายถึง การที่บุคคลทำโจรกรรมด้วยตนเองก็ดี ใช้ผู้อื่นให้ทำก็ดี หรือเป็นแต่ร่วมกับพวกไปโจรกรรม แม้ไม่ได้เป็นผู้ลงมือ บุคคลนั้น ชื่อว่า ย่อมประพฤติผิดเป็นโจรกรรม ในฝ่ายศาสนาปรับโทษตามราคาวัตถุที่โจรกรรมอนุโลมตามกฎหมายแผ่นดิน หากได้ราคา ๕ มาสกขึ้นไปปรับอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นพระภิกษุ ในฝ่ายบ้านเมืองกำหนด

โทษตามประโยคที่กระทำ ถ้าปล้นหรือทำ โจรกรรมอื่นๆ ที่ฆ่าหรือทำร้ายเจ้าทรัพย์ ก็มีโทษหนัก

โทษของอทินนาทาน อทินนาทาน เมื่อกล่าวโดยความโจรกรรม จัดเป็นโทษหนัก จำแนกเป็น ๓ ประการ คือ

๑. *โดยวัตถุ* ถ้าสิ่งของที่ทำโจรกรรมมีราคาคุณค่ามาก ทำความเสียหายให้แก่เจ้าของทรัพย์มาก ก็มีโทษหนัก

๒. *โดยเจตนา* ถ้าถือเอาสิ่งของด้วยความโลภมาก มีเจตนาที่รุนแรง ก็มีโทษมาก

๓. *โดยประโยค* ถ้าถือเอาสิ่งของด้วยการฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย หรือทำร้ายเจ้าทรัพย์ หรือประทุษร้ายเคหสถานและพัสดุของเขาจนเสียหาย มีโทษมากตามลำดับฐานความผิด หากฆ่าและทำร้ายเจ้าทรัพย์ มีความผิดฐานปาณาติบาตอีกส่วนหนึ่ง

ทรัพย์ที่ได้มาด้วยการโจรกรรม ไม่นำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำ เพราะพอได้มาก็เกิดความร้อนใจ ต้องซ่อนเร้นไว้ ต้องคอยหลบหน้าซ่อนตัว กลัวเขาจะจับได้ ต้องซ่อนบริโภคใช้สอยระมัดระวังไม่ให้ใครรู้ใครเห็น ในที่สุดก็เป็นเหตุทำให้ไม่สามารถกลับตั้งตัวในทางที่ชอบได้ จะต้องทำโจรกรรมเช่นนั้นอีกร่ำไป จนกว่าจะได้รับผลของกรรมชั่วของตน

๒. *ความเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม* ได้แก่ กิริยาที่แสวงหาทรัพย์ในทางที่ไม่บริสุทธิ์ จำแนกได้ ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) ***สมโจร*** ได้แก่ กิริยาที่อุดหนุนการทำโจรกรรมโดยนัย เช่น การรับซื้อของที่ถูกโจรกรรมมาด้วยราคาถูกและขายเอากำไรอีกต่อหนึ่ง ข้อนี้เป็นปัจจัยแห่งโจรกรรม

(๒) ***ปอกลอก*** ได้แก่ กิริยาที่คบบุคคลอื่นด้วยอาการที่ไม่ซื่อสัตย์ มุ่งหมายจะถือเอาแต่ทรัพย์สมบัติของเขาฝ่ายเดียว เมื่อ

เขาหมดทรัพย์สมบัติสิ้นเนื้อประดาตัวก็ทิ้งเขาเสีย ข้อนี้เป็นปัจจัยให้บุคคลตกยาก

(๓) ***รับสินบน*** ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์พัสดุที่เขาให้ เพื่อช่วยทำธุระให้แก่เขาในทางผิด เช่น ข้าราชการหรือนักการเมืองบางคนรับสินบนจากนักธุรกิจบางคน เพื่อให้ช่วยวิ่งเต้นในกิจการที่ผิดกฎหมายไม่ชอบธรรม บางอย่างจนสำเร็จ หรือตุลาการรับสินบนลูกความ เพื่อตัดสินให้เขาชนะคดี ทั้งที่รู้ว่าเขามีความผิด เป็นต้น ข้อนี้เป็นปัจจัยให้บุคคลประพฤติผิดในทางธรรม

ความเลี้ยงชีพอนุโลมโจรกรรม แม้มิใช่การโจรกรรมโดยตรง แต่เป็นกิริยาที่ต้องติเตียนทั้งคดีโลกและคดีธรรม จัดว่าเป็นกรรมบาป ทรัพย์ที่ได้มาด้วยมิจฉาชีพเช่นนี้ ไม่นำความสุขให้เกิดแก่ผู้ได้รับ กลับเป็นปัจจัยแห่งความเสื่อมของผู้นั้นทำให้เสียทรัพย์ (ถูกยึดทรัพย์) เสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เสื่อมยศศักดิ์ (ถูกถอดยศ ถูกให้ออกจากราชการหรือสำรองราชการ) เป็นต้น

๓. ***กิริยาเป็นฉายาโจรกรรม*** ได้แก่ กิริยาที่ทำทรัพย์สมบัติของผู้อื่นให้สูญและเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ

(๑) ***ผลาญ*** ได้แก่ กิริยาที่ทำทรัพย์ของผู้อื่นทั้งทรัพย์ที่มีวิญญาณครอง เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์พาหนะ เป็นต้น และทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณครอง เช่น บ้านเรือน ข้าวของเครื่องใช้ เป็นต้น ให้เสียหายไป เช่น คิดปองร้ายผู้หนึ่ง แต่ไม่สามารถทำร้ายเขา จึงลอบฆ่าสัตว์พาหนะหรือสัตว์เลี้ยงของเขา หรือทำลายข้าวของเครื่องใช้ เป็นต้น แม้ทำด้วยเจตนาไม่เป็นโจร ก็มีโทษเหมือนกัน ต้องชดใช้คืน

(๒) ***หยิบฉวย*** ได้แก่ กิริยาที่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นด้วยความมักง่ายหรือมิได้บอกให้เจ้าของรู้ทำให้เจ้าของเกิดความ

ไม่พอใจ ทำให้เขาสิ้นรักในตน ทำให้เป็นที่สงสัยของคนอื่นว่าเป็นโจร กรณีเช่นนี้ ต้องชดใช้คืนแก่เจ้าของ ถ้าถือเอาแล้วเจ้าของพอใจ เข้าในลักษณะแห่งวิสาสะไม่ต้องใช้คืน

ลักษณะของวิสาสะ การหยิบฉวยทรัพย์ของบุคคลอื่นด้วยวิสาสะที่ชื่อว่า ไม่มีโทษ ต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

(๑) เจ้าของนั้นเป็นผู้สนิทสนมกับตน คือ เคยได้เห็นกันมา เคยคบกันมา หรือได้เคยสั่งอนุญาตไว้

(๒) เจ้าของยังมีชีวิตอยู่

(๓) เป็นสิ่งของที่เจ้าของไม่หวงหรือพอจะให้แก่ตนได้ เมื่อเราถือเอาแล้ว เจ้าของทรัพย์นั้นรู้แล้วจักพอใจหรือไม่ว่าอะไร

อทินนาทาน มีองค์ ๕ ศีลข้อที่ ๒ นี้ มีองค์ศีล ๕ ประการ เป็นหลักวินิจฉัยว่า เมื่อล่วงแล้วศีลขาดหรือไม่ขาด คือ

(๑) **ปรปริคฺคหิตํ** สิ่งของนั้นมีเจ้าของหวงแหน

(๒) **ปรปริคฺคหิตสญฺญิตา** ตนรู้อยู่ว่าสิ่งของนั้นมีเจ้าของหวงแหน

(๓) **เถยฺยจิตฺตํ** มีจิตคิดจะลัก

(๔) **อุปกฺกโม** มีความพยายามเพื่อจะลักสิ่งของนั้น

(๕) **เตน หรณํ** ได้สิ่งของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น

ถ้าพร้อมด้วยองค์ ๕ นี้ บุคคลนั้นชื่อว่าขาดจากศีล การโจรกรรม ๑๔ วิธีข้างต้น ล่วงละเมิดเข้าแล้วต้องศีลขาด ความเลี้ยงชีพอนุโลม โจรกรรมและกิริยาฉายาโจรกรรม ทำเข้าแล้วศีลไม่ขาด แต่ทำให้ศีลด่างพร้อยลง และยังเป็นทางให้เกิดโจรกรรมในที่สุด

ผู้หวังความเจริญแก่ตัว ควรเว้นจากการหาเลี้ยงชีพด้วยโจรกรรม อนุโลมโจรกรรม และฉายาโจรกรรมเสีย หาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง มีความเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นในความเป็นเจ้าของทรัพย์ให้เหมือนกับที่ตนประสงค์จะให้ผู้อื่นยอมรับในกรรมสิทธิ์แห่งความเป็นเจ้าของทรัพย์ของตน ฉะนั้น

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๒ สัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ หมายถึง *การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ* เป็นคุณธรรมอุดหนุนผู้มีศีลให้สามารถรักษาศีลข้อนี้ให้มั่นคงบริสุทธิ์ ผู้มีศีลเมื่อเว้นจากการเลี้ยงชีวิตโดยอุบายที่ผิดแล้วแต่ถ้าเขาไม่หมั่นประกอบการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ก็จะไม่ได้อะไรมาเป็นกำลังเลี้ยงชีวิตให้เจริญอยู่ได้ ต้องอาศัยทรัพย์เก่าเลี้ยงชีวิต สักวันหนึ่งก็ต้องหมดไป เมื่อไม่มีทรัพย์เลี้ยงชีวิตจะถูกความยากจนบีบคั้น ก็อาจจะเอนเอียงเข้าหาบาปทุจริตได้ง่าย หากใจไม่มั่นคงพอ ดังนั้น ผู้มีศีลจึงต้องหมั่นประกอบความเพียร ทำงานหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ เพื่อให้ได้ทรัพย์มาเป็นเครื่องจับจ่ายเลี้ยงชีวิต และเป็นกำลังรักษาความซื่อสัตย์สุจริตให้มั่นคง นอกจากจะทำงานหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบแล้ว ผู้มีศีลจะต้องมีความประพฤติเป็นธรรมในการหาเลี้ยงชีวิต ซึ่งจะพึงเห็นได้ในกิจการ ในบุคคล และในวัตถุ ดังนี้

(๑) ***ความประพฤติเป็นเป็นธรรมในกิจการ*** ได้แก่ ความซื่อตรงในกิจการงานของตน ไม่เกียจคร้านบิดพริ้ว เช่น ถ้าเป็นลูกจ้างหรือเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ เพราะทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นั้นต้องทำหน้าที่ของตนด้วยความวิริยะอุตสาหะ ตั้งใจจะให้การงานนั้นสำเร็จด้วยดี และทำงานเต็มเวลาที่กำหนดไว้สำหรับทำการ ไม่บิดพลิ้วหลีกเลี่ยงจากการงาน

(๒) ***ความประพฤติเป็นธรรมในบุคคล*** ได้แก่ ความประพฤติที่ปราศจากความลำเอียง เช่น ถ้าเป็นนายจ้างผู้ดูแลงาน มีผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเมื่อถึงเวลาจ่ายค่าจ้างย่อมให้ตามสัญญาหรือตามค่าจ้างแรงงานของเขา ถ้าเป็นพ่อค้าต้องไม่ประพฤติตนเป็นคนเห็นแก่ได้ ขายของเท่าราคาสินค้าแก่ทุกคนไม่มีการเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

(๓) ***ความประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ*** ได้แก่ การที่ไม่เอาของปลอมไปหลอกลวงขายแก่ผู้อื่น โดยอ้างว่า เป็นของจริง จึงเห็นดังเช่นคนขายของ

ถ้าของที่ขายเป็นของแท้หรือของปลอมก็บอกผู้ซื้อไปตามตรง เพราะการขายของปลอมเป็นการหลอกลวงผู้ซื้อและเป็นการหักประโยชน์ของผู้ซื้อด้วย หรือไม่ขายของบริโภคที่เสียหรือหมดอายุ เพราะอาจทำให้ผู้ซื้อไปบริโภคแล้วเจ็บไข้ได้รับทุกข์หรือเสียชีวิต และตัวอย่างเช่นผู้รับเหมา เมื่อทำสัญญารับจะสร้างบ้านเรือนและมีกำหนดว่าให้ใช้วัสดุ เช่นใด ขนาดเท่าใด ราคาเท่าใด ก็ทำตรงตามสัญญาไม่ยักเยื้องเพราะความเห็นแก่ได้

การงานที่ต้องหลีกเลี่ยง ๒ ลักษณะ คือ **การงานอันประกอบด้วยโทษ** แม้จะเป็นอุบายให้ได้ทรัพย์มากก็ตาม เพราะการงานที่ทุจริตประกอบด้วยโทษ ไม่สามารถยังประโยชน์ของทรัพย์ให้สำเร็จเต็มที่ เช่น ค้าขายยาเสพติด เป็นต้น และ**การงานที่ต้องเสี่ยงโชค** เช่น การพนันต่างๆ เพราะทรัพย์ที่ได้มานั้น ไม่ถาวรด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ของที่ได้มาง่าย มันมีความเสียดายน้อย จับจ่ายง่าย เก็บไม่ค่อยอยู่ ๑ ความอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด ได้มาแล้วก็คงอยากได้อีก ๑ ยิ่งถ้าติดการพนันแล้ว ก็จักมีแต่ความเสื่อมยิ่งๆ ขึ้นไป ทั้งเสื่อมทรัพย์ เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์สกุล และเสื่อมยศถาบรรดาศักดิ์

ผู้จะเลือกหาการงาน ต้องเลือกการงานสุจริตเป็นที่ตั้ง ต้องทำด้วยกำลังกาย กำลังความคิดหรือกำลังทรัพย์ของตน จะทำให้ตนรู้สึกว่า ต้องลงทุน เมื่อได้ทรัพย์มาจะรู้จักเสียดาย ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย และทรัพย์ที่ได้มาด้วยความหมั่นในการทำงานนั้นจะเจริญมั่งคั่ง เพราะเจ้าของเอาใจใส่รักษาให้พ้นอันตรายที่เกิดแต่เหตุภายใน คือ ตนเองและครอบครัว ไม่ใช้สอยทรัพย์ด้วยเหตุไม่จำเป็น และเหตุภายนอก คือ การถูกโจรกรรม เป็นต้น ต้องรู้จักระวังรักษา

ผู้ประกอบการงาน พึงมีอุตสาหะอย่าท้อถอย เมื่อได้ทรัพย์มาก็ใช้เลี้ยงตนและครอบครัวบ้าง เก็บไว้เพื่อเหตุการณ์ในอนาคตบ้าง ถึงไม่มากแต่เพียงคราวละน้อยๆ ก็พอจะทำให้เป็นสุขสำราญ และไม่ต้องประกอบทุจริตเพราะความเลี้ยงชีวิตเข้าบีบคั้น เป็นอันรักษาศีลให้บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงการใช้สอยทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง ด้วยความขยัน

หมั่นเพียรของตน และโดยทางสุจริตชอบธรรม ๕ ประการ คือ

๑. เลี้ยงตัวเอง มารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข

๒. บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

๓. ใช้ป้องกันภยันตรายต่างๆ

๔. ทำพลี ๕ อย่าง คือ

ก. ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ

ข. อติถิพลี ต้อนรับแขก

ค. ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ

ง. ราชพลี บำรุงรัฐด้วยการเสียภาษีอากร เป็นต้น

จ. เทวตาพลี ทำบุญอุทิศให้เทวดา

๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ

สิกขาบทที่ ๓ กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี

กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย คำว่า "กาม" ในที่นี้ หมายถึง กิริยารักใคร่ในทางประเวณี คือ การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย การประพฤติผิดในกาม จึงหมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ในบุรุษหรือสตรีที่ไม่ใช่คู่ครองของตนเป็นสตรีหรือบุรุษต้องห้าม

สิกขาบทนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้มนุษย์รู้จักเคารพสิทธิในคู่ครองผู้อื่นและในบุคคลผู้มีเจ้าของหวงแหน ป้องกันความแตกร้าวในหมู่มนุษย์ ทำให้ไว้วางใจกันและกัน เพราะธรรมดาของหญิงกับชาย เมื่อรักใคร่กันแล้วย่อมไม่อยากให้ใครมาแย่งไปและหวังความซื่อตรงต่อกัน บุคคลผู้ประพฤติผิดทางประเวณีด้วยอำนาจความรักใคร่ติดใจในกาม ผู้นั้นได้ชื่อว่า ทำความแตกร้าวในหมู่มนุษย์ และทำให้เสียความไว้วางใจกัน จัดว่าเป็นบาปแห่งสิกขาบทนี้

หญิงที่เป็นวัตถุต้องห้ามของชายมี ๒ จำพวก

๑. **หญิงที่มีสามีแล้ว** (สสฺสามิกา) ได้แก่ หญิง ๔ จำพวก คือ (๑) หญิงที่แต่งงานกับชายแล้ว (๒) หญิงที่ยังมิได้แต่งงาน แต่อยู่กินกับชายอย่างเปิดเผย (๓) หญิงผู้รับสิ่งของมีทรัพย์ เป็นต้น แล้วยอมอยู่กับชายคนนั้น (๔) หญิงที่ชายเลี้ยงไว้เป็นภรรยา (ภรรยาน้อย) หญิงเหล่านี้ ถ้ายังต้องอยู่ในความเป็นภรรยาของชายอื่น คนอื่นนอกจากสามีมีเพศสัมพันธ์ด้วย จัดเป็นการประพฤติผิดในกาม

๒. **หญิงผู้อยู่ในพิทักษ์รักษาของญาติ** (ญาติรกฺขิตา) ได้แก่ หญิงที่มีผู้ปกครอง ไม่เป็นอิสระแก่ตนเอง ที่เรียกว่า หญิงอยู่ในพิทักษ์รักษาของท่าน คือ มีมารดาบิดา ญาติพี่น้อง หรือผู้ตั้งอยู่ในที่นั้น รักษาคุ้มครอง ผู้ใดพิทักษ์รักษาหญิงนั้น ผู้นั้นย่อมเป็นใหญ่เหนือหญิงนั้น ชายที่ลักพาเอาหญิงนั้นไปแล้วมีเพศสัมพันธ์ด้วย จัดเป็นการประพฤติผิดในกาม

๓. **หญิงที่จารีตห้าม หรือหญิงที่ธรรมรักษา** (ธมฺมรกฺขิตา) ได้แก่ หญิง ๓ จำพวก คือ

(๑) หญิงผู้อยู่ในความพิทักษ์รักษาของตระกูลชาย เป็นเถือกเถาเหล่ากอของชายนั้น โดยนับย้อนขึ้นไป ๓ ชั่วคน คือ ย่าทวด-ยายทวด ย่า- ยาย และแม่ และนับย้อนลงไป ๓ ชั่วคน คือ ลูก หลาน และเหลน

(๒) หญิงผู้อยู่ในความพิทักษ์รักษาของธรรมเนียม คือ หญิงผู้อยู่ภายใต้ข้อบัญญัติในพระศาสนา ซึ่งห้ามมีเพศสัมพันธ์กับชาย เช่น ภิกษุณี แม่ชี เป็นต้น

(๓) หญิงที่กฎหมายบ้านเมืองห้ามและลงโทษแก่ชาย ผู้มีเพศสัมพันธ์ด้วย

หญิงที่เป็นวัตถุต้องห้ามของชายทั้ง ๓ จำพวกนี้ จะมีความพอใจร่วมกันหรือไม่มีความพอใจร่วมกันกับชายนั้นไม่สำคัญ ถ้าชายนั้นมีเพศ

สัมพันธ์ด้วย ก็เป็นกาเมสุมิจฉาจารโดยแท้ หากหญิงนั้นมีความพอใจกับชายคนนั้น ถ้าเขาเป็นวัตถุต้องห้ามในสิกขาบทนี้ หญิงนั้นก็ชื่อว่า ประพฤติผิดในกามเหมือนกัน

ชายที่เป็นวัตถุที่ห้ามของหญิงมี ๒ จำพวก โดยอนุโลมหญิงที่เป็นวัตถุต้องชาย เช่น

ชายอื่นนอกจากสามี ได้แก่ ชายที่อยู่ในความปกครองดูแลของผู้อื่น หรือสามีของผู้อื่น เป็นวัตถุต้องห้ามของหญิงที่มีสามี และ **ชายที่จารีตห้าม** ได้แก่ ชายผู้อยู่ในความพิทักษ์ของธรรมเนียม หรือข้อบัญญัติทางศาสนา เช่น พระภิกษุสามเณร บาทหลวง รวมทั้งชายที่กฎหมายบ้านเมืองห้ามไม่ให้หญิงมีเพศสัมพันธ์ด้วย เป็นวัตถุต้องห้ามของหญิงทั้งปวง

ถ้าหญิงยินยอมมีเพศสัมพันธ์กับชาย ผู้เป็นวัตถุต้องห้ามของตน จัดเป็นกาเมสุมิจฉาจาร ในกรณีที่หญิงไม่ยินยอม แต่ชายทำโดยพลการ คือ ใช้กำลังข่มขืนจนหญิงนั้นไม่อาจต่อสู้ขัดขืนได้ เป็นกาเมสุมิจฉาจารแก่ชายฝ่ายเดียว แต่ในขณะมีเพศสัมพันธ์ ถ้าหญิงมีความยินดีในรสสัมผัสของชายนั้น หญิงนั้นก็เป็นกาเมสุมิจฉาจารเหมือนกัน แม้บิดามารดาจะล่วงละเมิดทางเพศกับบุตรธิดาของตนก็ดี พี่ชายพี่สาวจะล่วงละเมิดทางเพศกับน้องชายน้องสาวของตนก็ดี จัดเป็นกาเมสุมิจฉาจารทั้งสิ้น

โทษของกาเมสุมิจฉาจาร กาเมสุมิจฉาจาร เป็นความประพฤติอันชั่วร้าย ในฝ่ายศาสนา จัดว่าเป็นบาปแก่ผู้ทำ ถ้าเป็นพระภิกษุผู้กระทำการเสพเมถุน (มีเพศสัมพันธ์) กับหญิงหรือสัตว์ดิรัจฉาน จะต้องได้รับโทษอย่างสูงสุด คือ อาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นพระสงฆ์ ในฝ่ายบ้านเมืองก็มีกฎหมายสำหรับลงโทษผู้ประพฤติล่วงละเมิด ถือเป็นคดีอาญา มีโทษตามฐานความผิด เช่น ล่วงละเมิดทางเพศกับเด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๕ ปี หรือกระทำชำเรากับสตรีอื่นที่มิใช่ภรรยาตน เป็นต้น ประพฤติเช่นนี้ ย่อมเป็นเหตุให้เสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เสียทรัพย์สมบัติ เสื่อมยศ และได้รับ

ความอับอาย เมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม จัดเป็นโทษหนัก จำแนกได้ ๓ ประการ คือ

๑. *โดยวัตถุ* ถ้าเป็นการทำชู้หรือล่วงละเมิดในสตรีหรือบุรุษที่มีคุณต่อตน

๒. *โดยเจตนา* ถ้าเป็นไปด้วยกำลังราคะกล้า

๓. *โดยประโยค* ถ้าเป็นไปด้วยพลการ คือใช้กำลังข่มขืนจนถึงมีเพศสัมพันธ์

อนุโลมกาเมสุมิจฉาจาร คือ ความประพฤติผิดในกามที่จัดเข้าในข่ายกาเมสุมิจฉาจารได้ ได้แก่ ความประพฤติผิดในกามระหว่างเพศเดียวกัน เช่น ชายกับชาย (เกย์, ตุ๊ด) หรือหญิงกับหญิง (ทอม, ดี้) มีโทษมากเช่นกัน ในฝ่ายศาสนาปรับโทษพระภิกษุผู้กระทำสูงสุด คือ อาบัติปาราชิก ในฝ่ายบ้านเมือง ผู้ประพฤติเช่นนี้ ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจ ก่อให้เกิดความอับอายแก่ประชาชน เป็นเหตุให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกผู้อื่นติฉินนินทา (แม้ปัจจุบันจะได้รับการยอมรับจากสังคมบ้างก็ตาม) นอกจากนี้ ยังเป็นบ่อเกิดแห่งกามโรควิปริตรุนแรง เช่น โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (เอดส์)[๑] เป็นต้น ส่วนความลุอำนาจราคะ (ความกำหนัด) อย่างใดอย่างหนึ่ง อันมิได้เป็นไปตามธรรมดาในทางที่ชอบ จัดเป็นข้อห้ามในสิกขาบทนี้ อาการที่ห้ามในสิกขาบทนี้มี ๒ ประการ คือ ห้ามการประพฤติร่วมประเวณีและห้ามแสดงอาการรักใคร่กันแต่ยังไม่ถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์เป็นเพียงเคล้าคลึง พูดเกี้ยว หรือการชายหางตาต่อกัน อันเป็นกิริยาที่อุดหนุนกาเมสุมิจฉาจาร

---

[๑] AIDS : Acquired Immune Deficiency Syndrome (An often fatal disease which destroys the body's natural system of protection against other diseases) (โรคร้ายที่ทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย หรือโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง)

กาเมสุมิจฉาจารมีองค์ ๔ ศีลข้อที่ ๓ นี้ มีองค์ ๔ ประการ เป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่ ได้แก่

๑. **อคมนียวตฺถุ** วัตถุอันไม่ควรล่วง (หญิงหรือชายต้องห้าม)

๒. **ตสฺมึ เสวนจิตฺตํ** มีจิตคิดจะเสพ (มีเพศสัมพันธ์) ในวัตถุ (ชายหรือหญิง) นั้น

๓. **เสวนปฺปโยโค** ทำความพยายามที่จะเสพ

๔. **มคฺเคน มคฺคปฺปฏิปตฺติอธิวาสนํ** ทำมรรคต่อมรรคให้ถึงกัน[๒]

ถ้าพร้อมด้วยองค์ ๔ นี้ บุคคลนั้น ชื่อว่า ขาดจากศีลในสิกขาบทนี้ ถ้าไม่ครบ ศีลก็ไม่ขาดแต่ด่างพร้อยลง ในสิกขาบทนี้เป็นสาหัตถประโยค คือ ผู้เสพเองเท่านั้น จึงจะชื่อว่าล่วงละเมิดกาเมสุมิจฉจาร ส่วนในการใช้ให้คนอื่นทำนั้น (อาณัตติกประโยค) ไม่เป็นการผิดกาเมสุมิจฉาจาร แต่ใช้ให้ผู้อื่นให้มีเพศสัมพันธ์กับตนก็เป็นกาเมสุมิจฉาจาร เหมือนกัน

ชายหญิงผู้หวังความเจริญแก่ตน พึงยินดีในคู่ของตน ผู้ที่ยังไม่มีคู่ แม้จะเลือกคู่ก็พึงเลือกคู่ อันไม่ใช่วัตถุต้องห้าม จะได้ออกหน้าช่วยกันหาเลี้ยงชีพและร่วมสุขร่วมทุกข์ตามวิสัย อันจะนำมาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียงแห่งวงศ์ตระกูลของทั้งสองฝ่าย

---

[๒] คำว่า "มรรค" ในที่นี้ หมายถึง ช่องที่จะสามารถเสพกามได้มี ๓ ทาง คือ ปัสสาวมรรค ของปัสสาวะ (อวัยวะเพศ) วัจจมรรค ทวารหนัก และมุขมรรค ช่องปาก

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๓ กามสัญญมะ ความสำรวมในกาม

ความสำรวมในกาม หมายถึง กิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติมักมากในกาม คุณธรรมนี้จะส่องความบริสุทธิ์ผ่องใสของชายหญิงให้กระจ่าง เพราะชายหญิงผู้เว้นจากกาเมสุมิจฉาจารแล้ว แต่ยังประพฤติมักมากในกาม ย่อมไม่มีสง่าราศีตกอยู่ในมลทิน ไม่พ้นจากความติฉินนินทาจากคนอื่น ความสำรวมในกามนี้จำแนกตามเพศของคน มี ๒ ประการ คือ

๑. ***สทารสันโดษ*** **แปลว่า ความพอใจด้วยภรรยาของตน** เป็นคุณธรรมสำหรับประดับชาย ชายเมื่อได้ภรรยาแล้ว ต้องมีความพอใจด้วยภรรยาของตน ช่วยกันหาเลี้ยงชีวิตตามอัตภาพ เลี้ยงดูกันไปไม่ละทิ้ง ไม่ผูกสมัครรักใคร่กับหญิงอื่นอีก ซึ่งอาจจะนำมาซึ่งความยุ่งยากในการดำเนินชีวิตและนำทุกข์นานาประการมาให้ไม่สิ้นสุด การปฏิบัติเช่นนี้ ได้ชื่อว่าสันโดษด้วยภรรยาของตน ชายผู้ไม่สันโดษด้วยภรรยาของตน มีภรรยาน้อย ถ้าหญิงนั้นเข้าข่ายในวัตถุต้องห้ามสำหรับชายดังกล่าวข้างต้น เขาก็ชื่อว่าละเมิดศีลข้อที่ ๓ ด้วย ในปัจจุบันมีให้เห็นมากมาย จนกลายเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับชายผู้มีเงินทอง หรือมีอำนาจวาสนา บารมี แม้ในฝ่ายหญิงบางคนก็ยินยอมพร้อมใจเพราะได้รับเงินทอง ในขณะที่ภรรยาหลวงต้องมีความทุกข์ใจ นับเป็นความไม่ยุติธรรมในสังคม หรือแม้แต่การประพฤติสำส่อนเที่ยวซุกซนคบหาหญิงแพศยา ถึงไม่เป็นกาเมสุมิจฉาจารโดยตรง แต่ก็เป็นเหตุแห่งความเสื่อมเสียแก่ตน จำแนกได้ ๓ ประการ ดังนี้

(๑) ต้องเสียทรัพย์เป็นค่าบำเรอหญิงนั้นทุกครั้ง ไม่ใช่ฐานะอุปการะ แต่เสียค่าปรับเพราะอำนาจกิเลสของตน

(๒) ย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งโรคที่ติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่างๆ เช่น โรคเอดส์ ซึ่งไม่มียาขนานใดรักษาให้หายขาดได้

ในปัจจุบันหรือกามโรคชนิดอื่น ทำให้ร่างกายพิการหรือเสียชีวิตในที่สุด

(๓) ใกล้ต่ออันตราย ธรรมดาหญิงประเภทนี้ ย่อมคบหาผูกสมัครรักใคร่กับชายหลายคน อาจเป็นเหตุให้ทะเลาะวิวาท พยาบาทปองร้ายกัน หรืออาจจะถึงกับฆาตกรรมเพราะความหึงหวง

๒. **ปติวัตร แปลว่า ความจงรักภักดีในสามีของตน** เป็นคุณธรรมสำหรับหญิง หญิงเมื่อมีสามีแล้วก็พึงปฏิบัติสามีของตนตามหน้าที่ภรรยาให้ดีที่สุด ผูกสมัครรักใคร่เฉพาะในสามีของตน แม้เมื่อสามีของตนตายไปก่อนแล้วก็ไม่มีสามีใหม่ ไม่ผูกสมัครรักใคร่ในชายอื่น ด้วยความปฏิพัทธ์อีกต่อไป แม้จะไม่มีกฎหมายบ้านเมืองหรือขนบธรรมเนียมห้ามมิให้มีสามีใหม่ก็ตาม หญิงเช่นนี้ ได้ชื่อว่า ประพฤติปติวัตรโดยแท้

สิกขาบทที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี

มุสาวาทา เวรมณี แปลว่า เจตนาเครื่องงดเว้นจากกิริยาที่พูดเท็จ หรือแสดงอาการทางกายที่ส่อความเท็จบิดเบือนความจริงให้คนอื่นหลงเชื่อ เช่น ทำรายงานเท็จ ทำหลักฐานปลอม หรือแสดงอาการสั่นศีรษะปฏิเสธทั้งที่รู้ว่าเป็นจริง เป็นต้น อาการของมุสาวาท จึงมีทั้งทางกายและทางวาจา

สิกขาบทนี้บัญญัติขึ้น เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของผู้อื่นด้วยการพูดให้คลาดเคลื่อนจากความจริง อันเป็นการตัดประโยชน์ทางวาจานำมาซึ่งความบาดหมางแตกร้าวกันในเรื่องที่พูดไม่จริง เพราะคนทั้งหลายย่อมชอบและนับถือความจริงด้วยกันทั้งนั้น เมื่อพูดจาปราศรัยกันต้องมีความจริงใจต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความเคารพนับถือในกันและกัน และรักษา

ไว้ซึ่งประโยชน์ที่ต่างคนจะพึงได้ บุคคลที่พูดเท็จ เพื่อหักรานประโยชน์ผู้อื่น ชื่อว่า ประพฤติผิดธรรม จัดว่า เป็นบาปตามสิกขาบทนี้ เมื่อเพ่งความเจริญเป็นใหญ่ **สิกขาบทนี้มีข้อห้าม ๓ ประการ คือ มุสา ๑ อนุโลมมุสา ๑ ปฏิสสวะ ๑**

๑. **มุสา หมายถึง *การแสดงความเท็จ*** มีลักษณะ ๗ ประการ ดังนี้

(๑) *ปด* ได้แก่ พูดมุสาจริงๆ ไม่อาศัยมูลเหตุเลย เช่น เห็นกลับบอกว่าไม่เห็น รู้กลับบอกว่าไม่รู้ เป็นต้น ได้โวหารต่างกันตามความมุ่งหมายของผู้พูดมี ๔ ลักษณะ คือ *ส่อเสียด* พูดเพื่อจะยุยงเขาให้แตกแยกกัน *หลอก* พูดเพื่อจะโกงเขา *ยอ* พูดเพื่อจะยกย่องเขา *กลับคำ* พูดไว้แล้วแต่ไม่รับ

(๒) *ทนสาบาน* ได้แก่ กิริยาที่เสี่ยงสัตย์ว่าจะพูดตามความจริง หรือจะทำตามคำที่สาบานไว้ แต่ไม่ตั้งใจกล่าวความจริงตามคำสาบานนั้น เช่น เป็นพยานทนสาบาน แล้วเบิกความเท็จ เป็นต้น

(๓) *ทำเล่ห์กระเท่ห์* ได้แก่ กิริยาที่อวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์ อันไม่มีจริง เพื่อลวงให้คนหลงเชื่อถือและพากันนิยมตน จัดเป็นอุบายหาลาภ เช่น วิชาคงกระพัน เป็นต้น

(๔) *มารยา* ได้แก่ กิริยาที่แสดงอาการให้เขาเห็นผิดจากที่เป็นจริง หรือลวงให้เขาเข้าใจผิด เช่น เป็นผู้ไม่มีศีล แสร้งเป็นผู้มีศีล หรือเจ็บปวดน้อยก็แสร้งครวญครางมาก เป็นต้น

(๕) *ทำเลศ* ได้แก่ กิริยาที่พูดมุสาแบบเล่นสำนวน เช่น เห็นโจรวิ่งหนีมา เมื่อตำรวจถาม ก็ไม่อยากให้เขาจับโจรได้ และไม่ต้องการโกหก จึงย้ายไปยืนในที่อื่นแล้วพูดว่า ข้าพเจ้ายืนตรงนี้ไม่เห็นมีใครวิ่งมาเลย เป็นต้น

(๖) *เสริมความ* ได้แก่ กิริยาที่พูดมุสาโดยอาศัยข้อมูลเดิม แต่พูดขยายเสริมให้มีมากกว่าที่มีอยู่จริง เพื่อทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ กลายเป็นอย่างอื่น เช่น การโฆษณาสรรพคุณสินค้าเกินความจริง เพื่อให้ผู้บริโภคซื้อ เป็นต้น

(๗) ***อำความ*** ได้แก่ กิริยาที่พูดมุสาโดยอาศัยข้อมูลเดิม แต่ตัดข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้ผู้อื่นรู้ออกเสีย เรื่องมีมากกลับพูดให้เหลือน้อย ปิดความบกพร่องของตน ทำให้เขาเข้าใจเป็นอย่างอื่น เช่น นักเรียนเมื่อเลิกเรียนไปบ้านเพื่อนแล้วพากันเถลไถลไปเสพยาเสพติดและลักขโมย จนเป็นเหตุให้กลับบ้านผิดเวลา เมื่อผู้ปกครองถามจึงบอกว่า ไปเล่นบ้านเพื่อน การที่เขาบอกเช่นนั้นก็ถูก แต่เขาพูดไม่หมด ตัดข้อความที่ไม่ประสงค์ออกเสีย เป็นต้น

โทษของมุสาวาท บุคคลพูดด้วยวาจาหรือแสดงท่าทางด้วยกาย ผู้อื่นรู้แล้วจะเชื่อหรือไม่เชื่อ จัดว่า “พูดมุสา” ในฝ่ายศาสนา ปรับโทษพระภิกษุที่พูดมุสาหลายระดับ ถ้าพูดอวดอุตริมนุสสธรรม (คุณพิเศษที่ยวดยิ่งของมนุษย์ เช่น พูดว่าตนได้ฌานสมาบัติ ได้มรรคผล เป็นต้น) อันไม่มีจริงมีโทษถึงอาบัติปาราชิก ถ้าพูดโกหกธรรมดาปรับอาบัติปาจิตตีย์ ในฝ่ายบ้านเมือง ปรับโทษตามฐานที่หักประโยชน์ผู้อื่น ทำให้ถูกฟ้องร้องเป็นคดีความ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาได้ตามฐานความผิด มุสาวาทเมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม จัดว่ามีโทษหนัก ดังนี้

๑. *โดยวัตถุ* ถ้าข้อความที่พูดนั้น เป็นเรื่องหักรานประโยชน์ผู้อื่น เช่น ใส่ความผู้อื่น หลอกลวงเอาทรัพย์ผู้อื่น เบิกพยานเท็จ หรือพูดโกหกบุคคลผู้มีคุณ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ และท่านผู้อยู่ในศีลในธรรม เช่น พระภิกษุสามเณร เป็นต้น จะมีโทษหนัก

๒. *โดยเจตนา* ถ้าผู้พูดคิดให้ร้ายคนอื่น

๓. *โดยประโยค* ถ้าพูดพยายามทำให้เขาเชื่อสำเร็จ

มุสาวาท เป็นข้อความที่ไม่ยั่งยืนมั่นคง ผู้พูดมุสาได้ชื่อว่า ส่ออัธยาศัยอันไม่บริสุทธิ์ของตน ไม่เป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่รังเกียจของคนทั้งหลาย

๒. ***อนุโลมมุสา*** **แปลว่า ถ้อยคำที่เป็นไปตามมุสา** จึงกำหนดรู้ด้วยลักษณะ คือวัตถุที่จะกล่าวนั้นไม่เป็นจริง แต่ผู้กล่าวไม่จงใจกล่าวให้ผู้ฟังเข้าใจผิดมี ๒ ประเภท คือ

(๑) ***เสียดแทง*** ได้แก่ กิริยาที่ว่าผู้อื่นให้เจ็บใจ ด้วยอ้างวัตถุที่ไม่เป็นจริง คือ *ประชด* พูดยกให้สูงกว่าพื้นเพของเขา และ *ด่า* พูดทำให้เขาเป็นคนเลวกว่าพื้นเพของเขา

(๒) ***สับปลับ*** ได้แก่ กิริยาพูดเท็จด้วยความคะนองวาจา แต่ผู้พูดไม่ได้จงใจจะให้เขาเข้าใจผิด

แม้คำพูดที่เป็นจริงแต่ให้โทษแก่ผู้อื่น และผู้พูดกล่าวด้วยหวังจะให้เกิดโทษแก่เขา เช่น ฟังคำติเตียนบุคคลหนึ่งแล้วไปบอกเจ้าตัวให้ทราบคำติเตียนนั้น เป็นเหตุให้เขาทะเลาะกันหรือแตกแยกกัน พูดคำส่อเสียดยุยงให้คนอื่นแตกแยกกัน และพูดคำหยาบเป็นเหตุให้ผู้ถูกว่า เจ็บใจและอับอาย หรือแม้แต่คำพูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระทำให้ผู้อื่นเสียประโยชน์ เสียเวลา ก็จัดเป็น “อนุโลมมุสา” ถือเป็นกิริยาที่หยาบช้าเลวทราม ส่ออัธยาศัยลามกของผู้พูด จัดว่าเป็นบาปกรรมส่วนวจีทุจริต เมื่อกล่าวโดยความเป็นกรรม มีโทษหนักทั้งโดยวัตถุ ถ้าเป็นข้อความเกี่ยวกับการประทุษร้ายผู้อื่น โดยเจตนา ถ้าพูดใส่ร้ายผู้อื่นหวังจะให้เขาเจ็บใจ และโดยประโยค ถ้าพูดพยายามทำความเสียหายแก่ผู้อื่นจนสำเร็จ เช่น พูดยุยงให้เขาแตกแยกกันสำเร็จ เป็นต้น

๓. ***ปฏิสสวะ*** **หมายถึง การรับปากแล้วไม่ทำตามที่รับนั้น** พึงกำหนดรู้ลักษณะ คือ เดิมรับคำผู้อื่นด้วยเจตนาบริสุทธิ์ คิดจะทำตามที่ได้รับไว้จริง แต่ภายหลังกลับไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น แม้ไม่ใช่การพูดเท็จโดยตรง แต่ก็เป็นการทำลายประโยชน์ผู้อื่นได้ จำแนกได้ ๓ ประเภท คือ

๓.๑ ***ผิดสัญญา*** ได้แก่ การทำสัญญากันและกันว่า จะทำสิ่งนั้นๆ ต่อมา ฝ่ายหนึ่งได้ช่องแล้ว กลับคืนบิดพลิ้วไม่ทำตามข้อสัญญานั้น เช่น ในเรื่องสัญญาจ้าง นายจ้างผิดสัญญาเรื่องค่าจ้างแรงงาน หรือผู้รับเหมาไม่ทำตามข้อที่ตกลงที่ทำไว้กับนายจ้าง เป็นต้น

๓.๒ ***เสียสัตย์*** ได้แก่ การให้คำมั่นสัญญาหรือสัตย์ปฏิญาณต่อผู้อื่นว่า ตนจะทำหรือไม่ทำสิ่งนั้น ภายหลังบิดพลิ้วไม่ทำตามที่กล่าวสัตย์นั้น เช่น ข้าราชการหรือคณะรัฐมนตรีผู้ถวายสัตย์ปฏิญาณแล้วไม่ทำตาม หรือผู้ที่ทำความผิดแล้วถูกทำทัณฑ์บนไว้ ภายหลังละเมิดขืนทำอีก เป็นต้น

๓.๓ ***คืนคำ*** ได้แก่ การรับปากผู้อื่นว่า ตนจะทำสิ่งนั้นๆ ด้วยไม่มีความสำคัญ ภายหลังบิดพริ้วไม่กระทำตามที่ได้รับปากนั้น เช่น รับปากว่าจะให้สิ่งนั้นแล้วกลับคำไม่ให้ เป็นต้น

ปฏิสสวะมีโทษ คือ ทำให้เสียชื่อเสียงของผู้ประพฤติในฐานะ ไม่ตั้งอยู่ในความสัตย์ การปฏิญญาที่จะทำความชั่วในขณะที่ไม่มีสติ ภายหลังเมื่อรู้ตัวแล้วงดเสีย เช่น รับปากเขาว่าจะไปร่วมปล้นหรือทำโจรกรรมอื่นๆ แต่เมื่อถึงเวลาแล้วไม่ไป เพราะรู้ว่ามีโทษ อาการเช่นนี้ จัดเป็นปฏิสสวะ แต่มีโทษเบาลง เพียงสมรู้ร่วมคิดเท่านั้น ส่วน ถอนคำ ได้แก่ การรับปากแก่คนอื่นในการทำงานที่ไม่มีโทษ ภายหลัง ไม่อาจจะทำตามปฏิญญานั้นได้ด้วยเหตุจำเป็นจึงส่งคนไปแจ้งเหตุให้เขารู้ ไม่จัดว่าเป็นปฏิสสวะ ไม่มีโทษ

มุสาวาทที่ไม่มีโทษ คำพูดที่ไม่เป็นจริง แต่ไม่มีโทษแก่ผู้พูด เพราะพูดตามโวหารที่ตนเองจำได้ ไม่ประสงค์ให้ผู้ฟังเชื่อตาม เรียกว่า **"ยถาสัญญา" แปลว่า คำพูดที่พูดตามความสำคัญ** ไม่นับเข้าในข้อห้ามแห่งสิกขาบทนี้ ผู้พูดไม่ผิดศีล พึงกำหนดรู้ด้วยลักษณะ คือ เรื่องที่กล่าวไม่เป็นจริง แต่ผู้พูดมีเจตนาที่บริสุทธิ์ พูดมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง หรือพูดด้วยสำคัญว่าไม่เป็นมุสา จำแนกได้ ๔ ประเภท คือ

(๑) *โวหาร* ได้แก่ ถ้อยคำที่ใช้ตามธรรมเนียมเพื่อความไพเราะทางภาษา เช่น ถ้อยคำลงท้ายจดหมายที่ว่า "ด้วยความนับถืออย่างสูง" ทั้งที่ผู้เขียนกับผู้รับจดหมายไม่รู้จักกันและไม่ได้นับถือเลย ไม่มีโทษ

(๒) *นิยาย* ได้แก่ เรื่องเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ใจความเป็นสุภาษิต

เช่น ผูกเรื่องราวนิทาน หรือนิยายขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังสนุกสนาน ได้ข้อคิดที่มีประโยชน์ หรืออาจจะสื่อเป็นละคร ลิเก หมอลำ เป็นต้น ไม่มีโทษ

(๓) *สำคัญผิด* ได้แก่ กิริยาที่ผู้พูดเข้าใจผิด แล้วพูดไปตามความเข้าใจของตนเอง เช่น จำวัน เดือน ปีผิด เมื่อถูกถามก็บอกไปตามที่จำได้ ทั้งที่ไม่ถูกเลย เป็นต้น ไม่มีโทษ

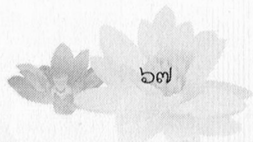
(๔) *พลั้ง* ได้แก่ กิริยาที่ผู้พูดตั้งใจจะพูดอย่างหนึ่ง แต่ปากไพล่ไปพูดอีกอย่างหนึ่ง เป็นการพูดเพราะพลั้งปากออกไป ไม่มีโทษ

ผู้หวังความเจริญแก่ตนและผู้อื่น พึงเว้นจากมุสาวาทเสีย ทำตนให้เป็นคนมั่นคง มีวาจาเป็นที่เชื่อถือ ทำตนให้เป็นคนสุภาพเรียบร้อย ทั้งไม่กล่าวคำพูดอนุโลมมุสาและปฏิสสวะ โดยที่สุด พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่จะกล่าวว่าบุตรหลานของตน ก็พึงกล่าวสั่งสอนด้วยวาจาสุภาพ ไม่แสดงอาการเกรี้ยวกราด ด่าคำหยาบคาย พึงกล่าวแสดงโทษผิดให้บุตรหลานได้รู้สึกตัว แล้วกล่าวห้ามมิให้กระทำอีก เช่นนี้ นับได้ว่าเป็นการสืบธรรมเนียมอันดีงามในตระกูล เมื่อบุตรหลานเติบใหญ่ขึ้นมาจะเป็นคน มีอัธยาศัยสุภาพ เป็นที่เชิดชูตระกูลสืบไป หากแม้เขาไม่เชื่อฟังก็พึงใช้วิธีพูดที่ละมุนละม่อม และใช้กุศโลบายตามที่เหมาะสมแต่ไม่พึงล่วงมุสาวาทนั้น อนึ่ง ผู้นั้นต้องเป็นผู้มั่นคงในคำสัตย์ รับปฏิญญาของบุคคลอื่นด้วยความมีสติ รู้ว่าปฏิญญานั้นเป็นโทษหรือไม่เป็นโทษ ถ้าไม่เป็นโทษและตนเองตลอดจนบุคคลอื่นไม่เดือดร้อนเสียประโยชน์ จึงปฏิบัติตาม หากมีโทษพึงละเว้นเสีย สิกขาบทนี้เป็นสาหัตถิกประโยค คือ พูดด้วยตนเองจึงมีโทษ ไม่มีโทษเพราะใช้ให้ผู้อื่นพูด

มุสาวาทมีองค์ ๔ การขาดจากศีลในสิกขาบทนี้ ย่อมรู้ได้จากลักษณะองค์ศีล ๔ ประการ เป็นหลักวินิจฉัย คือ

(๑) **อตถํ วตฺถุ** เรื่องที่จะกล่าวนั้นไม่เป็นความจริง

(๒) **วิสํวาทนจิตฺตํ** ผู้กล่าวจงใจพูดให้ผิดจากความจริง

(๓) **ตชฺโช วายาโม** พยายามพูดให้ผิดจากความเป็นจริง

(๔) **ปรสฺส ตทตฺถวิชานนํ** ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น

ถ้าพร้อมด้วยองค์ ๔ ประการนี้ จึงชื่อว่าขาดจากศีลในสิกขาบทนี้ ไม่ครบศีลไม่ขาด แต่ด่างพร้อย มุสาจัดเข้าในองค์ ๔ นี้ ส่วนอนุโลมมุสา และปฏิสสวะ เป็นกิริยาที่อุดหนุนมุสาเท่านั้น ผู้ละเมิดจะทำให้ศีลของตนด่างพร้อย

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๔ ความมีสัตย์

ความมีสัตย์ หมายถึง กิริยาที่ประพฤติตนเป็นคนตรง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแสดงไว้ด้วยอาการ ๔ อย่าง คือ

๑. *ความเที่ยงธรรม* ได้แก่ ความประพฤติเป็นธรรมในกิจการอันเป็นหน้าที่ของตน ไม่ทำหน้าที่ผิดพลาดเพราะอำนาจความลำเอียง (อคติ) ๔ ประการ คือ *ฉันทาคติ* ลำเอียงเพราะรักใคร่สนิทสนมกัน *โทสาคติ* ลำเอียงเพราะความเกลียดชังกัน *โมหาคติ* ลำเอียงเพราะความหลงไม่รู้ทัน และ *ภยาคติ* ลำเอียงเพราะความกลัว พึงเห็นตัวอย่างเช่นผู้พิพากษาผู้วินิจฉัยอรรถคดีโดยเที่ยงธรรม เพ่งความยุติธรรมเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ฝ่ายโจทย์หรือฝ่ายจำเลย ซึ่งตนรู้จักมักคุ้นหรือเป็นฝ่ายที่ตนเกลียดชัง เมื่อถึงคราวโอกาสเปิดให้ เขาย่อมเจริญด้วยลาภ ยศ ความสรรเสริญ และความสุขที่ปราศจากโทษ การปฏิบัติเช่นนี้ ชื่อว่า เที่ยงธรรมในหน้าที่

๒. *ความซื่อตรง* ได้แก่ ความประพฤติตรงต่อบุคคลผู้เป็นมิตร เมื่อตนได้รับการผูกไมตรีสนิทกับผู้ใดแล้ว ย่อมไม่คิดร้ายต่อผู้นั้น พึงเว้นจากโทษ ๔ สถาน คือ ปอกลอกเพื่อน ๑ ดีแต่พูดปราศรัย ไม่สงเคราะห์กัน

ด้วยความจริงใจ ๑ พูดประจบสอพลอเพื่อน ๑ ชักชวนเพื่อนไปในทางเสื่อมเสีย เช่น ชักชวนเล่นการพนัน ชักชวนดื่มสุรา ชักชวนเที่ยวผู้หญิงเป็นต้น ๑ พึงประกอบด้วยคุณ ๔ สถาน คือ อุปการะเกื้อหนุนแก่เพื่อน ๑ ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน ๑ คอยตักเตือนให้สติเวลาเพื่อนกำลังเดินทางผิด ให้กำลังใจเวลาเพื่อนพลั้งพลาดด้วยความรักใคร่จริงใจ ๑ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่เพื่อน ๑ ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ได้ ชื่อว่า ซื่อตรงต่อเพื่อน

๓. ***ความสวามิภักดิ์*** ได้แก่ ความจงรักภักดีต่อเจ้านายของตน เมื่อตนยอมยกบุคคลใดให้เป็นเจ้านายแล้ว พึงประพฤติซื่อสัตย์ไม่คิดคดทรยศต่อบุคคลนั้น มีใจจงรักภักดี เป็นกำลังในการช่วยเหลือกิจการงานทุกอย่าง และป้องกันภยันตรายที่จะเกิดแก่เจ้านาย เมื่อถึงเวลาก็อาจจะยอมสละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่เจ้านายของตน พึงเห็นตัวอย่างเช่น คณะรัฐมนตรีหรือข้าราชการ ผู้ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นเจ้าเหนือหัวของตน ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่คิดคดทรยศเอาใจออกห่าง ยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องประเทศชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์ ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ได้ชื่อว่า มีความสวามิภักดิ์ในเจ้านายของตน

๔. ***ความกตัญญู*** ได้แก่ ความรู้อุปการคุณที่ผู้อื่นได้ทำแล้วแก่ตน คู่กับ กตเวที คือ การตอบแทนอุปการคุณที่ผู้อื่นได้ทำแล้ว บุคคลเมื่อได้รับอุปการะจากท่านผู้ใดแล้ว พึงยกย่องนับถือท่านผู้นั้น ตั้งไว้ในฐานะผู้มีพระคุณ ไม่แสดงอาการลบหลู่ และยกตนเทียมเสมอท่าน ตัวอย่างเช่น บุตรธิดารู้จักบุญคุณบิดามารดา ลูกศิษย์รู้จักบุญคุณครูอาจารย์ พสกนิกรรู้จักบุญคุณพระมหากษัตริย์ พุทธศาสนิกชน หรือ พุทธบริษัท รู้จักบุญคุณของพระพุทธเจ้า ดังนี้ ได้ชื่อว่า "คนกตัญญู"

ผู้มีศีลหวังความเจริญ พึงประพฤติตัวให้เป็นไปตามธรรม ตั้งแต่จะทำจะพูดจะคิดอะไรก็ให้เป็นไปตามธรรม ไม่ลำเอียง พร้อมทั้งทำตนให้

เป็นคนมีความกตัญญูกตเวที มีจิตใจจงรักภักดีต่อเจ้านายหรือท่านผู้ใหญ่ที่ได้ปกครองตน ประพฤติได้ดังนี้ ได้ชื่อว่า เป็นผู้ถึงความมีสัตย์ อุดหนุนศีลข้อที่ ๔ ให้ไพบูลย์มั่นคง แม้ผู้มีศีลนั้นย่อมบริบูรณ์ ด้วยคุณสมบัติยิ่งขึ้น

สิกขาบทที่ ๕ สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี

สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี แปลว่า **เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท**

เมรัย คือ น้ำเมาที่เป็นเพียงของดองจากธัญญชาติและของอื่นมีรสหวาน มี ๕ ชนิด คือ น้ำดองดอกไม้ ๑ น้ำดองผลไม้ เช่น พวกไวน์เป็นต้น ๑ น้ำดองน้ำหวาน ๑ น้ำดองน้ำอ้อยหรือน้ำตาลเมา ๑ น้ำดองที่ปรุงด้วยเครื่องเทศต่างๆ ๑

สุรา คือ น้ำเมาที่กลั่นออกจากเมรัยอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้เข้มข้น มีดีกรีสูงขึ้น คือเหล้าชนิดต่างๆ มี ๕ ชนิด คือ เหล้าที่ทำด้วยแป้ง ๑ เหล้าที่ทำด้วยขนม ๑ เหล้าที่ทำด้วยข้าวสุก ๑ เหล้าที่ทำด้วยเชื้อ ๑ เหล้าที่ปรุงด้วยเครื่องเทศต่างๆ ๑

ศีลข้อนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้คนรู้จักรักษาสติของตนให้สมบูรณ์ เพราะสุราและเมรัยเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ทำผู้ดื่มแล้วให้มึนเมาเสียสติ จะทำอะไรก็ผิดพลาดไปหมด แปรปกติของคนดีให้กลายเป็นคนชั่วไปได้ในพริบตา เป็นการตัดทอนคุณงามความดีที่มีอยู่หรือที่จะมีขึ้นอีก นอกจากสุราและเมรัยแล้ว ยาเสพติดให้โทษชนิดอื่นๆ เช่น เฮโรอีน ฝิ่น มอร์ฟีน ยาบ้า เป็นต้น ก็นับเข้าในศีลข้อนี้ เพราะเมื่อเสพเข้าไปแล้ว ทำให้สติเลื่อนลอยขาดการควบคุมตัวเอง ทำสิ่งที่ไม่ควรทำและพูดสิ่งที่ไม่ควรพูด ส่งผลให้ล่วงละเมิดศีลข้ออื่นๆ ได้ทั้งหมด **ศีลข้อที่ ๕ นี้ จึงมีความสำคัญที่สุดในบรรดาเบญจศีล** เมื่อเพ่งความสำรวมจากของมึนเมา อันเป็นเหตุ

ให้เสียความผาสุกของร่างกายและเสียความดีเป็นสำคัญ ของต้องห้ามตามสิกขาบทนี้ ได้แก่

๑. **น้ำเมา** ได้แก่ น้ำอันมีรสเมาเจืออยู่ ทำผู้ดื่มให้มึนเมา รสเมานั้น เป็นของเหลวปราศจากสี มีกลิ่นฉุน จุดไฟลุก ไม่มีเขม่า มีแสงอ่อนแต่ร้อนกล้า มีน้ำหนักเบากว่าน้ำ แต่ปนเข้ากับน้ำได้ ไม่ลอยขึ้นบนหลังน้ำเหมือนน้ำมัน เรียกกันว่า แอลกอฮอล (Alcohol) หมายถึง *สุราและเมรัย* เมื่อดื่มแล้วย่อมให้โทษ ในพระบาลีแสดงไว้ ๖ สถาน คือ

(๑) *เป็นเหตุให้เสียทรัพย์* ทรัพย์มีประโยชน์สำหรับเครื่องจับจ่ายเลี้ยงชีวิตและบำรุงตนให้เป็นสุข บุคคลผู้ดื่มน้ำเมา ย่อมต้องจ่ายทรัพย์ซื้อมา เป็นการจ่ายทรัพย์เพื่อของไม่จำเป็น ถ้าบุคคลนั้นทำงานในบริษัทห้างร้าน เมื่อดื่มน้ำเมา ย่อมเสียสติเป็นเหตุให้ถูกไล่ออกจากงานตัดทางประกอบอาชีพของตน ถ้าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของกิจการดื่มน้ำเมาจนเสียสติ ก็จะทำให้กิจการล้มเหลว ประสบกับการขาดทุนและขาดประโยชน์ที่จะพึงได้ กลายเป็นบุคคลล้มละลายได้ในที่สุด ดังนั้น การดื่มน้ำเมาจึงไม่เป็นทางให้เกิดทรัพย์ขึ้นได้เลย มีแต่เสียทรัพย์โดยส่วนเดียว

(๒) *เป็นเหตุก่อการวิวาท* น้ำเมาย่อมเป็นเหตุให้ผู้เสพบันดาลโทสะให้เกิดขึ้นง่าย มีใจหงุดหงิดฉุนเฉียว เสียสติอารมณ์ พาลก่อเหตุทะเลาะวิวาทกับคนอื่นๆ ได้ส่งผลให้ผู้นั้นบาดเจ็บ เสียชีวิต หรือถูกปรับเรียกค่าเสียหายได้ ทั้งนี้ เพราะขาดสติยั้งคิดนั่นเอง

(๓) *เป็นเหตุให้เกิดโรค* สิ่งที่ซึมเข้าเส้นโลหิต มีปกติทำให้เสียความสำราญ หรือทำเสียชีวิตในที่สุด เรียกสิ่งนี้ว่า ยาพิษ น้ำเมาก็จัดเป็นยาพิษ เพราะไม่ทำความผาสุกให้ผู้เสพ ทำให้เกิดโรคในร่างกายหลายอย่าง เช่น โรคตับแข็ง เป็นต้น ส่งผลให้ผู้เสพเสียชีวิตในที่สุด

(๔) *เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง* คนเมาเหล้า ไม่มีสติสัมปชัญญะพอจะระมัดระวังพฤติกรรมของตนได้ จึงแสดงกิริยามารยาททรามและ

ประพฤติชั่วต่างๆ ไปโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผู้อื่นตำหนิติเตียน ชื่อเสียงที่สั่งสมไว้ทั้งชีวิตก็มลายไป เพราะน้ำเมาเป็นเหตุ ผู้ที่รักศักดิ์ศรีจึงควรเว้นจากการดื่มน้ำเมาเสีย ธรรมดาคนที่มีชื่อเสียงที่ดี จัดว่าเป็นศักดิ์ศรีของผู้นั้น เป็นที่นิยมนับถือของคนทั่วไปและอุดหนุนการประกอบอาชีพของเขาด้วย ชื่อเสียงนั้นกว่าจะสร้างชื่อได้ ก็ต้องประพฤติความดีมาช้านานจนกว่าคนทั่วไปเห็นว่า ความประพฤติเช่นนั้นเป็นปกติมารยาทของเขา แต่จะหมดสิ้นไป เพราะน้ำเมาเป็นเหตุได้

(๕) *เป็นเหตุประพฤติมารยาทที่น่าอดสู* คนเสพสุราจนเมาแล้ว ย่อมไม่สามารถจะควบคุมสติอารมณ์ได้ ทำให้เขาเสียมารยาทมีประการต่างๆ เป็นคนหน้าด้านไร้ยางอาย กระทำได้ทุกอย่างที่คนปกติไม่ควรทำกัน

(๖) *เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา* คนเสพสุราเป็นอาจิณ ย่อมทำสมองให้มึนงง เชาวน์ปัญญาของเขาเฉื่อยชา ทำให้เขามีความคิดฟั่นเฟือนผิดไปจากเดิมอาจจะทำให้สติวิปลาสไปได้

น้ำเมาเป็นของที่ติดง่าย แต่ละเลิกได้ยาก ผู้ที่เห็นโทษของการดื่มน้ำเมา ไม่ปรารถนาให้โทษนั้นเกิดแก่ตน จึงควรหลีกหนีให้ห่างไกล อย่าเชื่อใจว่าไม่เป็นอะไร ส่วนน้ำเมาที่ไม่มีโทษ คือ น้ำเมาที่ปนในอาหาร เพื่อจะแก้กลิ่นคาวหรือชูกลิ่นชูรส ถ้าสีกลิ่นรสของน้ำเมาไม่ปรากฏ เรียกว่าเป็นอัพโพหาริก และของที่มีสี มีกลิ่น มีรส ดุจของน้ำเมา แต่ไม่ใช่น้ำเมาก็สามารถบริโภคได้ไม่ผิดศีล การดื่มน้ำเมาเป็นสาหัตถิกประโยค มีโทษแก่ผู้ดื่มโดยส่วนเดียว เป็นมูลเหตุแห่งความเสียหายทุกอย่าง เพราะทำให้ขาดสติสัมปชัญญะในการปฏิบัติงานทั้งทางโลกและทางธรรม แต่ไม่เป็นอาณัตติกประโยค คือ ไม่มีโทษแก่ผู้ใช้ผู้อื่นให้ดื่ม

๒. ฝิ่น กัญชา ยาบ้า และของเมาอย่างอื่นที่ให้อาการเหมือนน้ำเมา จัดเป็นข้อห้ามในสิกขาบทนี้โดยอนุโลม เมื่อครั้งพุทธกาล ของ

เหล่านี้ยังไม่มีใครรู้จักใช้ จึงมิได้กล่าวไว้ในพระคัมภีร์ แต่มีข้อสำหรับตัดสินที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ เรียกว่า "มหาปเทส" ว่า "สิ่งใดที่พระองค์ มิได้ทรงห้ามไว้ก็ดี ไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ก็ดี ถ้าสิ่งของนั้นอนุโลมข้างของไม่ควร สิ่งนั้นก็เป็นของไม่ควร ถ้าอนุโลมข้างที่ควร สิ่งนั้นก็เป็นของควร"

ฝิ่น เป็นยางที่ออกจากผลในเวลาที่ยังไม่สุกของพืชชนิดหนึ่ง ดอกมีสัณฐานเป็นกระบอกสีขาว เมื่อกรีดให้ยางนั้นไหลออกมา จะมีสีขาวดุจน้ำนม เมื่อแห้งเข้าจึงเป็นสีดำ เป็นเนื้อฝุ่นดิบ เป็นของข้นแห้ง เมื่อนำมาเคี่ยวไฟก็จะกลายเป็นฝิ่นสุก เป็นของข้นเหนียว ซึ่งฝิ่นสุกนี้ใช้เสพก็ได้ หรือนำไปแปรรูปเป็นมอร์ฟีนหรือเฮโรอีนก็ได้ ฝิ่น จัดเป็นพวกยาพิษที่ทำเส้นประสาทให้มึน และทำผู้เสพให้ติด อยากจะเสพร่ำไป ตามลักษณะแห่งของมึนเมา ให้โทษมากกว่าสุราเมรัย ส่วนกัญชาเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่ง ทำให้ผู้เสพติดมีอาการมึนเมา ฤทธิ์ของกัญชามีผลทำให้สมองและเส้นประสาทเสีย ตาลาย เห็นอะไรผิดไปจากความเป็นจริง หูไม่ดี ฟังอะไรก็เขวไปจากความเป็นจริง ความคิดฟั่นเฟือน มักทำให้หวาดกลัวไปต่างๆ มีอาการวิปลาสดังคนบ้า

ปัจจุบัน ยังมียาเสพติดให้โทษที่มีโทษรุนแรงแพร่ระบาด อย่างหนักและกำลังถูกปราบปรามอย่างหนักเช่นกัน เรียกว่า ยาบ้า (Amphetamine) ผลิตจากสารแอมเฟตามินเป็นหลัก เป็นยาเสพติดที่กระตุ้นร่างกายผู้เสพให้ตื่นตัว มีพละกำลังเกินขนาด ปัจจุบันมีการผสมสารเสพติดที่รุนแรงหลายชนิด ทำให้ผู้เสพมีอาการคลุ้มคลั่ง คุมสติไม่อยู่ บางครั้งทำร้ายตัวเองและผู้อื่นจนเสียชีวิต* นอกจากนั้น ยังมีจำพวกสาร ระเหย เช่น ทินเนอร์ กาว เป็นต้น ประมวลโทษของสิ่งเสพติดเหล่านี้ ดังนี้

---

* Amphetamine Collins Plain English Dictionary laz Oxford Advanced Learner's Dictionary on An illegal drugs which make people energetic and excited. Amphetamines are sometimes called Speed.

(๑) **เป็นเหตุเสียความสำราญแห่งร่างกายของตนและผู้อื่น** เพราะเมื่อเสพมากเข้า จะทำให้เซื่องซึม มีสติเลื่อนลอย ทำอะไรโดยไม่รู้สึกตัว สมองมึนงง เบื่ออาหาร ผอมแห้ง แรงน้อย ทำให้สมองและเส้นประสาทมีอาการมึนงง แม้ในเวลาอยากยา ก็ไม่สามารถจะคุมสติตนเองได้ ทำให้คลุ้มคลั่งทำร้ายตนเอง และผู้อื่นถึงตายก็มีให้เห็นทั่วไป

(๒) **เป็นเหตุเสียทรัพย์** ผู้เสพต้องหาทรัพย์มาซื้อยาเสพติดเหล่านี้เพื่อเสพอยู่เสมอ

(๓) **เป็นเหตุเสียความดี** ผู้ติดยาเสพติด ใจจะอ่อนแอหวาดระแวง ไม่อาจครองตัวเองได้ ต้องคอยปิดบังไม่ให้ใครรู้ว่าตนติดยาเสพติด เป็นเหตุทำให้ต้องพูดมุสา เมื่อไร้ทรัพย์ก็เป็นเหตุให้ทำโจรกรรมต่างๆ ส่งผลร้ายต่อตนเองและสังคม ความดีที่สร้างไว้ย่อมสูญหายไป

(๔) **เป็นเหตุเสียชื่อเสียง** ผู้ติดยาเสพติดย่อมเป็นที่ดูหมิ่นของคนทั้งหลาย ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย ชื่อเสียงบารมีที่สั่งสมไว้ ก็สูญหายไป เป็นที่ติฉินนินทาของคนทั่วไป

การสูบเฮโรอีน สูบฝิ่น ฉีดมอร์ฟีน หรือเสพยาเสพติดชนิดอื่น เช่น เหล้าแห้ง ยาบ้า (กินหรือสูบ) เข้าไปในร่างกาย จัดว่า ผิดศีลตามสิกขาบทนี้ โดยอนุโลมตามมหาปเทส เพราะของเสพติดเหล่านี้ แม้ไม่ได้ดื่มทางปาก แต่ก็ให้สำเร็จผล คือการทำให้มึนเมา ทำให้สติฟั่นเฟือน จนไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ มีโทษต่อร่างกายร้ายแรงกว่าสุราเมรัยเสียอีก ยาเสพติดจึงเป็นภัยต่อชีวิตเป็นพิษต่อสังคม จัดเข้าในศีลข้อ ๕ นี้

สุราปานะมีองค์ ๔ ศีลข้อที่ ๕ นี่มีองค์ศีล ๔ ประการเป็นหลักวินิจฉัยว่าศีลขาดหรือไม่ คือ

(๑) **มทนียํ** น้ำเมามีสุราเป็นต้น

(๒) **ปาตุกมฺยตาจิตฺตํ** มีจิตคิดจะดื่มน้ำเมา

(๓) **ตชฺโช วายาโม** มีความพยายามดื่มเกิดแต่จิตนั้น

(๔) **ปีตปฺปเวสนํ** ดื่มน้ำเมานั้นให้ล่วงไหลผ่านลำคอลงไป

ถ้าพร้อมด้วยองค์ ๔ นี้ บุคคลนั้น ชื่อว่า ศีลขาด

ผู้หวังความเจริญ พึงหลีกเลี่ยงจากการดื่มสุราเมรัย และสิ่งเสพติดทั้งหลาย พึงเห็นโทษแห่งความเมาและความติดในของเหล่านั้น และตั้งจิตไม่ปรารถนาให้โทษนั้นเกิดมีแก่ตน ทำตนให้เป็นผู้สำรวมด้วยดีจากการดื่มน้ำเมา

กัลยาณธรรมในสิกขาบทที่ ๕ ความมีสติรอบครอบ

ความมีสติรอบครอบ หมายถึง ความมีสติตรวจตราไม่เลินเล่อ มีความระลึกได้ก่อนทำก่อนพูดก่อนคิด และมีสัมปชัญญะ ความรู้ตัวในขณะทำพูดคิด มีอาการที่จะพึงเห็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. *ความเป็นผู้รู้จักประมาณอาหารที่พึงบริโภค*

ความรู้จักประมาณ ในที่นี้ คือ รู้จักประมาณในอาหารที่จะบริโภค โดยปกติอาหารมีประโยชน์สำหรับบำรุงร่างกาย แต่ถ้าบุคคลบริโภคโดยไม่รู้จักประมาณ อาหารนั้นก็อาจให้โทษได้ เช่น บริโภคมากไป บริโภคของเสียของแสลง อันเป็นเหตุทำให้โรคกำเริบ เกิดโทษแก่ร่างกาย เหตุนี้ ผู้มีศีลจึงควรรู้จักประมาณในอาหารที่จะบริโภค มีสติตรวจตราอาหารที่จะบริโภคว่าอาหารนั้นเป็นของควรบริโภคหรือไม่ เช่น เป็นอาหารเสีย ก็ไม่ควรบริโภค เป็นของแสลงแก่ตน บริโภคแล้วทำให้มีอาการไม่สบาย ทำให้โรคกำเริบ ต้องบริโภคอาหารนั้นแต่พอดี ความรู้สึกอิ่มของตนเอง จะเป็นสัญญาณบ่งบอกให้รู้สึกว่าพอดี อย่าฝืนความรู้สึกนั้น และบริโภคอาหารให้เป็นเวลา ไม่ควรบริโภคตามความหิวของตน จะทำให้อึดอัดร่างกายอ้วน จนทำงานไม่สะดวก เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้ อาหารที่บริโภคนั้น จึงจะให้คุณเป็นเครื่องบำรุงร่างกายให้ผาสุก

ควรรู้จักประมาณในการจับจ่ายหาอาหารบริโภค ให้แต่พอสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่ตนหาได้อย่าให้ฟุ่มเฟือยเกินไป หรือตระหนี่จนทำให้

ฝืดเคืองไป เพราะทรัพย์มีไว้เพื่อเป็นของสำหรับจับจ่ายเลี้ยงตนและคนที่ควรเลี้ยงให้เป็นสุขสำราญ ความรู้จักประมาณในการจ่ายทรัพย์บริโภคแต่พอดีเป็นทางจะให้ได้ความสุขตลอดไป

บุคคลผู้มีสติระมัดระวังในอาหารดังอธิบายมานี้ ได้ชื่อว่า เป็นผู้รู้จักประมาณในอาหารที่จะพึงบริโภค

๒. ความไม่เลินเล่อในการงาน

ผู้มีสติจะไม่ทอดธุระเพิกเฉยกิจการงานที่ตนรับผิดชอบ มักเอาใจใส่คอยประกอบกิจการให้ชอบด้วยกาลเทศะ ไม่ปล่อยกิจการให้อากูล เป็นดินพอกหางหมู จึงเห็นตัวอย่าง ในการเลี้ยงชีพ เช่น ชาวนาต้องทำนาให้ทันฤดูกาล พ่อค้าต้องรู้จักบุคคล กาล และเทศะ มีวิสัยทัศน์ในการประกอบกิจการ ข้าราชการจะต้องมีระเบียบวินัย มีสติในการทำงาน ไม่ให้เสียหายเป็นต้น การงานของคนเหล่านี้ ย่อมเจริญไพบูลย์ เป็นที่รักเคารพนับถือของเพื่อนร่วมงาน

๓. ความมีสัมปชัญญะในการประพฤติตัว

ความรู้รอบคอบ รู้จักระวังหน้าระวังหลัง ชื่อว่า สัมปชัญญะ จึงเห็นได้ในบุคคลผู้ประกอบกิจการใดๆ ก็ควรตริตรองให้เห็นก่อนว่า จะมีคุณหรือโทษ มีประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ควรทำหรือไม่ควรทำ ถ้าเห็นว่าไม่ควรทำก็งดเสีย ถ้าเห็นควรทำแล้วจึงทำ แม้จะพูดอะไรก็ระวังวาจาเมื่อลั่นวาจาออกมาแล้วต้องไม่คืนคำ ไม่เป็นคนสับปลับกลับกลอกเชื่อไม่ได้ ไม่นำความเสียหายมาสู่ตนและผู้อื่น บุคคลผู้มีอะไรไม่ผิดในกิจการที่เป็นวิสัยของตนเช่นนี้ ชื่อว่า มีสัมปชัญญะในการประพฤติตัว

๔. ความไม่ประมาทในธรรม พึงกำหนดรู้ด้วยธรรมเหล่านี้

ก. ***ความไม่ประมาทในธรรม คือ สภาวะอันเป็นอยู่ตามธรรมดาของโลก*** คนทั้งหลายที่เกิดมานี้ ต่างก็ตกอยู่ในวิสัยธรรมดาของสังขาร อันมีความผันแปรไปเป็นปกติ กิริยาที่ร่างกายของคนแปรเปลี่ยน

จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ จนถึงที่สุดของอายุ เรียกว่า "ชรา" กิริยาที่แปรเปลี่ยนของสังขาร อันเนื่องมาจากความไม่ผาสุก ความเจ็บไข้ต่างๆ ชื่อว่า "พยาธิ" กิริยาที่ธาตุทั้ง ๔ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ควบคุมกันเข้าแล้วและพรากจากกันไปสู่ความเป็นธาตุตามเดิม ชื่อว่า "มรณะ" ชราเป็นสิ่งที่กำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นไปตามสมัย ไม่ล่วงพ้นไปได้ ถ้ายังมีชีวิตอยู่ พยาธิและมรณะเป็นสิ่งที่กำหนดไม่ได้ ย่อมมีในวัยทั้งปวง ผู้หยั่งรู้ถึงธรรมดาของสังขารเช่นนี้แล้ว พึงมีสติรอบคอบ ไม่ควรเลินเล่อมัวเมาในวัย มัวเมาในความไม่มีโรคและมัวเมาในชีวิต ควรเตรียมตัวเตรียมใจ ยอมรับทุกข์อันเกิดจากความแก่ ความเจ็บ และความตาย ซึ่งจะมาถึงแน่นอน เมื่อยังเป็นเด็ก พึงรีบศึกษาแสวงหาความรู้ไว้และกิจอันใดที่จะต้องจัดทำไว้สำหรับคนอยู่ภายหลังก็พึงขวนขวายไว้เสียให้เสร็จ เมื่อความแก่และความเจ็บครอบงำ ก็จะได้อาศัยทรัพย์ที่สั่งสมไว้เลี้ยงชีพให้ผาสุกตลอดไป เมื่อความตายมาถึง ก็จะได้ไม่ห่วงหน้าพะวงหลังในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นอาการของคนหลงตาย บุคคลปฏิบัติได้ดังนี้ ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาทในธรรม คือ สภาวะอันเป็นอยู่ตามธรรมดาของโลก

ข. ***ความไม่ประมาทในธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล*** ความทุจริต คือ ความประพฤติชั่วด้วยกายวาจาใจ ย่อมให้ผลแก่ผู้กระทำ ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนที่ไม่น่าปรารถนารักใคร่ ไม่น่าพึงใจ ผู้ประพฤติทุจริต ย่อมประมาทเลินเล่อย่ามใจทำแต่ทีละน้อยจนพอกพูนขึ้น ในตอนแรก อาจจะได้รับโภคทรัพย์และชื่อเสียงเกียรติยศ แต่เมื่อทำบ่อยเข้า ความชั่วก็จะสะสมมากขึ้น และปรากฏในที่สุด ทำให้ผู้นั้นได้รับความทุกข์อย่างแสนสาหัส เขาชื่อว่าประมาทมัวเมาในโลกนี้ ส่งผลให้ไปสู่อบายในโลกหน้าด้วย ส่วนความสุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจ ย่อมให้ผลแก่ผู้กระทำ ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนน่าปรารถนา น่ารักใคร่พึงใจ หมั่นทำบ่อยเข้า มีสติรอบคอบความดีก็จะสะสมมากขึ้น ผู้ไม่วางธุระคอ ระวังตัวไม่ให้เกลือกกลั้วด้วย

ทุจริต หมั่นสะสมสุจริต การประพฤติเช่นนี้ ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาทในธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล

ค. ***ความไม่ประมาทในโลกธรรม*** ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามธรรมนั้น ชื่อว่า ***โลกธรรม*** คนทั้งหลายผู้เกิดมา ได้ชื่อว่า ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ก็เป็นธรรมดาที่จะได้พบกับโลกธรรมส่วนที่เป็นอิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่น่าปรารถนา คือ ได้ลาภ ได้ยศ ได้รับความสรรเสริญ มีความสุข และพบกับโลกธรรม ส่วนที่เป็นอนิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา คือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ได้รับความติฉินนินทา ได้รับทุกข์ โลกธรรมนี้ เป็นสิ่งที่จะพึงได้ประสบชั่วเวลา ไม่ควรเก็บเอามาเป็นเหตุทะเยอทะยานหรือซบเซา ผู้ไม่ประมาทต้องไม่ให้อำนาจความยินดียินร้ายให้เกินกว่าที่ควรจะเป็น ผู้ไม่เลินเล่อคอยระวัง ไม่ให้โลกธรรมครอบงำใจ ไม่ยินดีเมื่อประสบกับอิฏฐารมณ์ จนเป็นเหตุให้ทะเยอทะยานเกินกว่าเหตุ หรือถือเป็นเหตุข่มขู่ผู้อื่น และไม่เศร้าโศก เสียใจเมื่อประสบกับอนิฏฐารมณ์จนเป็นเหตุถึงกับต้องทำร้ายตัวเอง หรือฆ่าตัวตาย ดังนี้ ได้ชื่อว่า เป็นผู้ไม่ประมาทในธรรม ย่อมมีสติรอบครอบ ย่อมทำผู้มีศีลให้มีความประพฤติดีงามขึ้น

สรุป

จากที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสอานิสงส์ของศีลห้าไว้ ๕ ประการ คือ (๑) ย่อมได้ประสบกองแห่งโภคะใหญ่ มีความไม่ประมาทเป็นเหตุ (๒) กิตติศัพท์อันงามของผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมฟุ้งไป (๓) จะเข้าไปสู่บริษัทใดๆ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คฤหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมเป็นผู้องอาจ ไม่เคอะเขินเข้าไป (๔) เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา (ไม่หลงตาย) (๕) เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์

อนึ่ง การรักษาศีลและการปฏิบัติคุณธรรมประกอบกันแต่ละข้อก็ยังได้รับผลอานิสงส์ คือ ผลจากบุญกุศลคุณความดีในการปฏิบัติธรรมดังกล่าวเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. **ปาณาติปาตา เวรมณี** ***เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต*** อานิสงส์ของการรักษาศีลข้อนี้ คือ ทำให้เป็นผู้มีอายุยืน ไม่ขี้โรค-อ่อนแอ เมื่อได้ปฏิบัติคุณธรรมอันเป็นตรงกันข้ามกับความประพฤติผิดศีลข้อนี้ คือ ความมีเมตตา ปรารถนาให้ผู้อื่นอยู่ดีมีสุข และมีกรุณาธรรม คือ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความเห็นอกเห็นใจกัน ไม่คิดประหัตประหารกัน ย่อมได้อานิสงส์ คือ จะหลับจะตื่นก็เป็นสุข ไม่ฝันร้าย ย่อมเป็นที่รักของเทวดา มนุษย์ และอมนุษย์ เทวดาย่อมคุ้มครอง ย่อมไม่ได้รับอันตรายจากศาสตราวุธ ไฟ และยาพิษ จิตย่อมตั้งมั่น สีหน้าย่อมผ่องใส ไม่หลงตาย เมื่อยังไม่ถึงความตรัสรู้คุณวิเศษ ตายแล้วย่อมเข้าถึงพรหมโลก

ส่วนผู้ประพฤติผิดศีลข้อนี้ คือ ผู้มักเจตนาฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ย่อมมีผลต่อไปในภายหน้าจะเป็นคนอายุสั้น ขี้โรค อ่อนแอ เมื่อจะตายย่อมเป็นผู้หลงตาย และถึงทุคติ ได้แก่ ไปเกิดในนรก เป็นต้น การเจตนาฆ่ามนุษย์ ย่อมผิดกฎหมายของบ้านเมือง เมื่อถูกจับความผิดได้ย่อมได้รับโทษ เช่นถูกจองจำ

หรือโดยที่สุดถูกตัดสินประหารชีวิต การเจตนาฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทุกชนิด ย่อมก่อเวร และผูกเวรให้คิด-พูด-ทำ แต่ความจองล้างจองผลาญชีวิตซึ่งกันและกันต่อๆ ไป นับภพ นับชาติไม่ถ้วน

๒. **อทินนาทานา เวรมณี** ***เจตนางดเว้นจากการเอาทรัพย์สิ่งของที่เขามิได้ให้ ด้วยอาการอย่างขโมย*** เช่น การลักฉ้อ ทุจริตคดโกงต่างๆ การรักษาศีลข้อนี้ มีอานิสงส์ คือ มีผลให้ต่อไปในภายหน้า ทรัพย์สมบัติที่ได้มาโดยชอบธรรม ก็จะไม่วิบัติเสียหายด้วยภัยต่างๆ ได้แก่ ราชภัย โจรภัย ภัยสงคราม และภัยธรรมชาติ ได้แก่ ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น และปฏิบัติคุณความดีที่ตรงกันข้ามกับความประพฤติผิดศีล คือ ประกอบแต่สัมมาอาชีวะ และบริจาคทาน ตามกำลังและตามสมควรแก่โอกาส ก็จะได้รับอานิสงส์ คือ เป็นผลให้เป็นผู้ทำมาหากินเจริญรุ่งเรืองและเจริญด้วยโภคทรัพย์ ทำกิจการงานเป็นพนักงาน หรือข้าราชการ ก็จะเจริญก้าวหน้าด้วยดี มีอุปสรรคน้อย มีผู้อุปถัมภ์ค้ำชู และเป็นผู้มีฐานะมั่นคง

ผู้ประพฤติผิดศีลข้อนี้ คือ **ผู้มักเจตนาทุจริต คดโกง** เมื่อถูกจับได้ ย่อมมีโทษตามกฎหมาย ทรัพย์สมบัติย่อมเสียหายด้วยภัยพิบัติต่างๆ มีราชภัย โจรภัย และภัยธรรมชาติ ภัยสงคราม เป็นต้น และย่อมจะทำมาหากินไม่ขึ้น ทำงานเป็นข้าราชการ เป็นพนักงาน ก็ไม่เจริญ คือ จะถึงความตกต่ำ และต่อไปก็จะกลายเป็นคนยากจน ข้นแค้น

๓. **กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี** ***เจตนางดเว้นจากความประพฤติผิดในกาม*** และเมื่อประพฤติอยู่ในคุณความดี คือ มีความสันโดษในคู่ครองของตน ย่อมมีอานิสงส์ คือ คู่ครองย่อมมีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจ และจงรักภักดีต่อกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันและอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข ครอบครัวไม่แตกแยก ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน ก็ไม่ถูกแบ่งกระจัดกระจาย บุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว ก็มีแต่ความอบอุ่น รักใคร่ กลมเกลียวกัน มีผลให้การประกอบกิจการทำมาหาเลี้ยงชีพเจริญ

และมั่นคง บุตรหลาน ผู้เป็นทายาทสืบสกุล ก็ได้ตัวอย่างที่ดีจากพ่อ-แม่ไปดำเนินชีวิตตนอยู่ในคุณความดี คือ มีศีล มีธรรม ตามบิดา-มารดา ให้ถึงความเจริญและสันติสุขต่อไปอีกได้

ส่วนผู้ประพฤติผิดศีลข้อนี้ คือ มักประพฤติผิดในกาม มากชู้หลายเมีย ไม่สำรวมในกาม ไม่มีความสันโดษในคู่ครองของตน ย่อมก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจกัน ไม่จริงใจต่อกัน พลอยให้ขาดความเคารพนับถือกันและกลับทะเลาะเบาะแว้ง บางกรณีถึงตบตีทำร้ายกัน ถึงฆ่ากัน เพราะพิษรักแรงหึงก็มีมาก หาความสันติสุขที่แท้จริงไม่ได้ ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ก็ถูกแบ่งกระจัดกระจายไปอย่างไร้สาระประโยชน์ เป็นเหตุให้ครอบครัวแตกแยก เด็กๆ ขาดความอบอุ่น และขาดการดูแลเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนใกล้ชิด นำไปสู่วังวนแห่งปัญหาสังคมไม่สิ้นสุดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และประการสำคัญ คือ เป็นความอัปมงคล นำให้เสียชื่อเสียงประกอบกิจการงานในอาชีพ ก็พลอยขัดข้อง ไม่เจริญ บางรายถึงตกต่ำลงไปเลยก็มีมาก

๔. มุสาวาทา เวรมณี *เจตนางดเว้นจากการพูดโป้ปดมดเท็จหลอกลวงผู้อื่น* ยังรวมไปถึงการพูดยุยงส่งเสริมสร้างความแตกแยกในหมู่คณะ จนกระทั่งถึงสังคมประเทศชาติ (ปิสุณวาจา) การด่าด้วยคำหยาบคายสร้างความเจ็บใจโกรธแค้นแก่ผู้อื่น (ผรุสวาจา) และพูดจาเพ้อเจ้อไร้สาระไม่เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่น บางครั้งกลับสร้างความแตกแยกในสังคมเสียอีก (สัมผัปลาป) การประพฤติปฏิบัติอยู่ในคุณความดีสำหรับศีลข้อนี้ คือความซื่อสัตย์จริงใจ พูดแต่คำพูดที่จริง ไม่หลอกลวงผู้อื่น ย่อมมีอานิสงส์ คือ เป็นที่เชื่อถือ น่านับถือของคนทั้งหลาย ไม่มีกลิ่นปาก หรือมีก็แต่น้อย

ส่วนผู้ประพฤติผิดศีลข้อนี้ คือ ผู้มักเจตนาพูดจาโป้ปดมดเท็จหลอกลวงผู้อื่น ไม่มีสัตย์ ไม่มีความจริงใจ ย่อมไม่เป็นที่นับถือเชื่อถือของ

คนทั้งหลาย ปากมีกลิ่นเหม็นมากเป็นประจำ การประกอบการทำมาหากินใดๆ ก็มักไม่เจริญ เป็นต้น

๕. สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี *เจตนางดเว้นจากการเสพสิ่งเสพติดมึนเมาให้โทษอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาททุกชนิด* ย่อมมีอานิสงส์ คือ ไม่ต้องเสียสุขภาพกาย สุขภาพจิต เพราะพิษสุรา ยาเสพติด และไม่ต้องเสียทรัพย์ เมื่อประกอบกับการประพฤติธรรม คือ เป็นผู้มีสติรู้จักยับยั้งชั่งใจก่อนคิด-พูด-ทำ การสิ่งใดด้วยปัญญาอันเห็นชอบ รอบรู้ทางเจริญทางเสื่อมแห่งชีวิตตามที่เป็นจริง ก็สามารถทำให้การดำเนินชีวิตและการประกอบกิจการงานอาชีพ เป็นไปแต่ในทางดี ให้ถึงความสำเร็จและความเจริญสันติสุขแห่งชีวิต ไม่เป็นไปในทางเสื่อม หรือเป็นโทษ เป็นความทุกข์เดือดร้อน แต่หากเผลอสติไปบ้าง ก็มีสัมปชัญญะ รู้สึกตัวว่าที่กำลังคิด-พูด-ทำกิจการใดอยู่นั้น หรือที่ได้ทำไปแล้วนั้น ผิดพลาด ก็กลับตัวกลับใจใหม่ได้ การดำเนินชีวิตที่เคยผิดพลาดไป ก็กลับฟื้นคืนสู่คุณความดีความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ก็สามารถถึงความสำเร็จ และถึงความเจริญและสันติสุขต่อไปอีกได้

ส่วนผู้ประพฤติผิดศีลข้อนี้ คือ มักเสพและติดสิ่งเสพติดมึนเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมเป็นเหตุให้เสียสุขภาพกาย สุขภาพจิต และเสียทรัพย์ เป็นเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท หรือเข่นฆ่ากัน มีความเจ็บป่วยด้วยโรคนานาชนิดที่เกิดเพราะการดื่มน้ำเมา ถูกสังคมเหยียดหยามตำหนิติเตียน ทำให้ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลเสื่อมเสียไป และเป็นคนหน้าด้านไร้ยางอาย ทั้งนี้ เพราะขาดสติสัมปชัญญะ ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี จึงเป็นทางให้ประพฤติผิดศีลข้ออื่นๆ เช่น ประพฤติผิดในกาม ถึงสำส่อนในกาม เสี่ยงต่อโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคเอดส์ และโรคอื่นๆ และนำไปสู่อบายมุขต่างๆ ทำให้เสียชื่อเสียง เป็นความอัปมงคลให้ชีวิตตกต่ำ ถึงความล้มเหลวแห่งชีวิตได้โดยง่าย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

รักษาศีล ๕ คือ **เบญจศีล** และปฏิบัติคุณธรรม ๕ ประการ คือ **เบญจธรรม** อันเป็นความประพฤติที่ตรงกันข้ามกับความผิดศีล คือ เป็นผู้มีเมตตากรุณาพรหมวิหาร ๑ เป็นผู้ประกอบสัมมาอาชีวะ และบริจาคทาน ๑ มีความสันโดษในคู่ครองของตน ๑ มีสัจจะ ความจริงใจ พูดแต่คำพูดที่จริง ๑ มีสติสัมปชัญญะด้วยปัญญาอันเห็นชอบ รอบรู้ทางเจริญทางเสื่อมแห่งชีวิตตามที่เป็นจริง ๑ ย่อมดำเนินชีวิตไปด้วยดี ให้ประกอบกิจการงานอาชีพถึงความสำเร็จ ถึงความเจริญและสันติสุขอย่างแท้จริงได้ บัณฑิตผู้มีปัญญารู้คุณของศีล รู้โทษของความประพฤติผิดศีล และรู้โทษของการติดอยู่กับบอบายมุข จึงประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม คือ **เบญจศีล-เบญจธรรม** อันนำไปสู่ความเจริญ และสันติสุขแต่ส่วนเดียวได้ด้วยประการฉะนี้

จบเบญจศีล เบญจธรรม

บรรณานุกรม

กถินอัตถโยธิน, หลวง. **อธิบายธรรมวิภาค น.ธ. ตรี**. พระนครศรีอยุธยา โรงพิมพ์ธรรมบรรณาคาร, ๒๔๖๗.

กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ. **อธิบายวิชาวินัยสำหรับนักธรรมชั้นตรี-โท-เอก**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

______. **ธรรมวิภาคบรรยาย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๕.

______. **ธรรมะกับเยาวชน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี่ยงเชียง. **คู่มือคู่ใจ วิชาธรรมวิภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๓๙.

______. **คู่มือ-คู่ใจ วิชาพุทธประวัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๓๗.

______. **คู่มือคู่ใจ วิชาเบญจศีลฯ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๓๙.

______. **ธรรมศึกษาตรี**. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๔.

จรูญ สมน้อย ป.ธ. ๗, พระมหา. **เตรียมสอบนักธรรมตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไตรรงค์, ๒๕๓๐.

ช. ไมตรีจิตต์. **ปัญหาธรรมวิภาคชั้นตรี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง-จงเจริญ, ๒๔๗๖.

ธวัช เฟื่องประภัสสร์. **เฉลยปัญหาธรรมวิภาค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๔๙๙.

เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ. **พจนานุกรมไทย ฉบับใหม่**. กรุงเทพฯ : บริษัทรวมสาส์น (๑๙๙๗) จำกัด, ๒๕๔๔.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐.

พระธรรมโกศาจารย์, อนุจารี). **พุทธประวัติทัศนศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

______. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

______. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระโสภณคณาภรณ์. **ธรรมปริทรรศน์ปริเฉทที่ ๑**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีสมบัติการพิมพ์, ๒๕๒๐.

วิจิตร สมบัติบริบูรณ์ ป.ธ.๙. **เบญจศีล-เบญจธรรม**. กรุงเทพฯ : หจก. การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๔.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **นวโกวาท**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

______. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๘). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘.

องค์การศึกษา กรมการศาสนา. **ศาสนพิธี เล่ม ๑**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๓.

Collins Plain English Dictionary. Glasgow : Caledonian International Book Manufacturing Ltd., 1996.

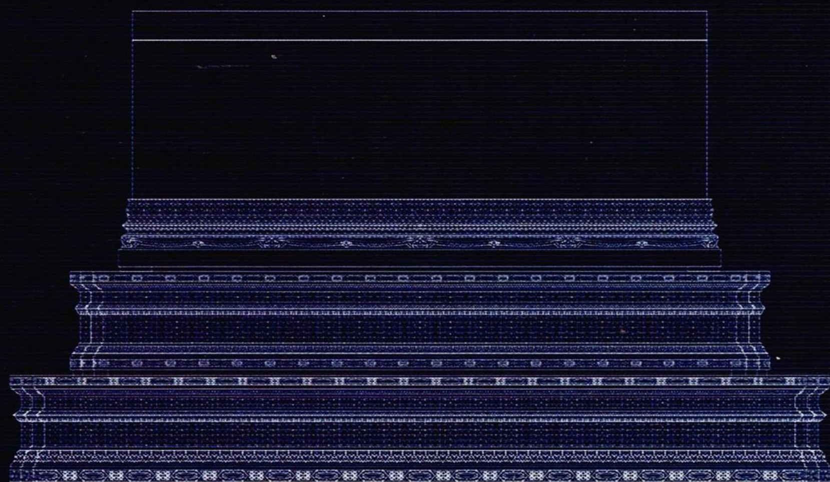
Eliade, M. The **Encyclopedia of Religion. (Vol. 15)**. New York : Macmillan publishing Company, 1998.

Janathan Crowther. **Oxford Advanced Learner's Dictionary**. London: Oxford University Press, 1998.

Nyanatiloka. **Buddhist Dictionary**. Colombo : Karunaratne & Sons Ltd., 1997.

✿ ✿ ✿

ศาสนพิธี และ เบญจศีล เบญจธรรม พระพรหมวชิรโรดม (สุทัศน์ ป.ธ.๙, PH.D.)

คณะสงฆ์วัดโมลีโลกยาราม

เจ้าภาพ